

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * OKTÓBER * PAŹDZIERNIK * 1998 * Č. 10 (485) * CENA 1,5 ZŁ

PREHLIADKA DYCHOVIEK
VO FRIDMANE

SLOVÁCI
VO VARŠAVSKOM POVSTANÍ

KRAJANIA
O ŽIVOTE

Tohoročná XVII. prehliadka dychoviek, ktorej sa zúčastnilo desať dychových orchestrov zo Spiša, Oravy, Slovenska a Podhalia, sa uskutočnila vo Fridmane. Na snímke spoločný príchod dychoviek do centra obce. Podrobnejšie o prehliadke píšeme na str. 16-17. Foto: J. Špernoga

V ČÍSLE:

Michal Kováč v Krakove	2
Akí boli - akí budú?	3
Na ceste k samostatnosti	4-5
Kyčory sa rozvíjajú	6-7
Nové zdravotné stredisko	8
150. výročie vzniku SNR	9
Oravský osud	10
Dožinky	11
Slováci vo Varšavskom povstání	12
Jeden deň bez hraníc	13
Uhorková sezóna alebo skleníkový efekt	14
XII. medzinárodný kongres slavistov	15
Prehliadka dychoviek '98	16-17
Povedka na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

NA OBÁLKE: členovia podvŕšianskej dychovky - činelistu Józef Bryja a bubeníka Czesław Kwiatkowski počas prehliadky dychoviek vo Fridmane. Foto: J. Pivočarčík

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

**Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki**

Redaktor naczelny:
JÁN ŠPERNOGA

Zespół:
Peter Kollárik

Społeczne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lídia Mšalová,
Anton Pivočarčík

Skład:
Redakcja Život

Łamanie i druk:
Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

**Cena prenumeraty dla kół
i oddziałów Towarzystwa:**

1 miesiąc - 1,50 zł
półrocze - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

KRAJANIA O ŽIVOTE

**SEBASTIÁN
MILAN
z Čiernej
Hory**

**EUGEN
BOSÁK
z Dolnej
Zubrice**

Ako si spomínam na prvé číslo Života? Dobre, ba veľmi dobre. Bolo to sice pred štyridsiatimi rokmi, ale spomienka na to je podnes veľmi živá. Hovorí sa, že každý začiatok je ľažký. Taktôľ bolo aj vtedy, keď sme sa my, krajania, dlhé roky snažili získať povolenie na vydávanie časopisu, ktorý by nám sprostredkúval kontakt s rodou slovenčinou. A aj keď sme museli prekonáť veľa ľažkostí, problémov a aj neprijemností, podarilo sa to.

V júni 1958 vyšlo konečne prvé číslo Života. Koľkože to len bolo radosti, ľudia sa priam nemohli dočkať, kedy ho dostanú do ruky. Aj ja som sa tešil a snáď preto som sa prihlásil zbierať predplatné. Musím hneď povedať, že na listinu stálych odberateľov Života sa vtedy prihlásilo v našej obci vyše 150 rodín. A keď na poštu v Jurgove došiel z Varšavy prvý balík, jurgovský poštár Rusnák ho do Čiernej Hory doniesol tak rýchlo, ako to bolo len možné, ba sám sa ponúkol pomôcť pri jeho rozširovani.

Len čo sme dostali prvé číslo, už sme čakali ďalšie. Prečo? Lebo sme mohli čítať v našom materinskom jazyku. Život bol akýmsi symbolom, vzbudzoval našu naděj, že raz sa možno vrátíme k starej vlasti. Prostredníctvom svojich článkov nám umožňoval kontakty so Slovenskom, ktoré v tomto období boli veľmi stážené, nahradzoval nám slovenskú literatúru, ktorá taktiež chýbala. Plnil vtedy, podobne ako aj dnes, veľmi dôležitú úlohu - upevňoval naše slovenské národné povedomie.

Od samého začiatku som Život veľmi rád čítal, nielen preto, že písal o nás, našich problémoch i radostach. Oblúbil som si najmä články s historickou a kultúrnou tematikou, ako aj spomienky. Tak ako vtedy, aj dnes, hoci som už starý, netrpezlivo čakám na každé nové číslo. Je škoda, že v súčasnosti počet predplatiteľov Života v našej obci o niečo klešol, hoci aj tak je ich veľa, lebo okolo 120.

Keď porovnávam dnešný Život s tým spred štyridsiatich rokov, musím uznať, že rozdiel je veľmi veľký. Dnešný je krajší, farebný, lepšie tlačený, čo je iste zásluhou našej vlastnej, modernej vybavenej tlačiarne. Dôležité je i to, že dnes, v demokratickom štáte, môže nás časopis slobodne písat doslova o všetkom. Sú teda na jeho stránkach témy, ktoré boli bedysi zakázané.

Pri príležitosti 40-ročného jubilea chcel by som zaželať redakciu veľa nových nápadov a rastúci počet čitateľov. Nech nádej, ktorú v nás vlieval, nikdy nezhasne.

predseda OV Ján Magera z Kacvína. Hovorilo sa na nej o rôznych organizačných otázkach činnosti Spolku, ale najmä o našom novom časopise, o získavaní predplatiteľov a kolportérov časopisu v obci.

V prvých rokoch vychádzania Života som sa tiež zapojil do zbierania predplatného. V Repiskách sa mi podarilo získať vyše 100 predplatiteľov, a tým aj 1. miesto medzi zberateľmi. Pamäťom sa, že slávnosť odozvadzania cien sa konala v Nižných Lapsoch, kde som ako odmenu dostal nový bicykel.

Spolupráca s redakciou bola veľmi dobrá od počiatku až dodnes. Spomeniem len, že pre potreby nášho divadelného kružku, ktorý vtedy pôsobil v Repiskách, nám z polštiny preložili divadelnú hru Majster a učený.

Keď sme pri jubileu, spomínam si na veľmi pekné oslavu 15. výročia vychádzania Života v roku 1973 v Jurgove, na ktorých sa zúčastnili mnohí významní hostia z Poľska i Slovenska, ba dokonca aj z Prahy. Je dobre, že už 40 rokov máme svoj časopis, ktorý piše o našich radostach a úspechoch, ale i o problémoch, odzrkadluje nás život a kultúrno-spoločenskú činnosť, ktorú vykonávajú mestné skupiny v obciach. Časopis nám za tie roky mimoriadne opeknel, je pútavý a zaujíma veľmi. Jeho redakciu, ako aj všetkým čitateľom by som chcel na záver popriat to, aby časopis mal opäť aspoň toľko odberateľov, ako v prvých rokoch jeho vychádzania.

**VALENT
KRIŠTOFEK
z Krempáčov**

Od vyjdenia prvého čísla nášho krajského časopisu teda uplynulo už 40 rokov. Zmenil sa nielen jeho tvar, grafická úroveň, ale menili sa aj redaktori. Napriek mnohým zmenám však Život zostal, aspoň ja si tak myslím, jeden z najkrajších časopisov. Často sa ním chválím aj pred návštevami zo zahraničia a časopis predplácam aj rodine na Slovensku. Do budúcnosti by som chcel všetkým v redakcii zaželať veľa nových nápadov a tém, ako aj veľa ďalších odberateľov. Prajam vám tiež, aby sa dočkal aspoň ďalších 40 rokov.

**AUGUSTÍN
ANDRAŠÁK
z Jablonky**

O tom, že začal vychádzať nás krajský časopis Život, som sa dozvedel v ZŠ č.1 v Repiskách-Bryjovom potoku v roku 1958, ktorá bola mojím prvým pôsobiskom po skončení lýcea v Jablonke a absolvovaní základnej vojenskej služby. Predsedom mestnej skupiny v obci bol vtedy Ján Repišák. Spolu s ním sme hned zvolali schôdzku MS, na ktorej sa zúčastnil o.i. vtedajší predseda ÚV KSČSaS vo Varšave Adam Chalupec a

Až sa nechce veriť, že Život vychádza už 40 rokov, že dosiahol - dalo by sa povedať - zdravý, zrelý vek. Pamäťom sa na začiatky časopisu, na prvý bulletín vydaný na cyklostyle k prvému zjazdu nášho Spolku v roku 1957 v Krakove, ktorý doniesli do Krempáčov naši zjazdoví delegáti. Volal sa Krajančík Život a bol akýmsi predchodom toho vlastného Života, ktorý začal vychádzať o rok neskôr.

Bol som vtedy ešte mladý a pôsobil som v mládežníckej organizácii nášho Spolku. Samozrejme zaujímalo nás všetko, čo sa diaľo v našom krajskom hnutí. Preto nečudo, že sme sa správe o plánovanom vydávaní krajského časopisu veľmi potešili. A nielen my. Všetci. Predplatné sa podujal vybrať vtedajší tajomník našej miestnej skupiny SSP Ján Petrášek. Nepamäťam sa už presne, ale viem, že získal okolo 200 odberateľov. Podobne je aj dnes, čo ma veľmi teší. Keď ide o doručovanie časopisu, musím podotknúť, že poštár J. Rusnáčik si svedomite vykonával svoje povinnosti.

Odtedy bol časopis stále s nami. Prichádzal každý mesiac a z roka na rok sa stával stále krajší. Teraz, keď máme vlastnú tlačiareň s modernou technikou, kvalita Života neprovrateľne vzrástla. A nielen to, v minulosti, keď šéfredaktorom bol Adam Chalupec, nedalo sa písat' o všetkom. Nepovoľovala to cenzúra tlače. Našťastie dnes, po zmene politického systému, už nikto nebráni publikovať

to, čo pokladáme za správne. Ja som si predplácal Život od samého začiatku a čítal som v ňom v prvom rade všetko, čo sa týkalo krajanského života na Spiši a Orave, činnosti ÚV i MS, spoločných plánov a pod. Keď si dnes spomínam na dávne časy, rád si aj zaliustujem aj v starých Životoch spred viacerých rokov, keďže som si uchoval skoro všetky čísla. Keď ich čítam, neraz zist'ujem, že to, čo

sme kedysi iba plánovali, je dnes už skutočnosťou.

K peknému jubileu Života chcem zaželať časopisu a redakciu mnoho ďalších úspechov. Nech nás Život ďalej sprevádza tak ako doteď, aby sme oslavili ešte nejednu štyridsiatku.

**Zhvárali sa: PETER KOLLÁRIK
MONIKA KOVALČÍKOVÁ**

Účastníci stretnutia...

... a prednášajúci prezident (sprava)

MICHAL KOVÁČ V KRAKOVE

Na pozvanie Nadácie S. Batoryho bol v Poľsku na návšteve (od 6. do 9. septembra t.r.) bývalý prezident Slovenskej republiky Michal Kováč. Počas pobytu vo Varšave sa o.i. stretol s prezidentom PR Aleksandrom Kwaśniewskym a ďalšími predstaviteľmi politického i verejného života a v hoteli Sheraton mal odborný výklad o súčasnej situácii na Slovensku v období pred parlamentnými vol'bami.

8. septembra zavítal Michal Kováč do Krakova, kde sa o.i. stretol s primátorom J. Lassotom, prezrel si pamiatkovú časť mesta a v poludňajších hodinach prednesol v historických

priestoroch Collegium Maius JU zaujímavú prednášku na tému Súčasná slovenská politika a jej perspektívy. Zúčastnili sa jej medziiným viacerí krakovskí politológovia, historici, novinári a ďalší. Boli medzi nimi aj zástupcovia nášho Spolku, predseda ÚV, prof. Jozef Čongva a šéfredaktor Života Ján Špernoga.

V úvode M. Kováč podľačoval za pozvanie na návštevu a pripomenal, že v posledných rokoch bol v Poľsku ako prezident SR niekol'kokrát, vtom o.i. na júnovom stretnutí prezidentov stredoeurópskych krajín v Hnedzne počas vlaňajšej návštevy Sv. Otca vo vla-

sti. Dvakrát tiež navštívil Krakov - v januári 1994 a druhýkrát o rok neskôr, kedy zavítal aj do sídla ÚV nášho Spolku, kde sa stretol s vyše dvadsaťčlennou skupinou krajanov. V prednáške M. Kováč poukázal na zložitú cestu Slovákov k demokratickým zmenám, ktorá vyústila vo vyhlásenie samostatnosti Slovenska a vzniku nezávislej Slovenskej republiky 1. januára 1993, na procesy transformácie štátu, privatizácie národného hospodárstva a zároveň zhodnotil súčasnú slovenskú politickú scénu so všetkými jej kladmi a záporami, vtom i istými deformáciemi demokratických zásad, bojom o moc a pod. Zdôraznil však, že napriek tomu Slováci budú pokračovať v ďalšej demokratizácii štátu, rozvíjať svojej ekonomiky a - čo je veľmi dôležité - usilovať sa plňsie zapojiť do prúdu európskych integračných procesov. Vyjadril tiež nádej, že v tomto smere sa Slovensko stretne s priaznivým postojom Poľska.

Prednáška vzbudila veľký záujem účastníkov, preto nečudo, že počas diskusie M. Kováča priam zasypali rôznymi otázkami. Zaujimala ich o.i. problematika úspešného rozvoja slovenského hospodárstva, vzťahu štátu a cirkvi, národnostnej politiky štátu, vtom i tzv. maďarská otázka, niektoré aspekty zahraničnej politiky, možnosti ďalšieho rozvoja slovensko-poľskej spolupráce atď. Na všetky otázky dostali vyčerpávajúcu odpoved'.

Vo večerných hodinách hostitelia pripravili na počesť vzácnego hosta slávnostnú večeru, ktorá sa uskutočnila v novinárskom klube Pod hruškou za účasti predstaviteľov nášho Spolku.

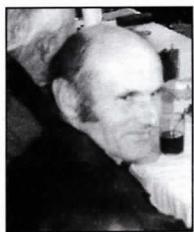
Prezident sa živo zaujímal o krajanské otázky, hospodársku i kultúrnu činnosť nášho Spolku, o slovenské bohoslužby v spišských

M. Kováč (v strede) s J. Čongvom a J. Špernogom počas slávnostnej večere

AKÍ BOLI - AKÍ BUDÚ?

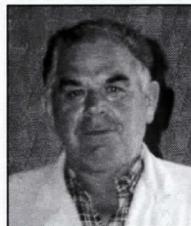
11. októbra sa v Poľsku konali všeobecné voľby do samosprávnych orgánov - gminných, okresných a vojvodských rát. Voliči teda odozvali svoje hlasy tým, ktorí ich budú, ako dôjdu, dobre zastupovať v najbližších štyroch rokoch. Predtým, ako pristúpili k volebným urnám, sme sa niektorých Oravcov spýtali, čo si myslia o uplynulom volebnom období, ako hodnotia doterajšiu prácu svojich zástupcov a čo očakávajú od nových.

**JÁN
ZONZEL**
z Podsrnia

Na poslancov gminnej rady v Rabe Wyżnej, ako aj na nášho richtára Tadeusza Siarku sa zatiaľ nemôžeme stňaťaťať. Náš vojt a teraz poslanec v Senáte PR Kazimierz Dzieński, sa snaží o to, aby sa rozvíjala celá gmina. Opeknieve a rozrastá sa aj naša obec, hoci neraz sa zdá, akoby sa na nás zabúdalo. Musím však skonštatovať, že nám pribudli asfaltové i vytvrdené cesty, v budove požiarnej zbrojnice ordinuje zubná lekárka a všeobecný lekár, plánuje sa dať novú krytinu na márniciu, cintorín dostal nové, pekné oplotenie a v časti obce, nazývanej Za vodou, t.j. nad riečkou Čierna Orava, stojí nový most. Mnohí u nás si však myslia, že je nepotrebné veľký, teda musel byť dosť nákladný. V tej časti bývajú len štyri rodiny, takže stačil by tam iste aj menší most. No ale už je neskoro o tom hovoriť. Zvyšné peniaze sa mohli preinvestovať ináč, ale na to mali myslieť práve naši zástupcovia v gmine, ako aj vedenie obce. V budove zbrojnice sa už dávnejšie plánuje otvorenie poštového úradu. Je to potrebné, vedť takto musíme chodiť až do Raby. Iste lepšie ako teraz, by sa dala využiť veľká budova obchodu a podobne. Či je toho dosť alebo málo, čo sa v obci za posledné roky urobilo, neviem. Verím však, že rozvoj obce, zavá-

dzanie nových služieb, či ďalšia výstavba budú pokračovať aj po voľbách.

**EMIL
KULAVIAK**
z Dolnej
Zubrice

Koho budem voliť sice neprezradím, ale tak, ako asi väčšina občanov z našej obce, dôverujem aj nášmu vojtovi i richtárovi. Myslím si, že keď budú zvolení aj v ďalšom období, neprestanú s investovaním, skrášľovaním a rozvojom našej obce. Nebude to samozrejme možné bez aktívnej pomoci nás všetkých. Niekoľko sa nám však zdá, že neúmerne veľa peňazí z gminných prostriedkov sa venuje práve Jablonke, čiže menej zostáva pre okolité obce, vtom pre Dolnú Zubricu. V posledných rokoch však u nás vyrástla nová čistička odpadových vôd, opravujú sa cesty, zrekonštruoval sa miestny kultúrny dom, máme novú požiarunu zbrojnicu a požiarické auto, pribudol ďalší obchod, takže v nasledujúcom období by rozvoj mal pokračovať. Verím, že ľudia, ktorých zvolíme, sa budú snažiť všetky úlohy splniť čím najlepšie.

**ANTONÍN
SKLÁR**
z Oravky

To, čo sa v minulom volebnom období našim poslancom nepodarilo vybaviť, je o.i. asfaltovanie, alebo aspoň vytvrdenie asi 1km úseku cesty zo Studžoniek do Jablonky. Hovorili sme o tom nášmu vojtovi už viackrát, na obecných schôdzach či zasadaniach gminnej rady, ale zatiaľ nemáme žiadnu odpoved. Teší

nás telefonizácia obce, tým viac, že sumu 1000 zlôtých za zavedenie telefónu sme mali podeľenú na niekoľko splátok. Onedlho nebude snáď domu, v ktorom by neboli telefón. Na relaizáciu však nadálej čaká oprava a náležité využitie obecného kultúrneho domu. Čo sa podarilo? Vybudovať parkovisko pri kostole a kvalitný chodník pozdĺž hlavnej cesty, asfaltovať niekoľko kilometrov ciest, opraviť kaplnku na Danielkach a pod.

Zostalo však ešte veľa práce. Dúfam, že po voľbách sa v rozpočte gminy nájdú priemerané finančné prostriedky, ktoré nám dovolia pokračovať v plnení ďalších úloh. Všetci v obci, ale aj na celej Orave predsa chceme, aby sme sa návštevníkom mali čím pochváliť a najmä, aby sa nám lepšie žilo.

**ROMAN
RAPÁČ**
z Harkabuza

Už druhé volebné obdobie je v našej obci richtárom Teofil Kondys. Myslím si, že spolu s richtárskou radou sa mu doteraz podarilo v gmine Raba Wyżna, do ktorej patríme, presadiť mnoho. Podarilo sa získať o.i. potrebné finančné prostriedky, za ktoré sa pomocou občanov dalo vybudovať v obci nový kovaný plot okolo nášho kostolíka a chodník, boli vytvrdené viačeré cesty k hospodárstvam, v časti Bukovina-Podsklie sme začali stavať nový kostolík, pri miestnej škole bol otvorený ďalší obchod a v najbližšom pláne je výstavba novej požiarnej zbrojnice. Iste je toho viac, na čo som možno zabudol. Keď sa v mysli vrátim k predchádzajúcim voľbám, spomeniem, že vtedy do richtárskeho kresla kandidovala Danuta Harkabuzová, ktorá prehrala len o jeden hlas. Kto vie, ako by to vyzeralo, keby sme mali richtáru. Ako to bude po terajších voľbách, čo naši poslanci dokážu presadiť v gminnej rade, uvidíme už onedlho. Chcem však, aby sa aj po voľbách pokračovalo v započatom diele, a aby sa naša obec, ale aj celá gmina nadálej úspešne rozvíjali...

Zaznamenal: PETER KOLLÁRIK

a oravských kostoloch či výučbu slovenčiny na školách. Je obdivuhodné, že sa pamätá na naše viaceré problémy, ktoré sme mu predstavili počas predošej návštevy v Krakove, hoci odvtedy uplynulo tri a pol roka. S veľkým záujmom si vypočul informáciu o štipendijných problémoch našich študentov na Slovensku a vyjadril presvedčenie, že Ministerstvo školstva SR ich musí nejak vyriešiť. Kiežby pozitívne!

Text a foto: J. Š.

KRÁTKO ZO SPIŠA

Koncom augusta sa v Bukovine Tatránskej skončil 32. ročník kultúrneho podujatia „Sabalowe bajania“, ktorého sa zúčastnili aj viacerí talentovaní Spišiaci. Napr. v skupine starších rozprávačov vysoké 2. miesto obsadił A. Rusnák z Repíška, kým v súťaži mladých inštrumentalistov taktiež na 2. mieste skončil T.

Vojtas z Jurgova a hned za ním B. Czarnecki z Nižných Lápš. Medzi sólistami zvítazil J. Kapoľka z Nižných Lápš, zase v skupinovom speve - ženská vokálna skupina z Durština. Súťažilo sa aj v príprave najchutnejšieho regionálneho jedla a prednese najlepšieho príhovoru svadobného starostu. V tej poslednej súťaži obsadił tretie miesto E. Hatala z Nižných Lápš.(jp)

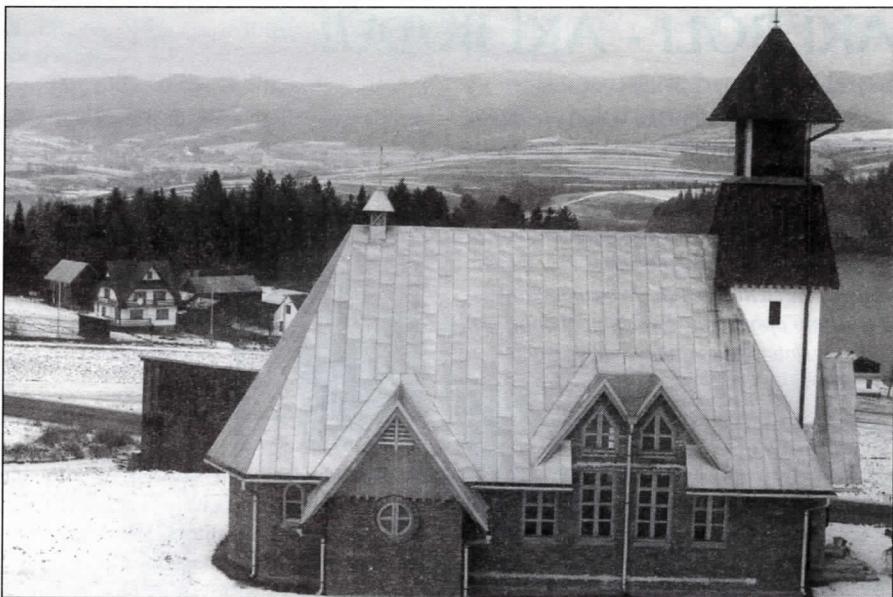
NA CESTE K SAMOSTATNOSTI

O tejto neveľkej dedinke, položenej malebne nad hladinou umelého jazera nedeckej hydroelektrárne, sme vždy písali ako o osade, ktorá administratívne patrí k Nedeci. Tak aj bolo. Zámočania proti tomu nikdy nenašielali, ved' tých dvadsať či tridsať domčekov, učupených na svahu, nemohlo vytvoriť samostatný obecný organizmus, ani napriek tomu, že mali v susedstve majestátu pevnost - Nedecký zámok, ktorého poslednými majiteľmi bola šľachtická rodina Salomonovcov.

Vyše dvojkilometrová vzdialenosť do Nedeca bola pre Zámočanov veľmi nevýhodná. V osade prakticky nič nebolo. Každú nedelu na bohoslužby museli chodiť do Nedeca. V tamojšom kostole sv. Bartolomeja sa sobášili, krstili svoje deti, na nedeckom cintoríne pochovávali svojich zosnulých, ba do Nedece chodili aj nakupovať, nehovoriac o det'och, ktoré bez ohľadu na to, či bola zima alebo leto, či pršalo alebo pražilo slnko, museli denno denne šliapati' do nedeckej školy.

Pomalý rozvoj

S uplyvaním času sa osada predsa len pomaly rozrastala. Vyrastali v nej nové, moderné domy, pribúdalo obyvateľov. Značný impulz k rozvoju obce dala nepochybne výstavba priehrady v susedstve zámku, ktorá sa sice tiahla dlhé roky, ale na druhej strane poskytla prácu viacerým tamojším občanom, ba povzbudila aj ich sebavedomie. Azda vtedy začala v nich klíčiť myšlienka o osamostatenení, umocňovaná vidinou budúcej zvýšenej návštěvnosti turistov (po vybudovaní vodnej nádrže), a tým aj dodatočných príjmov z turistických služieb. Posledným, rovnako závažným, podnetom v tomto smere bol pád totality a nástup nového, demokratického systému v Poľsku, čo sa v Nedeči-Zámku prejavilo

Nový kostolík v Nedeči-Zámku. Foto: J. Pivočarčík

medziiným v istom oživení podnikavosti. Totiž čoskoro tam vzniklo niekoľko obchodných stánkov, ba aj akýsi bar či klub McDonalds.

Samostatnosť malá pre Zámočanov veľký význam, mohli totiž sami plne rozhodovať o sebe, vtom i o tom, na čo vydávať prostriedky pridelené obci z gminného rozpočtu. Dotyčne totiž boli im prideľované spolu s Nedečou, preto sa - ako tvrdili viacerí obyvatelia - po ceste k nim kdesi rozplývali a im sa z nich napokon neveľa ušlo. Vyhnúť sa tomu bolo možné len po osamostatnení dedinky, ktorá by sa vďaka tomu stala súčasne partnerom pre iné obce nižnolapšanskej gminy.

Prvý krok

K tomuto cieľu, a ako sa zdá - základný, postavili v roku 1990 počas prvých demokratických volieb do miestnej a gminnej samosprávy. Vtedy si táto neveľká obec, majúca sotva 56 domácností a okolo 250 obyvateľov, po prvý raz zvolila vlastného poslance do

gminnej rady - Józefa Jezierczaka. Bol to riadny krok dopredu, umocnený predtým i voľbou richtára obce.

Nasledovali ďalšie kroky. Jedným z nich bola výstavba obecného domu, na ktorý mysleli už oddávna. Potrebovali takúto budovu, v ktorej by sa občania mohli stretnávať, konat' obecné schôdzky, zábavy, kultúrne a iné podujatia, ako trebárske sviadby, ktoré ľudia na vidieku už čoraz zriedkavejšie usporadúvajú vo vlastných domoch. Preto len čo sa im naskytla možnosť a podarilo sa im získať potrebné prostriedky, pustili sa do výstavby a - hoci aj s námahou - ju po čase ukončili a odovzdali do užívania. Dnes sa v časti jej priestorov nachádza aj miestna požiarna zbrojnica.

Vlastný kostolík

Zámočanom sa pomaly zunovalo chodiť aj do kostola v Nedece. Nie, nie preto, žeby prestávali veriť alebo chceli odstúpiť od katolíckej cirkvi. Božechráň! Práve naopak, chceli chodiť do kostola, snáď aj častejšie ako doteraz, ale u seba, v obci. Uvažovali, nepochybne správne, že je predsa jednoduchšie, keď k nim bude chodiť jeden knaz, ako dve stovky ľudí do Nedeca. Problém predbežne vyriešili tak, že na bohoslužby, ktoré odbavoval nedecký farár, chodili do kaplnky sv. Michala, stojacej asi na polceste medzi obooma obcami. Bolo to výhodnejšie, ako predtým, ale po čase ani to ich neuspokojovalo. Preto sa obrátili na vtedajšieho riaditeľa Nedeckého zámku, aby im sprístupnil niekdajšiu zámockú hájovnu, ktorú po jeho súhlase adaptovali na kaplnku. Bolo to však len dočasné riešenie. Krátko nato dozrela v nich iste dlhšie utlmočená myšlienka vybudovať si neveľký, ale vlastný kostolík, ktorý - div divúci - začali rýchlo realizovať.

Až sa nechce veriť, že svoj sen o kostolíku uskutočnia tak rýchlo. Na jar 1995 si zvolili výbor pre jeho výstavbu, ktorý sa energicky

Pohľad na dedinku

pustil do práce. Onedlho položili pod stavbu základný kameň a už na jeseň 1997 bol kostolík nielen ukončený a čiastočne vybavený, ale 30. novembra aj slávnostne vysvätený. Jeho patrónom je sv. Andrej. V deň tohto svätca je ustanovený aj odpust v Nedeci-Zámku. Samozrejme tak rýchla realizácia tohto zbožného diela by nebola možná, nebyť veľkej obetavosti miestnych obyvateľov, ktorí na stavbe odpracovali brigádicky množstvo hodín. Ešte predtým sa na obecnej schôdzke zaviazali, že na tento cieľ každá rodina v obci daruje po 20 zlotých - a to každý druhý mesiac. Pomohli im aj zbierky v susedných obciach, ba našli sa aj niekoľkí sponzori, ktorí na stavbu darovali väčšie sumy. Majú teda vlastný Boží dom a sv. omše im v ňom odbavuje kňaz z Nedeca.

Vybudovaním kostolíka a jeho posvätením Zámočania na ceste k samostatnosti postavili príslovečnú bodku nad i. Na svoje doterajšie výsledky sú samozrejme veľmi hrdí, aj keď to nie je všetko, čo chcú ešte dosiahnuť. Napr. už vykúpili pozemok, na ktorom chcú zriaditi cintorín, aby sa - ako niektorí prizvukovali - ich zosnulí nemuseli túlať kdesi po svete (čítaj v Nedeči). V ďalšej budúcnosti si plánujú postaviť aj školu (od nultej po štvrtú triedu), aby sa aspoň mladšie deti mohli učiť priamo na mieste. Potom...

Nevyužitá turistika

Plánov a problémov na riešenie majú Zámočania ešte veľa. Pri jednom, turistike, by sme sa chceli na chvíľu zastaviť. Každý, kto pozná Spiš, musí uznáť, že malebná poloha Nedece-Zámku, navyše spestrená starým hradom, je z turistického hľadiska veľmi atraktívna. Atraktívna tým viac, že obec leží pri ceste vedúcej k nedalekému hraničnému priečchodu v Lysej nad Dunajcom. Mohlo by sa

Nedecký zámok v náručí zelene

teda očakávať, že zvýšená návštěvnosť turistov, najmä po vybudovaní umelého jazera na Dunajci, sa odrazí - povedzme to otvorene - aj na zvýšení životnej úrovne obyvateľstva. Ako? Nuž vďaka dodatočným príjmom, ktoré by mohli získať poskytovaním turistických služieb. A s tým je už, žiaľ, oveľa horšie.

Ovšem, turistov pribudlo, aj keď nie toľko, ako sa očakávalo. Pri jazere, hoci od otvorenia priehrady už uplynuli skoro dva roky, chýbajú pláže, neboli zriadené ani miesta na stanovanie, nehovoriač o celej turistickej infraštuctúre, v tom najmä možnostach ubytovania a stravovania. A tak turisti prídu, popozierajú, a väčšinou odchádzajú svoju cestou. Nenechávajú obyvateľom ani groša. Ved' aj tých niekoľko obchodíkov, ktoré sme spominali, vlastnia zväčša ľudia, ktorí nepochádzajú z Nedece-Zámku. Síce niektorí Zámočania sem-tam niekoho prenocujú, ba aj iní by mohli, ale im chýba vhodná reklama, dnes taká módná, o čo sa vlastne ani nikto nestará. A

predsa nejde len o nocľahy a stravovanie. Stačí trochu nápaditosti, ved' s turistikou sa spája celý rad ďalších služieb, napr. člnkovanie po jazere, požičovne vodných lyží, bicyklov a iných zariadení, predaj ľudových výrobkov a iných pamiatok atď., atď.

Je zaujímavé, že sa Zámočania, ináč iniciatívni a obetaví, na turistiku vlastne ani nepripravovali. Vari im nikto nevedel poradiť alebo ich to jednoducho nezaujíma? Zdá sa, že pocholnejšie bolo pre viacerých predaj po kúsku pozemku pri jazere, buď v jeho blízkosti, záujemcom z miest, ktorí tam teraz budujú svoje chatky a niektorí aj turistické zariadenia. Je to krátkodobé myšlenie, lebo takto získané peniaze sa môžu minút veľmi rýchlo, nezriedka bez väčšieho osudu. Na druhej strane noví majitelia atraktívnych pozemkov, môžu čoskoro prevziať turistické služby do svojich rúk a miestnym ostane príslovečná figa. Je to drsné, ale asi pravdivé a iste stojí za uváženie.

S. Š.

KRÁTKO Z ORAVY

V noci z 8. na 9. augusta t.r. došlo k tragickej havárii v Podsklí, kde sa čelne zrazilí Volkswagen Golf s Fiatom 126 P. Vodič „malucha“ zomrel na mieste, d' ďalších šesť osôb bolo preveznených do nemocnice s vážnymi zraneniami.

* * *

Dňa 16. augusta t.r. došlo k požiaru hospodárskych stavieb v Malej Lipnici. Oheň pohľtil o.i. strechu, osem ton sena a roľnícke náradie. Majiteľ ohodnotil škodu na 30 tisíc zlôtých. Oveľa väčším stratám zabránil včasný zásah miestnych požiarnikov.

* * *

Členovia dychovky v Podvuku (na snímke), dostali 53 nových uniform, ako dar z Holandska. V novom oblečení, aj keď neoravskom, sa prezentujú veľmi efektne. Dúfajme, že Podvľčania nezmienia svoj repertoár na holandský...

Text a foto : PETER KOLLÁRIK

Pohľad na Kyčory

KYČORY SA ROZVÍJAJÚ

Jednou z najmenších a súčasne snád najmalebnnejších obcí na Orave sú Kyčory, v ktorých žije okolo 600 obyvateľov. Vo výške 145 moderných, neraz aj viacposchodových domoch, je miesto aj pre turistov, ktorí v posledných rokoch čoraz častejšie navštievujú tento čarovný región pod Babou horou. Do doliny pod jej úpätím nás dovedie kvalitná asfaltová cesta, vedúca z Veľkej Lipnice.

Na svojom

Ked v osemdesiatych rokoch počet domov v obci prekročil stovku, rozhodli sa občania osamostatniť sa. Richtára zvolili v roku 1984 a v jablonskej gmine, do ktorej vtedy patrili, začali vystupovať - najprv neformálne - ako osobitná obec. V januári 1991 sa stali Kyčory súčasťou novozaloženej velkolipnickej gminy. Ako sa zdá, aj mnohí z občanov, s ktorými som sa počas svojej poslednej návštevy rozprával, sú spokojní so svojím rozhodnutím. Našlo sa sice niekoľko občanov hovoriacich v prospech jablonskej gminy, ale tých bolo oveľa menej. Zdá sa, že geografická blízkosť

s Veľkou Lipnicou, ako aj starostlivosť, ktorú obci venuje vedenie gminy, presvedčujú, že sa rozhodli dobre.

Richtárom v Kyčoroch je Ludwik Mlynarczyk. Tento bývalý učiteľ a známy kultúrny činiteľ svojich spoluobčanov viedie od roku 1992. Zastihol som ho, keď s celou rodinou vykopávali zemiaky. Našiel si však chvíľu času, aby mi poskytol niekoľko informácií o obci a živote v nej.

- Tohoročné leto, hoci nevyspytateľné - hovorí - nám prinieslo peknú úrodu, tak obilia, ako aj zemiakov. Využívame preto každý pekný, slnečný deň na to, aby bolo všetko čím skôr pod strechou. Čo sa týka môjho richtárčenia, občania ma do tejto funkcie zvolili pred šiestimi rokmi. Hoci nepochádzam z Oravy, veľmi rýchlo som sa zžil s týmto pekným krajom a jeho ľudmi. Postupne som si vytvoril dobrý vztah aj s mestskou skupinou Spolku Slovákov a najmä s jej predsedom Eugenom Antalčíkom. Snažím sa, aby bolo naše spolunažívanie bezproblémové a na úrovni. Nedávno zosnulá manželka E. Antalčíka - Joanna, a iní vaši krajania, ktorí dlhé roky účinkovali vo folklórnom súbore, vystupovali o.i. na rôznych slávnostiach - Pastierskom sviatku, Oravskom lete, a inde. Mne je teraz tak trochu lúto, že vedenie vášho Spolku zabúda pozývať zase nás, hu-

Predsedza MS E. Antalčík

dobníkov a spevákov, napríklad na Dni slovenskej kultúry a podobne ...

Slová Kyčorského richtára ma hned zaujali, ved je dobre, ak máme čo najviac prívržencov, snažiacich sa s nami spolupracovať a vytvárať dobré medziľudské vzťahy.

Z jedného miesta na Orave do iného je veru dosť daleko. Ved mnohé obce sú roztahnuté aj na niekoľko kilometrov. Prekonávať tieto vzdialenosťi peši by bolo iste náročné. Dlhé roky sa o tom presvedčovali o.i. školopovinné deti a ich rodičia, dochádzajúci do práce mimo obce. Dnes je situácia úplne iná. Dobré spojenie s okolím zabezpečuje vyše desať autobusov Štátnej automobilovej dopravy z Nového Targu, ktorým neraz konkurujú aj majitelia súkromných autobusov. Tito svoje vozidlá zastavujú aj na zastávkach vo Veľkej Lipnici, najčastejšie vtedy, keď občania cestujú na trh do Jablonky či Nového Targu. Je iste zaujímavé, že táto konkurencia ich akosi neteší. Obávajú sa totiž, že dopravný podnik im môže zrušiť regulárne spoje, ktoré vtedy nie sú naplno využívané. Bolo by to zlé aj kvôli školákom. Ako by sa vtedy dostali do novej modernej školy?

Škola

Začali ju budovať v roku 1992, po zbúraní časti starej. Dnes v tejto peknej poscho-

Kyčorania počas vykopávania zemiakov

Miestna základná škola

dovej budove je osem tried, a jedna tzv. nultá, kuchyňa, jedáleň, kabinety a zborovňa. Jedenásťlenný učiteľský zbor vedie riaditeľka Helena Omylaková z Malej Lipnice. Žiaci majú k dispozícii modernú telocvičnu, v ktorej sa plánuje aj organizovanie obecných schôdzí, nácvik súborov a podobne. Na poschodí sa nachádzajú byty pre učiteľov. Futbalové ihrisko slúžilo donedávna hodinám telesnej výchovy.

- V školskom roku 1998/99 máme ... žiakov - hovorí riaditeľka školy. - Z cudzích jazykov sa vyučuje ruština a angličtina, kým o vyučovaní slovenského jazyka neprejavili záujem ani žiaci, ani ich rodičia.

Je škoda, že v tejto peknej škole sa nedarí zaviesť vyučovanie slovenčiny. Mali by sa nad tým zamyslieť naši aktivisti, rodičia a ostatní krajania, ktorí by malo viačej záležať na národnej výchove mladého pokolenia.

Obchody

sú v obci súce len dva, ale majiteľ jedného z nich, Emil Karkoszka, zaviedol vynikajúcu službu pre svojich zákazníkov. Tovar si totiž môžu objednať aj telefonicky, a on im ho privezie až do domu. Tieto služby si mimoriadne pochvalovali všetci, s ktorími som sa rozprával. Mnohí, najmä bývajúci ďalej, napr. v osadách Šarka a Poľana, si tým ušetria veľa času a námahy. Druhý obchod patrí družstvu GS. Na jeho stene sa nachádza chránka na listy, ved obec nemá poštu. Nedaleko je aj zastávka autobusu, kde som stretol mladého človeka, ktorého som sa spýtal na ďalšiu cestu. Zistil som, že je to syn predsedu MS SSP vo Veľkej Lipnici - Murovanici, Lukáš Karnafel.

- Práve pred mesiacom - hovorí - som maloval kaplnku v Tichom potoku, ktorá akoby strážila vchod do našej obce. Teraz idem pomôcť otcovi pri kopaní zemiakov...

Poľana

je maličká osada, v ktorej žije len šesť rodín. Dva domy stojia opustené. Majú tu svoj raj turisti, ktorí sem chodia až z Varšavy, Gliwíc, Gdaňska, ale aj z Krakova. Niektorí tu majú chalupy, ktoré si upravili z odkúpených domov. Kaplnka Panny Márie, ktorú dal postaviť Ignáč Skočík, chráni pokoj osady už vyše sto rokov. Nedaleko, pri samom úpätí Babej hory, je horáreň Jozefa Tabaku, pochádzajúceho z Hornej Zubrice, ktorý je vynikajúcim znalcom fauny a flóry vo svojom revíre.

Šarka

je o niečo väčšou osadou, v ktorej žije asi dvadsať rodín. Snažil som sa tu dozvedieť niečo viac o pôvode jej názvu.

- Osada Šarka - hovorí L. Mlynarczyk - ako hovoria naši ľudia, získala svoje meno asi od poľského slova „siarka“, t.j. síra. Spod

Babej hory totiž vytieká voda, ktorá má od nej žltú farbu.

Ku Kyčorom patria ďalšie tzv. polany: Bartošova, Vojčákovka, Šarkovka, Garajovka, Zviadkovka, Majerovka, Čiščoňovka a Vilkovka.

Hasiči

majú na malom vršku na začiatku obce nevelkú požiaru zbrojnicu. Jej zariadenie je však dosť chudobné. Chýba požiarne automobil, na ktorý čakajú už niekoľko rokov. Stačila by im aj Nysa, ale prostriedky na jej nákup zatiaľ nenašli. V obci sú však až dve protipožiarne nádrže, ktoré pravdu poviediac slúžia najmä kačiciam, ved jedna z nich preteká a aj druhá by si vyžadovala oveľa lepšiu údržbu. Čo tak opraviť ich?

Turistika má zelenú

v podstate na celej Orave. Čakajú tu čarokrásne doliny a vršky, lesy plne hríbov, malín a malebne situované dedinky v náručí hôr, učupené pod Babou horou. Tieto lákadlá prítahujú turistov z rôznych kútov Polska, ako aj zo zahraničia. Aktivita velkolipnickej gminy, ktorú vyvíja v posledných rokoch aj v oblasti rozvoja agroturistiky, je už mnohým dobre známa. Miestni rolníci začínajú pomaly vidieť efekty plynúce z poskytovania služieb turistom. Aj v Kyčoroch je viaceru možnosti získať kvalitné a pritom nie drahé ubytovanie (napr. u M. a C. Stechurovcov) a milovníci jazdy na koňoch iste zavítajú do Karloškovicov, kde na nich čakajú tri kone. Mnohí výletníci si Kyčory natoľko oblúbili, že si tu kúpili staré chalupy, ktoré upravili na víkendové domčeky, ba niektorí z nich si budujú aj nové.

Občania si veľmi pochvalujú aktivitu richtára a vedenia gminy, ktoré im o.i. zavádzajú nové a nové telefonické spojenie.

Telefóny

mali prednedávnom v obci len dva, jeden v škole a druhý v družstevnom obchode. Za posledné dva-tri roky sa v obci zaviedlo vyše 130 telefónnych prístrojov, čiže môžeme hovoriť o vyše 95% telefonizácii! S takýmto búrlivým rozvojom telefonizácie sa môžu pochváliť len málokde. Telefóny zaviedli aj v osadách Šarka a Poľana, hoci ani najväčší optimisti neverili, že sa to podarí v takom krátko čase. Ludia sa však rozhorďli, a kto chcel mať telefón zavedený, prispejal na telefónny kábel, chýbajúce stípky a na montáž. Pôvodná suma vychádzala na 1000 zlôtých, ako sa však neskôr ukázalo, postačilo 700 zlôtých.

- Občania si búrlivý rozvoj telefonizácie v našej obci nevýslovne pochvalujú - hovorí richtár. - Zo sumy, ktorú zaplatili za zavedenie telefónov, môžu až 300 zl. pretelefonovať. Pôvodne sme mysleli, že sa

Hasičská zbrojnica v Kyčoroch

nám podarí zaviesť len dva telefóny, jeden k richtárovi a druhý do osady Poľana, ale skutočnosť prevyšila aj tie najsmelšie očakávania.

Predsedom MS SSP

v obci je už 10 rokov Eugen Antalčík, ktorého som zastihol pri oprave traktora.

- Neviem čo sa stalo - hovorí - práve teraz, keď treba zvázať z pola úrodu, sa mašina rozhodla „štrajkovať,“ a pritom ešte včera bolo všetko v poriadku. Ako viete, v našej krajskej klubovni máme oddávna, žiaľ, len veľmi biedne vybavenie. Televízor nefunguje, a z kníh, ktorých je sice dost, je väčšina starých. Bol by potrebný nový televízor, rádio, magnetofón, stolové hry pre mládež a najmä oveľa viacej slovenských časopisov. Akosi pusto a smutno je tu najmä po smrti mojej manželky. Životy si predplácajú tiež len v ôsmich domoch, hoci ich čítajú viacerí. Neviem, čo je s našou harmonikou, ktorá je potrebná súboru aj dnes. Do opravy v Krakove ju kedysi zobrať ešte E. Mišinec, a doteraz neviem, čo sa s ňou stalo.

E. Antalčík sa snaží, aj napriek ďalkej rodinnej situácii, pokračovať v činnosti MS Spolku. Klubovňa je veľmi pekne ozdobená slovenskou zástavou a štátnym znakom, vedľa ktorého je heslo: *budujte vlast, chráňte si svoju národnosť*. Na stene visia viaceré fotografie známych slovenských dejateľov, takže je to miesto, kde je radosť posiedieť si. Väčšiu pomoc by však MS mal poskytnúť Obvodný výbor SSP na Orave. Verím, že spolu by dokázali ešte vela. Možno by sa dalo zaviesť aj vyučovanie slovenčiny a zvýšiť počet predplatiteľov Života? Snáď viacej počujeme o úspechoch miestneho folklórneho súboru? Toto všetko želám obci, ako aj všetkým jej pravcovitým obyvateľom.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Fridmančania na otváracie slávnosti

NOVÉ ZDRAVOTNÉ STREDISKO

Pravdu povediac, výstavba tohto objektu zdravotnej starostlivosti vo Fridmane trvala dlho, predĺženo. Na nápad výstavby nového zdravotného strediska, ktoré by bolo hodné tohto mena na sklonku 20. storočia, prišiel aktív miestneho urbárskeho spolku. Aby sa neskončilo len na myšlienke, spolok už roku 1979 predal neveľký pozemok, ktorý mal byť využitý pre účely nedeckej hydroelektrárne a získané prostriedky (asi 2 mil. vtedajších zlotted) určil na výstavbu.

Také boli začiatky. Krátko po získaní peňazí Fridmančania objednali a po čase aj dostali stavebný projekt, čo im umožnilo začať prvé práce. Pustili sa do kopania základov. Týmto chceli dosiahnuť to, aby stredisko bolo zaradené do päťročného hospodárskeho plánu a na základe toho malo zabezpečené prostriedky na jeho výstavbu. Žiaľ, tak sa nestalo a Fridmančania mohli na stredisko len mávnuť rukou. Síce hovorilo sa a diskutovalo o njom aj neskôr, ale už nie o výstavbe, tým viac, že nadišli - ako sa v Poľsku hovorí - krízové roky, kedy bola zastavená väčšina investícii.

Uplynuly roky, padol totalitný systém a nádeje Fridmančanov na obnovenie výstavby strediska znova ožili. Samozrejme v nových podmienkach, keď finančných prostriedkov nebolo prveľa, bolo treba upustiť od bývalej gigantománie, ktorá sa prejavovala medziiným pri projektovaní škôl, napr. v Nižných Lapšoch a pod. Aj pôvodný projekt fridmanského strediska predpokladal výstavbu obrovského - na dedinské podmienky - objektu, ktorý bol teraz, pravdu povediac, nereálny. Preto na začiatku 90. rokov museli Fridmančania projekt prepracovať a potom sa opäť pustili do práce pri základoch. Stavba rýchle napredovala, keďže občania sa na nej aktívne zúčastňovali a mnoho prác vykonali svojpomocne. Dnes by bolo ľahko vypočítať, kol'ko hodín na stavbe odpracovali. Teraz však si už boli istí, že objekt skôr či neskôr dokončia...

Skutočne, budova rástla ako z vody a v roku 1992, vďaka finančnej pomoci podnikateľa Bogdana Fryca, bola zastrešená a ukončená v hrubom stave. K jej odovzdaniu do užívania bolo však ešte daleko. Predovšetkým chýbali značné prostriedky na dokončenie interiérov, technické inštalácie, omietnutie budovy a najmä na vybavenie zdravotného strediska potrebným lekárskym zariadením. Preto výbor pre výstavbu strediska pod vedením K. Pavlíka vyvíjal veľké úsilie pre zabezpečenie týchto prostriedkov. S finančnou pomocou im prišiel o.i. Gminný úrad v Nižných Lapšoch, ale aj Oddelenie zdravotnej starostlivosti Vojvodského úradu v Nowom Sączi. Práce súčasťne, ale predsa, napredovali, až napokon, po dvadsaťtich rokoch výstavby, boli v auguste t.r. ukončené.

20. augusta t.r. sa vo Fridmane konečne uskutočnila slávnosť odozvuďania do užívania zdravotného strediska, ktoré sa zúčastnili početní

Vojt W. Haber a predseda výboru K. Pavlík počas otvorenia

obyvateľa obce, poslanci gminnej samosprávy a ďalší hostia. Slávnostnú pásku pred vchodom do objektu prestrihli vojt nižnolapšanskej gminy W. Haber a predseda výboru pre výstavbu strediska K. Pavlík. Potom fridmanský farár Ludwik Węgrzyn posvätil ešte neúplne zariadené miestnosti nového zdravotného strediska. Neskôr všetci mali možnosť prezrieť si interiéry strediska. Ako vyplývalo z prvých výpovedí niektorých návštěvníkov, objekt sa im pozdával.

Nové zdravotné stredisko vo Fridmane je určite veľkým úspechom obyvateľov. Samozrejme správa obce si bude musieť premyslieť, ako čo najracionálnejšie využiť všetky priestory, ktorých je v budove hodne. Už dnes vieme, že v stredisku budú ordinovať detský a zubný lekár, neskôr možno ďalší, s inou špecializáciou. Bude sa tam nachádzať aj lekáreň, detská škôlka, ba aj neveľká spoločenská miestnosť. Ne-našiel by sa tam priestor aj pre klubovňu fridmanskej miestnej skupiny nášho Spolku?

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Budova zdravotného strediska v plnej krásie

J. Čongva odovzdáva šablu veľvyslancovi M. Servátkovi. Foto: Z. Niewęgłowski

150. VÝROČIE VZNIKU SLOVENSKEJ NÁRODNEJ RADY

Prvá Slovenská národná rada vznikla 16. septembra 1848 vo Viedni ako národný orgán Slovenského národného povstania. Na jej čele stáli významní národní činitelia a politici: Ľudovít Štúr, Jozef M. Hurban a Michal M. Hodža. Druhá v poradí SNR (1918-1919) bola autorkou Martinskej deklarácie z 30. októbra 1918 o vytvorení - spolu s Čechmi - spoločného štátu: Česko-Slovenskej republiky. Tieto dve SNR neboli parlamentmi. Postupne sa však názov SNR začal výrazne a jednoznačne spájať so slovenskými zákonodarnými - od roku 1969 s ústavodarnými a zákonodarnými - orgánmi. Konkrétnie to znamená, že sa slovenský parlament od roku 1945 až do roku 1994 oficiálne nazýval Slovenská národná rada. Za 50-ročné obdobie povojnového slovenského parlamentarizmu sa voľby do SNR konali desaťkrát. IX. a X. SNR mali skrátené, len dvojročné, voľebné obdobia.

Je len samozrejmé, že kompetencie SNR do roku 1968, teda až do schválenia dňa 27. októbra 1968 ústavného zákona o československej federácii (26. zák. č. 143/68), boli veľmi oklieštené. V podstate jediný slovenský parlament, ktorý mal iný názov ako SNR, bol zvolený 18. decembra 1938, teda už v období II. Československej republiky. Volal sa Snem slovenskej krajiny, ktorý bol neskôr, na základe slovenskej ústavy z 21. júla 1939, premenovaný na Slovenský snem.

Ešte pred formálnym vznikom terajšej Slovenskej republiky (1. januára 1993) SNR X. voľebného obdobia (1992-1994) schválila 1. septembra 1992 Ústavu Slovenskej republiky. Podľa nej sa jediný ústavodarný a zákonodarný orgán SR volá Národná rada Slovenskej republiky. Názov súčasného slovenského parlamentu, pozostávajúceho zo 150 poslancov, sa teda len nepatrne odlišuje od názvu predošlých slovenských parlamentov. Súčasný jednokomorový slovenský parlament -

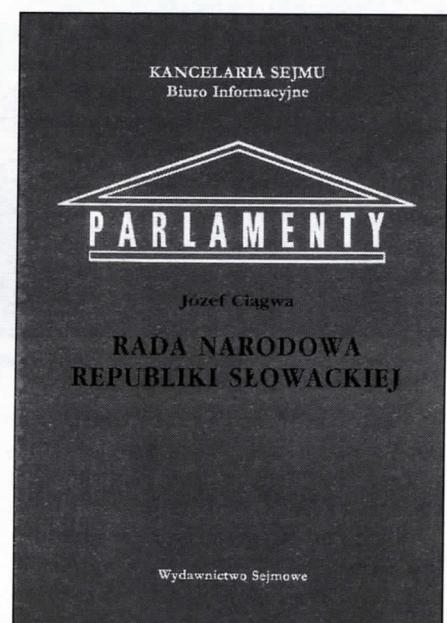
oproti dvojkomorovým parlamentom v Česku a Poľskej republike - sa už dočkal viacerých, jednak vedeckých, jednak populárnych publikácií na Slovensku.

Na podnet bývalého veľvyslance SR vo Varšave, PhDr. Mariána Servátku, CSc., som sa podujal napísť v polštine nevelkú knižičku (48 strán) o NR SR. Publikácia, o ktorej informoval denník Sme/Smena z 22. júna 1998, bola koncipovaná podľa vzoru doterajších miniomnografíí parlamentov rôznych štátov, ktoré vydal Informačný odbor Kancelárie Sejmu PR. Knižka o NR SR pozostáva z 12 kapitol a z prílohy (Výsledky parlamentných volieb v rokoch 1990, 1992 a 1994, Zloženie IX. a X. SNR a NR SR podľa národností, Základná literatúra). V druhej prílohe som poukázal, že maďarská menšina na Slovensku, ktorá stále hovorí o údajnej diskriminácii, má v NR SR 17 poslancov, čiže 11,33 % celej rady, kym jej podiel na celkovom počte obyvateľstva Slovenskej republiky je nižší a predstavuje 10,76 %.

Ako som už spomenul, jadro knižky tvorí dvanásť kapitol. Sú to: 1. Dejiny slovenského parlamentarizmu; 2. Ústavné postavenie NR SR; 3. Pramene slovenského parlamentného práva; 4. Volebný systém; 5. Právne postavenie poslanca NR SR; 6. Štruktúra a orgány NR SR; 7. Parlamentné skupiny; 8. Procedúry práce NR SR; 9. Zákonodarná funkcia; 10. Schvaľovanie národného rozpočtu; 11. NR a iné hlavné orgány SR; 12. Pomocný aparát NR SR.

Prvý vydanie mojej knižky vyšlo v náklade 1000 výtlačkov, z ktorých asi 100 bolo expedovaných na Slovensko. O urýchlené vydanie sa zvlášť zaslúžila riaditeľka Informačného strediska Kancelárie Sejmu PR, mgr. Urszula Pańkóvá, ako aj redaktorka vydania, mgr. Anna Kowaliková. Vysoko si vážim ich prácu a preto im ešte raz srdiečne ďakujem.

Prezentácia knižky, ktorej sa zúčastnili nie len velvyslanec M. Servátk a ďalší prac-

Obálka knižky o SNR

vníci slovenského veľvyslanectva, ale aj šéf Kancelárie Sejmu PR, minister Graniecki, maršalek Sejmu Maciej Płażyński a iní pozvaní hostia, sa konala 17. júna 1998 v rezidencii slovenského veľvyslance. Táto malá slávnosť predchádzala rozlúčku s veľvyslancom M. Servátkom, ktorý 30. júna ukončil svoju diplomaticú misiu v Poľsku. Počas rozlúčovej slávnosti som sa v mene všetkých Slovákov v Poľsku srdečne podčakoval slovenskému veľvyslancovi za všetko, čo pre nás urobil - a naozaj nebolo toho málo - a ako symbolický prejav našej vdăky som mu odovzdal kópiu poľskej šable zo 17. storočia.

Prof. JOZEF ČONGVA

KRÁTKO ZO SPIŠA

Koncom novembra t.r. by abonentí nowosądzského vojvodstva mali dostať nový telefónny zoznam, ktorý vydal telekomunikačný podnik v náklade 150 tisíc výtlačkov. Posledný takto zoznam vyšiel pred dvomi rokmi. Obávame sa však, že onedlho bude táto kniha neaktuálna, lepšie povedané nekompletnej, kedže v súvislosti s administratívou reformou sa od januára 1999 značná časť územia terajšieho nowosądzského vojvodstva ocitne v novom, teritoriálne väčšom krakovskom vojvodstve.

* * *

V dňoch od 21. augusta do 8. septembra t.r. sa v nowotarskej galérii umelcov „Jatki“ konala výstava výtvarných prác známych slovenských tvorcov z Banskej Bystrice: Milana Sokola a Stanislava Troppa (grafika) a Mikuláša Palku (rezbárstvo). Výstava vzbudila veľký záujem návštěvníkov. (jp)

ORAVSKÝ OSUD

Ked' vyslovíme názov obce Oravka, mnohým sa v mysli vybaví starodávna sakrálna stavebná pamiatka, drevený kostol, pochádzajúci zo 17. storočia, ktorý príťahuje mnohých návštevníkov. My sme však do tejto oravskej obce prišli za jedným z našich krajanov, bývalým účastníkom 2. svetovej vojny a spolužakladateľom miestnej skupiny SSP Jurajom ČISCOŇOM.

Pracovité detstvo

Narodil sa 14. apríla 1922 v Oravke, ako druhý z piatich súrodencov v slovenskej roľníckej rodine Márie (rodenej Pašiakovej) z Chyžného a Jána Čiscoňovcov.

- Rodičia, ako aj starí rodičia - hovorí - nás vychovávali v slovenskom národnom duchu a to nám zostało podnes. Moja babka sa narodila v Liesku, volala sa Motýľová. Bola to láskavá a dobrá žena, ktorá bola Slovenskou celou dušou. Narodila sa ešte za čias Rakúsko-uhorskej monarchie a neraz musela odolávať silnému pomaďarčovaniu ...

Rodičia Juraja ľažko pracovali po celý svoj život, aby zabezpečili detom aspoň skromnú obživu. Otec, už starší človek, neraz chorlavel, a tak 7-ročný Jurko už pásaval kravy a ako 12-ročný pracoval na poli, skrátka zvykal si na tvrdý oravský chlebík. Jeho staršia sestra Alžbeta mala robotu najmä v kuchyni, a tak Juraj, po vychodení šiestich tried Ľudovej školy v Oravke (1929-35), musel prevziať na seba väčšinu práce na rodičovskom hospodárstve. Prešlo niekoľko rokov, keď sa začala druhá svetová vojna.

Vzdušný letecký súboj,

který sa odohral v septembri 1939, nad Oravkou, krátko po vypuknutí vojny, videlo veľa miestnych občanov. Aj 17-ročnému Jurajovi natrvalo utkvel v pamäti. Boj zvádzali 2 lietadlá, nemecké a poľské, ktoré bolo nakoniec zostrelené. Dvaja piloti zahynuli a tretí, Alexander Rutkowski, sa v poslednej chvíli zchránil skokom na padáku. V súčasnosti žije v Krakove a v septembri 1989, na 50. výročie začiatia vojny, sa zúčastnil v Oravke na odhalení pamätnej tabule na mieste havárie lietadla.

- Po slávosti - hovorí J. Čiscoň - som toho vojnového hrdinu pozval k nám domov na pohár mlieka. Moje pozvanie veľmi rád prijal. Dlhú sme sa rozprávali a odvtedy si dopisujeme a udržujeme priateľstvo. Touto príhodou chcem povedať jedno, že mnohí Poliaci sú priateľskí a nerozlišujú ľudí podľa ich národnosti ...

Ked' sa Orava a Spiš vrátili k Slovensku, prišla na Oravu slovenská administrácia. V Jablonke bol notársky úrad a žandári, hranice pri Podvlku strážili slovenskí financi.

Na vojenčinu

1. októbra 1943 musel J. Čiscoň narukovať do Ružomberku, kde bol pridelený do 2.

Juraj Čiscoň ako vojak...

... a dnes s vnukom Dominikom

delostreleckého pluku ako radista. Jeho prvým veliteľom bol Čech, npr. Zámečník. Bolo dobre, že Juraj mal v jednotke kamarátov z Oravy - Eugena Kvašnicu a Ignáca Grobarčíka z Oravky a Ignáca Kadluba a Jozefa Harkabuzíka z Jablonky. Ľahšie sa im znášal náročný vojenský výcvik, doplnený o radistický kurz. Morzeovka mu sice spočiatku robila ľažkosti, ale po čase dokázal „vytukat“ vyše 60 písmen za minútu. Boli však aj takí, ktorí to nijako nešlo. Neraz museli, najmä po nociach, len pri svetle svieci „trénovať“ bodky a čiarky.

- V Ružomberku sme zostali až do apríla 1944 - spomína. - Potom nás pluk prevelili na východné Slovensko. Dostali sme sa do Čertižného nedaleko Dukly. Patrili sme k útvaram východoslovenskej armády, ktorej jednotky sa neskôr mali zúčastiť SNP. Chodili sme tu do strážnej služby, zabezpečovali spojenie, stavali bunkre, opevnenia, pozorovateľnú a palebné postavenia pre delostrelectvo.

Na vysunutých strážnych postaveniach neraz počuli hukot diel a mínometov, neklamné znaky toho, že sa východu už blíži fronta. Práve tu ich zastihla radostná informácia o tom, že 29. augusta 1944 vypuklo v Banskej Bystrici ozbrojené povstanie Slovákov proti Nemcom.

Časť príslušníkov východoslovenskej armády, aj z jeho pluku, sa pridala na stranu povstalcov. Juraj však bol v tom čase na zasúľzenej 14-dňovej dovolenke doma, v Oravke. Po návrate k svojej jednotke plnil strážnu službu. Raz ho veliteľ, spolu s poddôstojníkom Zajacom, vyslal na niekoľko kilometrov vzdialenú predsunutú pozorovateľňu.

- Ked' sme sa o dva dni vrátili zo služby - hovorí - miesto po našom útvare sme našli opustené. Nevedeli sme, čo sa stalo, prečo nám presun oddielu nikto neoznámil ...

Nevedeli ešte, že väčšinu jednotiek Nemci medzitým odzbrojili a presunuli nevedno kam. Nezostalo im nič iné, len sa vybrať cez les hľadať hlavný štáb veliteľstva. Postupne stretli ďalších vojakov, ktorí sa tiež vyhli zajatiu.

- Nakoniec sa nás zozbieralo okolo päťsto chlapov - pokračuje. - V Čertižnom sme však našich nenašli. Postupovali sme teda ďalej

na Stropkov, potom vlakom na Bardejov-Prešov. Tu nás včlenili do novej jednotky a po presune cez rieku Ondavu - po pontónovom moste - sme dostali nový rozkaz, postupovať na Levoču a Nízke Tatry. Mali sme pomôcť povstalcom.

Cestou mali niekoľko zrážok s nemeckými jednotkami. Celá oblasť bola silne obsadená. Keď sa ich situácia začala zhoršovať a hrozilo nebezpečenstvo, že padnú do zajatia, veliteľ oddiel rozrazil. Nedaleko Popradu natrafili na veľkú partizánsku jednotku, ktorej odovzdali svoje zbrane. Po krátkom vyšetrovaní sa niektorí z oddielu rozhadli zostať s partizánmi. Juraja spolu s ďalšími kamarátmi prepustili. Mohli sa vrátiť domov - *Vracali sme sa cez Litovský sv. Mikuláš, Habovku a Zuberec - pokračuje J. Čiscoň. - Domov som prišiel 16. septembra 1944.*

Po krátkom zotavení sa začal pripravovať na zimu, ktorá vie byť na Orave dosť krutá. Končil žatvu, vykopal zemiaky, chodil do hory, pripravujúc kurivo. Čakal však najmä na koniec vojny, ktorý sa zdal byť už blízko.

- Bývali sme vtedy pri hlavnej ceste - hovorí Juraj. - Dňa 17. januára 1945 ráno prišli do obce ruské vojská, pred ktorými utekali zvyšky nemeckých oddielov. Vtedy začalo byť aj u nás, ako sa hovorí, horúco. Prestáhovali sme sa preto do mlyna. Snehu bolo sice vyše kolien, ale nezabránilo mi to, aby som spolu s kamarátom, synom mlynára, nešiel preskúmať miesto, kde mali predtým Nemci svoj tábor. Tušil som, že počas útoku tam mohli zanechať rôzne veci.

Ako sa ukázalo, mal pravdu! Akoby práve na nich tam čakali novučičké nemecké bicykle značky Adler. Kamarát našiel aj kožený kabát s kožušinovým golierom. Veľká radosť z nálezu im im však trvala len pári mesiacov. Po skončení vojny sa Orava vrátila znova k Poľsku a veliteľ milície z Podvlnka sa odzvedel o ich „trofejách.“ Bicykel i kabát im „zrekvíval.“ Na Jurajovom bicykli potom neraz jazdil na veliteľstvo do Jablonky a priateľ Franek Kadlub dokonca dva roky strávil vo väzení. Nie, nie, za kabát, či bicykel, dôvodom bola jeho slovenská národnosť, s ktorou sa ani on nikdy netajil.

Sprievod dožinkových vozov viedli dvaja jazdci

Čestní hostia a diváci počas dožinkových súťaží

DOŽINKY

Rozlúčka s letom je nerozlučne a už tradične spojená so slávnostným zakončením žatevnych prác, t.j. dožinkami. Konajú sa obvykle koncom augusta, či začiatkom septembra a každoročne aj na Oravu pritahujú stovky mestnych občanov, ako aj turistov, ktorí majú neopakovateľnú možnosť obdivovať farebný sprievod pekne ozdobených vozov, ako aj dožinkových vencov, uvitých z klasov obilia a ozdobených ďalšími plodmi namáhavnej rolnickej práce. Stalo sa tiež zvykom, že jablonská gmina organizuje dožinky zakaždým v inej oravskej obci. Vlani boli v Podvliku a tohorocne sa konali v nedeľu, 30. augusta v Dolnej Zubrici.

Farebný dožinkový sprievod,

zložený z ôsmich vozov, viedli dvaja jazdci na koňoch, blíženci Jan a Piotr Kubackovi z Dolnej Zubrice. Za nimi išiel voz s ľudovou hudbou, potom vozy z Oravky, Jablonky-Borov a Matonog, Chyžného, Podvilk, Malej Lipnice a Hornej a Dolnej Zubrice. Sprievod uzatváral slávnostne ozdobený koč, v ktorom sa viezol jablonský vojt Julian Stopka s manželkou. Celú cestu lemovalo množstvo divákov, ktorí prišli obdivovať toto farebné predstavenie. Účastníci dožinek sa zúčastnili na sv. omši, po ktorej nasledovalo posvätenia poľnohospodárskych plodov a dožinkových vencov. Z kostola prešiel sprievod na priestranstvo za mestnym kultúrnym domom. Na ozdobenom pódium sa divákom a hostom predstavili najskôr Dolnozubričania,

pod vedením richtára Albína Pacholského. Predvedli ukážky poľných prác, mlátenie obilia starodávnymi cepami, a zaspievali niekoľko pesničiek, ktoré kedysi zneli z úst žencov a koscov. V bohatom kultúrnom programe sa predstavili tiež členovia súboru Haniaczykovcov, a vojt J. Stopka, oblečený v oravskom kroji, si zatancoval spolu s členmi súboru. Súbor Rombaň z Chyžného pozdravil účastníkov typickou zmesou oravských ľudových piesní a tancov.

Po vystúpeniach vedúca poroty Emilia Rutkowska vyhlásila výsledky súťaží o najkrajší dožinkový veniec a konský povoz. V súťaži vencov priznala porota dve rovnocenné prvé miesta Jablonke-Matonogom a Chyžnému. Ďalšie miesta obsadili: Dolná Zubrica, Podvilk, Jablonka-Bory, Horná Zubrica, Malá Lipnica a Oravka.

Nemalé, ale milé problémy mala porota v hodnotení povozov, v ktorom prihliadala o.i. na originálnosť povozov, kroje pohoničov, označenie vozu menom majiteľa a podobne. Všetkým kritériám najlepšie zodpovedali zástupcovia Jablonky-Bory (pohoniči A. Novák, R. Harakabuzik), ktorí vyhrali. Na druhom mieste skončili Dolnozubričania (J. Kozák, J. Bosák), tretie miesto získal povoz z Hornej Zubrice (R. Lasek, E. Tyrala), štvrté Chyžné (E. Žolna, E. Pezdek), piate Podvilk (E. Grzybacz, W. Szlachta), šieste Malá Lipnica (A. a E. Kobroňovci), siedme Jablonka-Matonogi (J. Paniak, A. Florek) a ako ôsmy skončil povoz z Oravky (A. Sklár, F. Dziedzic).

Po vyhlásení výsledkov súťaže pokračoval kultúrny program, v tom spev dievčenského tria

z Jablonky a pre malých i veľkých divákov bola pripravená tombola s mnohými hodnotnými cenami. Po programe sa zástupcovia gminy, členovia folklórnych súborov, richtári, pohoniči a ďalší zíšli na slávnostnom obede v požiarnej zbrojnici, po ktorom pokračovala zábava v plenéri. Tohorocne dožinky boli mimoriadne podarené, bohaté a farebné. Je dobre, že aj počasie počas nestáleho leta konečne zaprialo rolníkom, takže mohli načas pozbierať výsledky svojej celoročnej práce. Ako hovorili mnohí z nich, úrodu majú v porovnaní s vlaňajším rokom oveľa bohatšiu. Mali teda čo oslavovať...

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Pekný dožinkový veniec z Podvilk

Rodina

Po skončení vojny sa Juraj chystal rôznych robôt. Pracoval najmä na rodicovskom gazdovstve a neskôr, podobne ako veľa Oravcov, aj na výstavbe cesty Zaborňa-Chyžné. Oženil sa 16. júna 1948. Manželkou sa mu stala Cecília Grapová z Podvilk, s ktorou má štyri deti: Máriu, Boženu, Alžbetu a Jozefa. Deti postupne dorastli, osamostatnili sa a založili si svoje rodiny. Starí rodičia sa dnes tešia z troch vnučiek a siedmich vnukov, z ktorých najmladší má len 3 mesiace. Manželia Čiscoňovci nedávno oslavovali 50. výročie sobáša, ktorého sa zúčastnila celá rodina, aj zo Slovenska, a mnohí známi.

Juraj Čiscoň v rokoch 1956 až 1967 pracoval v Jablonke, bol zásobovateľom v obchode a skladníkom. Potom si vybavil povolenie na prácu v Československu. Pracoval na Ostravsku, v tom najdlhšie na stavbách v Bohumíne a okoli. Tažkú, ale dobre platenú robotnícku prácu ukončil v roku 1983, kedy prešiel do dôchodku.

Krajanská činnosť

Po vojne, ako vieme, sa na Orave vyvinulo silné krajanské hnutie, ktoré vyústilo v roku 1947 založením Spolku Čechov a Slovákov na Orave. V Oravke boli hlavnými organizátormi krajanského hnutia o.i. Peter Jurčák, Ignáci Kučkovič, Anton Grobarčík, no a Juraj

Čiscoň, ktorý sa zúčastňoval viacerých stretnutí, zbieral prihlášky do Spolku a podobne.

- Krátko vo skončení 2. svetovej vojny - hovorí - sa u nás v Oravke vyše 95% občanov prihlásilo k slovenskej národnosti. Podobne bolo aj v ostatných obciach. Ved' všetci sme len ľažko prežívali novú situáciu, t.j. znovupripojenie Oravy a Spiša k Poľsku, čo bolo zviazané s príchodom poľského vojska, milície a prenasledovaniami... Mnohí vtedy radšej odišli na Slovensko či do Čiech, zanechávajúc u svoje domy, ako aj veľkú časť majetku...

Na záver zaželajme J. Čiscoňovi veľa zdravia, pohody, obdivujúc jeho zapálenie pre dobrú vec, ktorej je verný dodnes.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

PAMIATKE SLOVÁKOV VO VARŠAVSKOM POVSTANÍ

Ako sme už viackrát informovali na stránkach Života, Slováci zapísali peknú kapitolu v dejinách protifašistického odboja nie len doma, v Slovenskom národnom povstani, ale aj v hlavnom meste Poľska, vo Varšavskom povstani, v ktorom bojovala osobitná slovenská jednotka - čata 535 Slovákov, pod velením por. Miroslava Iringha.

Práve ich pamiatke bolo venované spomienkové stretnutie usporiadane v Slovenskom inštitúte vo Varšave za spoluúčasti činiteľky Zväzu varšavských povstalcov, spojky čaty Jadwiga Podrygałowej. Zúčastnili sa ho o.i. chargé d'affaires a.i. SR Viliam Roth a ďalší predstaviteľia veľvyslanectva SR, účastníci Varšavského povstania, vtom príslušníčky čaty, sanitárky D. Sobczyńska a D. Michałowska, dcéra veliteľa čaty B. Iringh-Nagórska, novinári a ďalší.

Podujatie otvorila a zhromaždených privítala riaditeľka Slovenského inštitútu Margita Baligová. Prítomným sa prihovoril aj chargé d'affaires a.i. SR V. Roth, po ktorom sa slova ujali: redaktor Slovenského rozhlasu Emil Benčík a spomínaná účastníčka povstania Jadwiga Podrygałowa, ktorí viedli stretnutie. E. Benčík sa podelil svojimi spomienkami na prvé stre-

Predstaviteľia veľvyslanectva SR a ďalší hostia počas stretnutia

Riaditeľka M. Baligová otvára podujatie

nutie s veliteľom čaty M. Iringhom na prelome 50. a 60. rokov, kedy prišiel do Varšavy ako dopisovateľ slovenskej tlače. Veľmi ho zaujal osud slovenských povstalcov a ich veliteľa a preto svoju prvú reportáž z Varšavy venoval práve ich účasti vo Varšavskom povstani. Zaoberal sa touto tematikou aj neskôr a nedávno pripravil rozsiahlu rozhlasovú reláciu o povstani Eroica Varsoviensis, ktorej úryvok si mohli vypočuť aj účastníci stretnutia. Poznamenajme ešte, že E. Benčík pracoval istý čas aj v časopise Život ako tajomník redakcie.

Veľmi zaujímavý prihovor mala priama účastníčka povstania J. Podrygałowa, ktorá bola spojkou čaty 535 Slovákov s černiakowským

velením Krajinskej armády. Hovorila o slovenskej kolónii vo Varšave, jej vlasteneckom postoji, o účasti M. Iringha v prvých bojoch O Varšavu krátko po vypuknutí vojny, keď spolu s otcom bránil Wilanow. Pripomenula priebeh povstania a neobvyklú udalosť slovenských povstalcov, ktorí bojovali na najťažších úseku povstania, medziiným pri útoku na Belweder a obrane Czerniakowa a v týchto bojoch utrpeli obrovské straty - zahynuli totiž skoro tri štvrtiny príslušníkov čaty. Uviedla tiež ďalšie, doteraz málo známe údaje o povojnových osudoch slovenských povstalcov, najmä M. Iringha, o jeho práci, činnosti vo zväze odbojárov i jeho podieľanie na vzniku nášho Spolku ako celoštátej organizácie, ale aj o jeho prenasledovaní bezpečnostnými orgánmi ako člena Krajinskej armády, v rámci ktorej bojovala vo Varšavskom povstani čata 535 Slovákov.

Na záver si účastníci stretnutia prezreli zaujímavú výstavu otvorenú v priestoroch Slovenského inštitútu, venovanú Varšavskému povstaniu a účasti Slovákov v tomto veľkom protifašistickom odboji obyvateľov poľského hlavného mesta. Potom si pri poháriku vína pobesedovali s účastníkmi povstania a zaspomínali na tieto hrdinské dni Varšavy z konca druhej svetovej vojny. Poznamenajme ešte, že tieto slávne dni pripomína tiež nevelká knižička *Slováci vo Varšavskom povstani*, ktorú pripravili Ján Šternoga a Jozef Čongva a vydal Spolok Slovákov v Poľsku v roku 1994.

Text a foto: J. Š.

ZAKUKALA KUKULIENKA...

Ludia oddávna počúvajú kukanie kukučky, z ktorého si neraz veštili. Viacerí napr. veria, že kol'kokrát kukučka zakuká, toľko rokov sa dožijú. Čo však v takom prípade, keď zakuká len dva-tri razy a oni sú ešte v mladom veku? Iná povera zase hovorí, že ak je počet kukaní párny, znamená to úspech, nepárny zase príchod zlých čias. Poznáme tiež pomenovanie kukučia matka. Je to označenie nezodpo-

vednej matky, dávajúcej svoje deti do opatery cudzích. Popri tom, čo je iste zaujímavé, kukučka v mnohých rozprávkach vystupuje ako stolesnenie nevinnosti, hoci pravdu je skôr opak! Zvestovateľkou šťastia podľa starých Slovanov bola Živa, bohyňa životnej sily, života, ktorá sa na jar podľa povesti, menila na kukučku.

Kukučka (Cuculiformes) patrí do čelade štáhovavých vtákov (Aves). Má bohaté operenie. Krídla dlhé a ostré a chvost zložený z 10 kormidlových pier. Zobák má dlhý, s mierne ohnutou vrchnou čeľust'ou a na krátkych nohách

postavené 2 prsty napred a 2 nazad. Žije najmä v horách, lesoch, alebo ich blízkosti. Život kukučky je nepokojný, často preletuje z miesta na miesto a v čase párenia sa hlasito ozýva typickým kukaním, odkiaľ získala aj svoje meno. Nevytvára páry, hoci samce sa na jar usadia vo svojich hniezdných rajónoch. Samice len preletujú od jedného k druhému, pária sa a znášajú veľa, nezriedka až 30 veľmi malých vajíčok. Iba z niektorých sa totiž vykľačujú mláďaťa.

Kukučka je známa nielen svojím hlasom, ale aj hniezdnym parazitizmom. Svoje deti si totiž nevychováva sama. V máji, v čase sede-

M. Benčík a J. Podrygałowa

nia na vajciach prehľadá les, a neraz natrafi na práve tie vtáky, u ktorých bola sama vychovaná. Využíva náhodnú neprítomnosť majiteľov, a to často za pomocí samca, ktorý odvádzza majiteľov od hniezda. Jedno z cudzích vajec z hniezda vyhodí a na jeho miesto vloží svoje. Počet vajec však musí byť rovnaký ako bol počet hostiteľových vajec. Náhradní rodičia iba malo kedy zistia, že v hniezde je votrelec. Vajcia kukučky sa zvyčajne podobajú ich vlastným, nielen veľkosťou, ale aj zafar-

bením. Niekoľko však kukučka neutrafi a vtedy vtáky nel'ústne vyhodia votrelca z hniezda. Kukučie mláďa, ktoré sa vykľuje skôr ako jeho „príbuzenstvo“, hoci je ešte slepé, naloží si ostatné vajíčka na chrbát, v ktorom má špeciálnu prieplinku, a povyhadzuje ich z hniezda. Zostane teda samo, takže nevlastný rodičia kŕmia len jeho. Ich prirodzený pud naplniť otvorený zobák je taký silný, že sú schopní po strate svojich mláďat kŕmiť čokoľvek. Nevlastný rodičia kŕmia kukučie mláďa asi 20 dní, počom

opúšťa hniezdo. Mladá kukučka však ešte d'alšie tri týždne sedí na konári pri hniezde a nadalej sa dožaduje potravy. Nakoniec odlieha, aby si už sama hľadala potravu, vtom najväčších škodcov stromov, húsenice a pod. Nevyhýba sa ani takým, ktorých telo pokrývajú tvrdé a pichľavé brvy. Preto sú lesy, v ktorých sa rozlieha kukučin hlas, obvykle najzdravšie. Poznamenajme ešte, že kukučka patrí medzi chránené vtáky.

Spracoval: PETER KOLLÁRIK

JEDEN DEŇ BEZ HRANÍC

Samozrejme nie doslovne, aspoň nie nateraz. Ide o nedele 23. augusta, ktorá sa ani veľmi neodlišovala od iných dní v tomto mesiaci - bola totiž trochu daždivá. Na hraničnom priečode v Lysej nad Dunajcom sa pracovalo ako každý iný deň. Colníci a vojaci hranicnej stráže, snáď len trochu teplejšie oblečení, prezerali ako vždy cestovné pasy a občianske preukazy. Premávka však bola trochu väčšia ako po iné nedele. Sem-tam sme si všimli prechádzať skupinky automobilov alebo cyklistov ponáhľajúcich sa na podujatie nazvané Euroregión bez hraníc '98, ktoré usporiadala Rada EU Tatry.

V Spišskej starej Vsi

Slávnosť sa začala sv. omšou v kostole Nebovzatia Panny Márie, po ktorej sa účastníci - vzhľadom na neprestávajúce poprachávanie - premiestnili do staroveského kultúrneho domu. V preplnenej sále, ktorá doslova praskala vo švíkoch, zazneli zvuky lapšanskej dychovky, ktorá zahrala známy Pochod prvej brigády. Potom takmer tri hodiny trval maratón folklóru, hudby, tanca a spevu. Jednotlivé čísla programu uvádzali osobitní konferencieri - Mária Bucová zo Spišskej Starej Vsi, ktorá predstavovala účinkujúccich v spisovnej slovenčine, kym Józef Zatloka z Czarného Dunajca si zvolil podhalskú goralčinu.

Na pódiu kultúrneho domu sa divákom o.i. predstavili: domáci folklórny súbor Maguranka, FS Čačina zo Spišskej Novej Vsi, country skupina Kredenc z Nižnej nad Orawou, rád historického šermu Rytieri červeného srdca zo Staréj Ľubovne a ďalší. Z poľskej

strany to boli: FS Orava z Veľkej Lipnice, FS Czardasz z Nedece, kapela deda Kubasa zo Szczawnice, spomínaná lapšanská dychovka a ďalši. Za zmienku stojí aj zaujímavá výstava detských prác na tému Jánošík, prezentovaná vo vestibule kultúrneho domu a usporiadaná z iniciatívy EU Tatry. Medzi ocenenými boli aj práce detí zo spišských a oravských škôl. Ako sme sa dozvedeli, výstava poputuje do ďalších slovenských a poľských mestiečiek a obcí, ktoré sú členmi EU Tatry.

Na hranici

Program Euroregión bez hraníc predvídal aj symbolické stretnutie predstaviteľov dvoch susediacich oblastí na hraničnom priečode v Lysej nad Dunajcom. S nevelkým oneskorením sa tam napokon dostavil primátor Spišskej Staréj Vsi Július Lojek, aby si - za vyhľadania lapšanskej dychovky - stisol pravicu s nižnolapšanským vojtom a podpredsedom EU Wendelinom Haberom. Odtiaľ sa všetci účastníci prestáhli do čarovného prostredia pri Nedeckom zámku, kde pokračovala ďalšia časť podujatia.

Pri Nedeckom zámku

Slávnosť otvorili - predseda EU Tatry Peter Burian a podpredseda Wendelin Haber, ktorí v krátkom príhovore vyjadrili radosť z usporiadania tohto pekného podujatia. Po príhovoroch nasledoval kultúrny program, viac-menej podobný ako v Spišskej Staréj Vsi. Dodatočnou atrakciou bolo v nom však vystúpenie známej vokálnej skupiny Grónicki z Bukowiny Tatrzańskiej.

Mažoretky z Námestova

Hrá nižnolapšanská dychovka

V historických priestoroch Nedeckého zámku sa zároveň uskutočnila tlačová beseda s vedením EU Tatry. Novinári zaujímali najmä problémky týkajúce sa d'alšej činnosti tohto međištátneho zväzku prihraničných samospráv, vtom o.i. termín registrácie EU zo slovenskej strany, vplyv administratívnej reformy v Poľsku na činnosť EU, hospodárska činnosť EU a pod., ale aj otázky spojené s rozšírením hraničných priečodov vrátane tých malého pohraničného styku, s prípravami na Zimné olympijské hry vo Vysokých Tatrách a ďalšie.

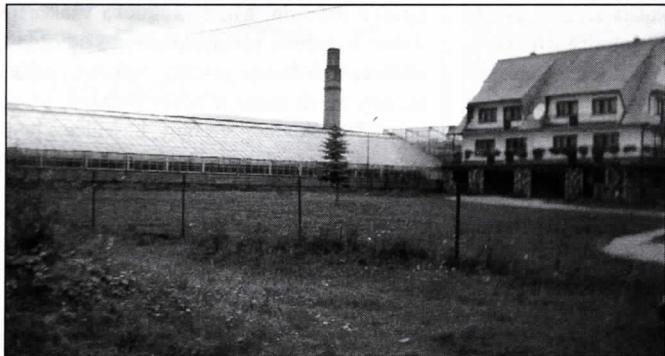
Slávnosť sa skončila večerným divadelným predstavením o bielej pani a zlých strašidlách na Nedeckom zámku v režii W. Butryma a J. Zona. Vystrájanie zámockých strašidel zavŕšil pestrofarebný ohňostroj. Nevedno, či biela pani niekoho vystrašila. Tak či onak sa účastníci, najmä zo Slovenska, mohli pokojne, bez náhlenia vrátiť domov, keďže príchod v Lysej nad Dunajcom bol v tento deň otvorený do polnoci.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

* * *

Toľko suchá správa o ďalšom kultúrnom podujatí Euroregiónu Tatry, ibaže opäť - čo sa dalo očakávať - bez účasti súborov nášho Spolku, ktoré usporiadatelia opomenuli v programe tejto slávnosti. Či sa im to však páči alebo nie, existencia slovenskej národnostnej menšiny a jej organizácie - Spolku Slovákov na severnom Spiši a hornej Orave je nesporným faktom. A na to by činitelia EU, nielen z poľskej strany, ale aj zo slovenskej, nemali zabúdať!

Redakcia

Pohľad na skleník a dom Wierzbiakovcov

Les uhoriek ako tropická džungla

Uhorková sezóna alebo skleníkový efekt

Podnikateľov, ktorým rastú ruže, nie je veľmi veľa. Vysoké dane, ktorými ich zaťažuje štát, sú neraz až príliš veľkou prekážkou na to, aby ukázali, čo vedia. Deje sa to zrejme podľa zásady - nedaj bože aby príliš rýchlo zbohatli - ved' čo potom?! Pritom všetci dobre vieme, že platí tiež druhá zásada: ked' je bohatší občan, bohatne aj štát a naopak. Na Orave žijú ľudia, ktorí pochopili, že musia začať myslieť po novom, ved' ako je známe, len z polnohospodárstva sa tu vyžiť jednoducho nedá. Viacerí sa preto už rozhodli pre rôzne druhy podnikateľskej činnosti. Niektorí majú pekáreň, stavebnú firmu, či kaderníctvo, ďalší sa zaoberajú osobnou i nákladnou dopravou a zase iní vo veľkých skleníkoch pestujú uhorky.

Rodinné podnikanie

tohto typu môžeme nájsť v Dolnej Zubriči, nedaleko za miestnou požiarou zbrojniciou. Stojí tu veľký poschodový dom, a vedľa neho pútajú zrak dva veľké skleníky (13x50 m). Majiteľom je Ignacy Wierzbiak, mladý človek pochádzajúci z Malej Lipnice, ktorý v nich pestuje niekoľkotisíc sadeníc uhoriek.

- Myšlienka začať so súkromným podnikaním - hovorí - ma napadla už dávnejšie, ale vtedy na to neboli podmienky. S uhorkami a paradajkami som začal potom, ako som sa

priženil do Dolnej Zubričice. Môj svokor vlastní skleníky, kde sme sa rozhodli pestovať to, čo by malo odbýť a aj by sa to oplatilo. Pretože zelenina a najmä paradajky či uhorky sú dosť žiadane, začali sme s nimi. Postupne sme prácu zmodernizovali. Dnes máme v skleníkoch už všetko zautomatizované. Priesady uhoriek musia mať totiž stály zdroj tepla (v lete i v zime je to 20°C), výživné látky a vodu, na čo dohľada dômyselný počítač.

Sadenice, ktorých majú v súčasnosti 3400, sú vypestované z malých semienok. Na pestovanie sa im zatial najlepšie osvedčuje špeciálna holandská odroda uhoriek. Nie je súčasť lacná, skôr naopak, ved' 1 semienko stojí 70 grošov, ale uhorky sú vynikajúce. Semená nakupujú v Krakove. Vo februári každé semienko sadia do špeciálneho téglíka, v čom majiteľovi pomáhajú, tak ako aj neskôr pri obieraní uhoriek, jeho 5 bratia a celá rodina. Rastlinky potrebujú 3-týždne, aby dosiahli predpísanú výšku ok. 20 cm. Potom ich zo „škôlky“ presadia priamo do skleníkov, kde rastú ďalšie 4-5 týždňov. Uhorky veľkosti 7až 10 cm balia do 5 kg balíkov. Sú uložené tak, aby ich kvet bol z jednej strany.

- Uhorky zbierame 2-krát v týždni - počítačuje I. Vierzbiak. - Kedy sú pri zbere museli zamestnávať až 5 osôb, kým teraz na všetko vystačia 2 ženy. Je to možné najmä vďaka automatizácii. V skleníku sme medzi hriadcami namotovali dve kolajnice, po ktorých sa posúvajú vozíky s debničkami. Po odtrhnutí sa uhorky vhadzujú do týchto prípravených debničiek, takže to ide veľmi rýchlo.

Vtip a moderné riešenie s využitím počítačov a automatizácie si vyžaduje dobré myšlenie, a tiež nemálo peňazí. V súčasnosti, keď jeden zber prináša až 1,5 tony kvalitných a chutných uhoriek (1 kg stojí 1 zlötý), majú už aj určité zisky. Nejako však museli začínať a nemálo prostredkov investovali do moderných zariadení. Boli teda nevyhnutné pôžičky a pomohli aj peniaze zarobené v zahraničí.

Najlepší odbyt na uhorky, teda aj ich najvyššia cena je v apríli a máji, kedy by mali na všetko zarobiť. Ostatné mesiace sú už poslabšie. Ako vieme, o júli a auguste sa hovorí, že ide o „uhorkovú sezónu,“ t.j. že sa nič ne-

deje. Wierzbiakovci však majú svojich stálych odberateľov aj vtedy. Na svojom dodávkovom automobile Renault Traffic vozia uhorky do veľkoskladov až v Piekarach Śląskich, v kaučovickom vojvodstve.

Majiteľ mi ukázal aj kotolňu, ktorá je nevyhnutná na vykurovanie skleníkov, domu a udržiavanie stálej teploty teplomilným uhorkám. Sú v nej 2 kotly, z toho jeden sa zapína len v prípade havárie hlavného. Úhlie nasypú len raz v týždni a ostatné sa potom už deje automaticky, pomocou rôznych termo-statov a iných zariadení. Potrebný je tiež výkonný (30 kWh), elektrický agregát, ktorý pracuje počas prerušenia centrálnej dodávky elektrickej energie v obci a vytvára elektrinu na svietenie a ohrevanie.

Uhorky & kvádre

Za skleníkmi a veľkým dvorom sa nachádza ďalší pracovný priestor. Tu stojia „mašiny“, potrebné na výrobu kvádrov. Ako ide dohromady pestovanie uhoriek a výroba stavebného materiálu - vŕtalo mi v hlave. Odopoved' mi tiež poskytol I. Vierzbiak.

- Ako viete, v poslednom čase sa aj na Orave veľa stavia. Preto je stála potreba na rôzny stavebný materiál, najmä však na ten, ktorý je blízko. Znižujú sa tým o.i. náklady na dovoz a tým klesá aj jeho cena. Využíva sa hlavne drevo, ale na stavbu sú nevyhnutné tehly, kvádre, cement, piesok a podobne. Rozhodli sme sa teda aj my, popri práci v skleníkoch, pre výrobu kvádrov. Celú produkciu má na starosti Roman Blaszkiwicz, ktorý vlastní nákladný automobil. Priváža ním škváru, piesok a všetko to, čo je nevyhnutné k výrobe. Zabezpečuje tiež odvoz hotového materiálu priamo ku zákazníkovi. Za jeden deň je schopný vyrobiť až 1000 kusov kvádrov, dokonca v troch rozmeroch: 10x20x40, 20x20x40 a 25x20x40 (cm).

Poznamenajme, že v mnohom mu samozrejme pomáhajú stroje, teda len málo úkonov vykonáva ručne. Na záver som mladému podnikateľovi poprial veľa ďalších úspechov. Uhorkám sa bude iste dlho darí, ved' ako vieme, ľudia v Poľsku zbožňujú rôzne šaláty, uhorky tiež zavárajú a upravujú na množstvo spôsobov.

I. Wierzbiak s deťmi

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

XII. MEDZINÁRODNÝ KONGRES SLAVISTOV

Na prelome augusta a septembra t.r. sa Krakov stal centrom medzinárodnej slavistiky. Zo 41 krajín sa tu zišlo vyše 1200 bádateľov slovanských jazykov, literatúr, kultúr a dejín Slovanov, pretože o všetko, čo je slovanské, sa zaujímajú nielen samotní Slovania, ale aj predstaviteľia západnej Európy, Ameriky, Afriky a Ázie.

Medzinárodné kongresy slavistov majú svoju skoro 60-ročnú história, lebo prvý MKS sa konal roku 1939 v Prahe. V Krakove žije ešte pamätník prvého slavistického kongresu, prof. Henryk Batowski, ktorý zaslal účastníkom dvanásťteho kongresu srdečný pozdrav. Ďalšie kongresy sa konali každých 5 rokov v hlavných mestách slovanských štátov, napr. vo Varšave, v Moskve, Belehrade, Kijeve a predposledný (v roku 1993) bol v Bratislave.

Slávnostné otvorenie Kongresu sa uskutočnilo 26. augusta v kine Kijev za účasti najvyšších štátnych predstaviteľov: prezidenta PR A. Kwaśniewského, ministerky kultúry a umenia J. Wnuk-Nazarowej, námestníka ministra školstva J. Zdradu, krakovského vojvodu R. Małowského a ďalších. Otvorenie kongresu svojou prítomnosťou poctil aj kar-

dinál F. Macharski. Pre neodkladné povinnosti sa na slávnosti nemohli zúčastniť premiér poľskej vlády J. Buzek a primátor Krakova J. Lassota, ktorí zaslali Kongresu pozdravné listy. Telegram zaslať tiež pápež Ján Pavol II. Kongres otvoril predseda Medzinárodného výboru slavistov prof. J. Siatkowski, ktorý podľa koval organizačnému výboru pod vedením profesorov L. Suchanka a J. Ruseka, privítal všetkých účastníkov a zaželal im úspešné rokovanie.

Hlavnú - vedeckú - časť Kongresu tvorili referaty účastníkov. Vzhľadom na veľmi rôznorodú tematiku boli vystúpenia rozdelené do 16 sekcií, napr. jazykové kontakty, aktuálny stav slovanských dialektov, slovanská mytológia a archeológia, slovanské literatúry v jednotlivých obdobiah, emigračná literatúra a in. Množstvo referátov a ich široký tematický záber mi nedovolí, aby som sa pokúsila o ich zhodnotenie. Podčiarknem len významnú účasť slovenských jazykovedcov, literárnych vedcov, historikov a etnografov z viacerých univerzitných pracovísk a zo Slovenskej akadémie vied. Slovenskú vedu reprezentovali o.i.: K.

Buzassyová, J. Dudášová-Krišáková, J. Sabol, I. Ripka, J. Doruľa, P. Winczer, M. Pančíková, J. Koška, Z. Profandová. Slovenským otázkam boli venované aj vystúpenia slovakistov z iných krajín, najmä však z poľských slovakistických centier: Krakova, Katovic a Varšavy.

Súčasťou kongresového programu boli tiež nedelňajšie exkurzie, ktoré si účastníci mohli zvoliť podľa vlastných záujmov. A tak niektorí navštívili Zakopané, Pieskovú skalu, Vieličku, zasa iní Čenstochovú alebo Osvienčim. K sprievodným podujatiám patrila aj výstava slavistických kníh v Jagelovskej knižnici, udelenie čestného doktorátu prof. H. Schusterovi-Ševcovi z Lužická, divadelné predstavenia a prehliadka mesta.

Na slávnostnom zakončení kongresu prof. O. N. Trubačev z Ruska vyjadril presvedčenie, že takéto veľké podujatia majú význam nielen pre svoj prínos pre vedy, ale aj vďaka možnosti širokých osobných kontaktov a stretnutí.

Ďalší kongres slavistov sa bude konať o 5 rokov v slovinskej Lubľane.

MARYLA PAPIERZ
Katedra slovakistiky JU

KRÁTKO Z ORAVY

Práce nad prístavbou auly v lýceu v Jaslonke (na snímke), sa pomaly chýlia ku koncu. V novej budove bude o.i. sála na 80 miest, učebne, šatňa a podobne. Odovzdanie auly do užívania je naplánované na rok 1999. V obci ďalej pokračujú práce na prístavbe modernej telocvične pri ZŠ č.1.

* * *

Dňa 16. augusta t.r. utrpela v Hornej Zubrici otras mozgu a zlomeninu klúčnej kosti 6-ročná E. Pavláková, ktorá vybehla spoza stojaceho auta rovno pod kolesá naproti idúcej Škody 120 L. O tri dni neskôr v tejto obci neznámy vodič zrazil 70-ročného občana, ležiaceho na vozovke. Postihnutý, so zraneniami hlavy a hrudníka skončil v novotarskej nemocnici. Cestný pirát z miesta nehody ušiel. K tretej nehode došlo v Hornej Zubrici 27. augusta, kedy narazil dodávkový automobil Fiat Marea do neosvetleného konského

povozu. Nehoda sa naštastie skočila bez zranení.

* * *

Zaujímavú kaplnku Panny Márie (na snímke), sme videli v areáli múzea oravskej kultúry v Hornej Zubrici. Je postavená na pni stromu a pokrytá drevenými šindľami.

* * *

Prejav vandalizmu mladých ľudí, s ktorými sa stretávame nielen v oravských dedinách, neprestávajú. Obetami podnapitých mladíkov, vracajúcich sa z dedinských zábav či diskoték, sa stávajú o.i. tabule označujúce názvy obcí. Výsledky takého nezodpovedného konania sme zaregistrovali o.i. v Pekelníku a v Hornej Zubrici.

* * *

Poorané polia a holé strníská, opustené bočianie hniezda, úle pripravené na zimu a častejšie ranné hmly znižujúce viditeľnosť neklamne svedčia o tom, že sa pomaly, ale iste blíži zima.

* * *

Koňa, ťahajúceho voz (na snímke), čoraz zriedkavajúce vidíme na oravských cestách. Týchto pomocníkov miestnych roľníkov, aj keď neraz lepšie slúžia ako traktory, najmä v horských podmienkach, z roka na rok ubúda.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Kňaz J. Malec celebriuje vo Fridmane prvú slovenskú sv. omšu

Prehliadku otvára D. Surma

Konferenciéri pri práci

PREHLIADKA DYCHOVIEK '98

Na našich dedinách sa každý rok uskutočňuje celý rad väčších i menších kultúrnych podujatí, ale to, o ktorom dnes píšeme, sa určite nadľho zapíše v pamäti obyvateľov Fridmana, kde sa 30. augusta t.r. konala tradičná, už XVII. krajanská prehliadka dychových orchestrov. Ba nielen Fridmančanov, ale aj krajanov z iných miestnych skupín a ďalších návštěvníkov, ktorí sa už predpoludním nahlili do tejto malebnej spišskej obce. Všetci boli zvedaví nielen na samotné dychovky a iné body programu, ale aj na to, ako vôbec dopadne toto veľké celokrajanské podujatie, po prvý raz zorganizované vo Fridmane.

Hned' na začiatku treba zdôrazniť, že došlo znamenite. Vráťme sa však na začiatok. Krátko po 12. hod. sa všetci účastníci vo veľkom sprevode pobrali - za vyhľadania dychoviek - do miestneho kostola sv. Stanislava na slávnostnú slovenskú sv. omšu, ktorú celebroval repišský rodák, kňaz Jozef Malec. Kým zaznalo úvodné V mene Otca i Syna i Ducha Svätého, fridmanský farár Ludwik Węgrzyn srdečne uvítal celebranta i veriacich a zaželal im mnoho pekných dojmov na prehliadke. Hoci to bola vo Fridmane prvá slovenská omša v povojnovom období, prebeh-

la hladko. Fridmančania totiž, podporení krajanmi z iných obcí, sa modlili a spievali pekne po slovensky, akoby to robili oddávna. Ani nečudo, keď im prihľávala krempašská dychovka a na organe ich sprevádzal kacvinský organista Andrej Soja.

Po bohoslužbách, keď sa z preplneného kostola všetci vyhrali von, sa pred kostolom sformoval dlhočízny sprievod krajanov a deviatich dychových orchestrov na čele s mažoretkami, ktorý za neustáleho vyhľadania prepochodoval cez obec k hasičskej zbrojnici. Tam už na účastníkov prehliadky čakalo novičieké, pekne ozdobené pódiu, na ktorom mali orchestre koncertovať. Keďže do otvorenia slávnosti zostalo ešte trochu času, sprievod dychoviek ešte raz prešiel po uliciach Fridmania, lemovaných zástupmi divákov. Ani nečudo, ved' takúto slávu tu už dávno nechyrovali.

Ked' odbila 14. hod. a priestranstvo pred zbrojniciou sa zaplnilo divákmi, podpredseda ÚV SSP Dominik Surma otvoril prehliadku a privítal zhromaždených, dychové orchestre, súbory a čestných hostí, medzi ktorými o.i. boli: Dr. J. Budziňák z Odboru pre zahraničných Slovákov Ministerstva kultúry SR, predseda MO MS v Krompachoch F. Bireš, čestný predseda SSP J.

Molitoris, podpredsedníčka i podpredseda ÚV Ž. Chalupková a R. Kulaviak, šéfredaktor Života J. Šterniga, fridmanský farár L. Węgrzyn, veliteľ Oblastnej správy požiarnej zborov v N. Targu J. Galica, richtár Fridmania J. Novorolský, riaditeľ miestnej základnej školy F. Igler a ďalší predstavitelia obce.

Veľmi milým momentom pred začiatkom prehliadky bolo odovzdanie vyznamenania - pamätnej medaily SNP - jednému z našich odbojárov, účastníkovi Slovenského národného povstania, Jozefovi Tomaškovičovi z Fridmania. Vyznamenanie odovzdal Dr. Ján Budziňák z Ministerstva kultúry SR.

Dychový maratón

Začal sa koncert dychoviek, skoro trojhodinový maratón hudby i spevu, ktorý otvorila dychovka z Fridmania pod vedením Jána Pacigu, oslavujúca v tomto roku 45. výročie svojej činnosti. Dobre pripravená začala svoje vystúpenie romantickými valčíkmi Za horami a Ďatelinka drobná, aby ho, za jasotu obecenstva, zavŕšila rezkým - dalo by sa povedať vojenským pochodom. Po ňom sa diváci ocitli akoby v úplne inom svete, do ktorého ich uviedlo náladowé cudzokrajné tango La Paloma podvlčianskej dychovky pod taktovkou Jána Páleníka. Pekný koncert tejto oravskej dychovky v malebných modročervených úboroch

Tancuje súbor Zelený javor z Krempáčoch...

... a folklórny súbor z Fridmana

Pochod dychoviek cez obec

Na scéne domáci, jubilujúci orchester

sprevádzalo navyše spevácke trio, ako aj vystúpenie vlastných, celkom slušne zaškolených mažoretiek, ktoré predviedli niekoľko zaujímavých tančených skladieb.

O dychovom orchestri z Krempeľach, ktorý vlni oslavil svoje sedemdesiatiny, možno opravnene povedať, že je to solídnna firma. Aj tentoraz sa ukázal - pod taktovkou Jána Kalatu - z tej najlepšej strany, predovšetkým rezkými, rýchlymi rytmami poliek a pochodov, napr. Zimné ruže, Dixielandová paráda alebo Anička, dušička..., pri ktorých prudšie zabúšilo nejedno mladé srdce.

Teraz sa k slovu dostali hostia zo Slovenska - dychový orchester z Krompáča pod vedením kapelníka mgr. Jána Lörince. Ich majstrovský, skoro polhodinový koncert obsahoval skoro všetky druhy hudby, od ľudových piesní a klasických, typicky dychových skladieb po súčasné hity známych skupín. Koncert navyše obohatilo znamenité vystúpenie skupiny mažoretiek z Krompáča (ktoré v tento deň až trikrát menili svoje úbory), pod vedením Dagmar Kováčovej, ináč zástupkyne riaditeľa krompašského Domu kultúry.

Hoci Krompašania postavili úroveň prehliadky na vysokej priečke, pekne sa jej vyrovnala jedna z najstarších na Spiši, skoro stočočná dychovka z Jurgova, ktorú viedie František Čongva. Popri tradičnom pochode Spolu

i peknom Komaříkom valčíku upútala pozornosť divákov novou, pôsobivou mambou Return. Jurgovčanov vystriedala dychovka z Novej Belej, majúca vyše sedemdesiatročnú tradíciu. Do Fridmana však tentoraz prišla mládežnícka skupina v malebných spišských krojoch. Hoci nacvičuje pod vedením kapelníka Milana Cervasa sotva dva roky, počína si celkom dobre hrajúc pekné slovenské ľudové melódie (Anička dušička, A od Prešova... a ďalšie) so sprievodom speváckeho tria.

Nižnolapšanský dychový orchester pod vedením Stefana Majerczaka je taktiež telesom s dlhoročnou tradíciou, ktorý sa rád zúčastňuje našich prehliadok. Svoj koncert vo Fridmane začal už tradične pochodom Prvá brigáda, po ktorom načrel do českého repertoáru valčíkom Šepot kvétín a polkou Ja to vím... Podobný ráz malo i vystúpenie dychovky zo susedných Vyšných Lápš, ktorú vedú Milan Griglák a Mieczysław Sołtys. Začali zostra zunívym pochodom Na stráži, po ktorom prešli do technicky náročnej Libereckej polky a svoj koncert ukončili romantickým valčíkom V pústi.

Prehliadku zavŕšil dychový orchester z Maniow pod vedením Stanisława Wojtaszka, ktorý sa nášho podujatia zúčastnil po prvý raz. Pripomienul nám slávne viedenské valčíky J. Straussa, ktoré neskôr vystriedali exoticky

znejúce tančené melódie - tango Aloha, samba Giambolaia a begin La Golondrina.

Nebol to však koniec fridmanského podujatia, lebo po dychovkách na pódiu zavládol folklór. Najprv sa divákom predstavil krempašský súbor Zelený javor pod vedením Márie Wněkovej, ktorý predviedol cyklus perfektne nacvičených spišských i slovenských ľudových piesní a tancov a navyše regártske tančeno-spezácke pásmo. Pekne si počínať taktiež ďalší, ešte veľmi mladý súbor Malí Spišiaci z Novej Belej pod vedením J. Majerčáka. Hoci nacvičujú len niekoľko mesiacov, dokázali, že majú pekné hlasy a tančujú ako rodení tančníci. Posledné slovo patrilo, ako vždy, domácim - fridmanskému folklórному súboru pod vedením Z. Wójcikovej, v ktorom choreografiou je už spomínaná M. Wněkoviá. Predviedol zaujímavé pásmo spišských i miestnych piesní a tancov, ktoré v ich podaní vyzneli veľmi autenticky.

Už sa zvečeriavalovalo, keď dozneli posledné melódie. Potom D. Surma spolu s Dr. J. Budziňákom odovzdali vedúcim dychoviek a súborov pamätné diplomy a v závere podpredseda ÚV podľa kvalifikáciu divákom i umelcom za účasť, Fridmančanom za znamenitú organizáciu a ukončil podujatie tradičným: Dovidenia o rok...

Text a foto: J. Š.

D. Surma a J. Budziňák odovzdávajú diplom J. Majerčákovi

Koncert dychoviek sledovali stovky divákov

SUSANNE PÉRELOVÁ

ČIERNY STUPEŇ

Vlny v to ráno s veľkým hukotom nárážali na pobrežné skaly a s úžasnou silou sa vovalili do nimi vymytych jaskyň v brialach zátoky. V huspeninovitej hmote usadených rias sa na zlomok sekundy zablyssi veselé kvapky. Vzápäť sa masa vody vrátila do tmavozelených hlbín, aby ju vystriedala ďalšia. Bretónske nebo bolo zatiahnuté, akési mliečnobelavé, a tíska sa z neho spúšťal drobný dážď. Claire stála pri obloku spálne a v hustej hmle sa pohľadom pokúšala nájsť nedaleký štít. Simon ešte spal.

Simon po tom, čo mu po úraze ochrnnuli nohy, usiloval sa ostať v posteli čo najdlhšie, aby nenarúšal obvyklý ranný obrad domácnosti. Lekári mu tvrdili, že silou vôle a vynaložením vlastnej energie môže dosiahnuť, že sa znova postaví na nohy. A hoci im celkom neveril, s odovzdaním sa zveril do rúk svojho maséra Marcu.

Terapia bola zdíhavá a bolestivá, a pokrok pomalý, pričom chorý často upadal do skeptických nálad. No Marc bol jedinečný, ustavične mu nalieval nové sily. Vedel byť odrazu silný i nežný a stal sa mu cenným priateľom, ktorého nemohol postraňať. Preto ho Simon požiadal, aby sa k nim nastahoval, a Marc pozvanie prijal.

Tichá a pohodlná vila bola postavená na temene skalného masívu. Od mora ju delila iba kvetinová záhrada a úzka piesčitá cesta dolu na pobreží, kde pri odlive sa obnažil ďalší pás skalnatého brehu. Dalo sa tam dostať chodníčkom po miernom svahu. Marc sem vozieval Simona, keď bolo pekne. Vtedy sa dvaja kamaráti bud' mlčky opaľovali, alebo sa rozprávali, alebo hrali karty.

Claire sa k nim často pripájala, kúpala sa, lovila kraby, či len tak leňošila na piesku, ale len zriedkavo sa zapájala do mužskej debaty. Simon ju dobromyselne doberal:

- Miláčik, ty žiarliš na Marcu!
- Musíš unať, - odvetila, - že sa mu v ostatnom čase venuješ viac ako mne!

- Drahá, viem, aké je to hrozne únavné a otravné venovať sa kalike, preto mojim najvrúcejším želaním je, aby som som čo najmenej obmedzoval twoju voľnosť. Voči Marcovi také zábrany nemám, pretože je to jeho povolanie. A napokon dvaja muži si vždy nájdú spoločnú tému, hoci by spomínali len na vojenský život!

Claire toho rána, keď sa tak dívala na zatiahnutú obluzu, mala stiesnenú náladu. Kvôli Simonovi museli odrieťnuť cestu na Kanárské ostrovy, na ktorú sa tak tešili, a podvedome zazlievala manželovi, že ju priviedol do tohto kúta, pánu Bohu za chrbotom, kde je tak málo zábavy. Dni tu plynuli jednotvárne: záhrada, pláž, krátke prechádzky so Simonom na vozičku, no a večery v trojici pred televízorom.

Simon sa pohol. Claire sa k nemu obrátila a on s úsmevom vystrel ruku.

- Ako sa dnes cítis? - spýtala sa.

- Dobre. Výborne som spal. Inak od tých práškov by som sa asi nezobudil ani na zemetrasenie. Rozmýšľam, či ich ešte vôbec mám brať.

- Určite. Ved' vieš, že prímorský vzduch nepriaznivo pôsobí na tvoju nervovú sústavu, aj Marc ti to povedal. Tvoje nervy si musia v noci odpočíniť.

- Je to tak. Mimochodom, Marc už vstal?

- Áno. Práve obieha záhradu.

Čoskoro všetci traja sedeli pri paraciej sa káve a hriankach s maslom.

- Ak sa vyčasí, rád by som popoludní trochu maľoval, - vyhlásil Simon, - až si poobede trochu pospím. Marc, nebolo by ti na obtiaž, keby si ma vyviezel na Čierny stupeň?

- Prišeň! - odvetil mu priateľ so smiechom.

- No tlačiť vozík nie je až také zábavné, - poznamenal Simon.

- Zanedlho ho vôbec nebudeš potrebovať. Len trochu trpezlivosti a budeš behať ako zajac. Dôveruješ mi? Áno, či nie?

- Predsa to dobre vieš. Táto terapia je však hrozne jednotvárná a priznám sa, občas pochybujem o úspechu.

- To je prirodzené, ale bud' pokojný. Výsledok sa dostaví.

- Nudím ťa, pravda? Ibaže ma trápi, že tebe a Claire visíš na krku ako hrozné bremeno.

- Milý môj, ak ešte mieniš ďalej rozvíjať tieto somariny, veľmi sa rozčúlim, - povedala mu manželka a pobozkala ho na konček nosa.

- A teraz ma počúvaj. O chvíľu sa vyberiem dolu na majer objednať sliepku, potom zájdem do dediny, aby som doplnila zásoby cukru a oleja. Odprevadili by ste ma, Marc?

- S radosťou. No iba v tom prípade, ak ma Simon nebude potrebovať.

- Och, kdeže! Navyše ti dovolím, aby si moju manželku pozval na aperitív do konzumu, ale iba pod tou podmienkou, že mi prinesieš cigarety.

- Nezabudnem, - povedal Marc a vstal od stola.

- Auto nechám v garáži, - povedala Claire. - Trochu chôdze nám naozaj nezaškodí.

- Len si ju užite, - súhlasil Simon.

- Ľovek si svoje nohy začne vážiť až vtedy, keď zistí, že ich už nemôže používať. No, chodte už. Príjemnú prechádzku!

Podopierajúc sa barlami, odprevadil ich po bránu záhrady a díval sa za nimi, kým nedošli do zákruty. Marc a Claire sa obrátili a zakývali mu.

Simon sa pomaly vrátil do vily a počúvajúc rádio sa začal obliekať.

Obloha sa vyjasňovala. Slnečné lúče sa postupne prebili cez husté sivobiele mračná. Claire a Marc sa mlčky uberali dolu cestičkou. Zrazu vybuchla:

- Už to ďalej nevydržím! Tento život je neznesiteľný. Drahý, prosím ťa, urob niečo!

- Prosím ņa, Claire, maj rozum!

- Mám všetkého po krk. Chcem sa roviať a žiť s tebou.

- Aj ja po tom túžim, ale nesmieme veci urýchľovať. Ľovek predsa chorého nepodrazí. No a potom treba všeličo zvážiť. Dajme tomu, že Simon dá súhlas k rozvodu. Si si istá, že by si to neolutovala? Moje bankové konto je, žiaľ, veľmi malé a nemohol by som ti zabezpečiť taký prepychový život, na aký si zvyknutá.

- Ja chcem teba, - povedala a vášnivo ho pobozkala.

- Pozor, - poznamenal Marc, - niekto by nás mohol vidieť! Prosím ņa, kto? Tu predsa nestretнем ani živú dušu, - opovedala Claire. - A povedz, skutočne si presvedčený, že opäť bude chodiť?

- Možno áno ... možno nie ... Musíš však uznať, že naša súčasná situácia má mnoho predností. Umožňuje, aby si príšla ku mne každú noc, len čo Simon usne ...

- Od tých práškov okamžite zaspí a ešte aj ráno býva omámený.

- Potom, v čom je chyba?

- Som netrpezlivá. Žena sa ľažko zmieruje s takým životom, drahý. A pri tom sa ustavične trasí, aby si niečo nevšimol.

- Ako by aj mohol?! Ved' v jeho prítomnosti sa voči sebe správame ako priateľia, nijako inak. Neträgt sa zbytočne, radšej sa pokúsme čo najlepšie využiť situáciu, ktorú nám Simon nechtiac ponúka.

Popoludnie všetci traja strávili na Čiernom stupni, na najvyššom brale, odkiaľ

v jasnom počasí bol najkrajší výhľad na okolie.

- Pri prílive by tátó skala mohla poslužiť aj ako skokanský mostík, - povedal Simon, - more prichádza až k úpätiu braťa.

- Ďakujem pekne? - odvrkol Marc, pričom sa usiloval postaviť Simonov vozíček do správneho uhla. - Stačí sa trochu vychýliť z dráhy a človek sa rozbiije na kúsky. Ak nemáš ni proti tomu, šiel by som sa dolu okúpať. Pôjdete, Claire?

- Hned' som tu, drahý, nebudem dlho, - povedala mužovi.

- Simon pri kreslení sa na nich občas zadíval, ako sa člapotali vo vode, ako mizli vo vlnách a potom sa opäť objavovali. Potom ich všetkých čerstvý podvečerný viesť zahnal z Čierneho stupňa a vrátili sa do vily. A začal sa už mesiac trvajúci stereotypný program: večera - televízia - posteľ.

Prvý si ľahol Simon za pomoc svoje ženy. Šikovne mu upravila lôžko, a ako vždy aj teraz mu pripomenula: - Nezabudni si vziať prášok na spanie. - Aj ona sa prezliekla a vliezla k nemu do posteľe. Simon omámene zamrmhal:

- Dobrú noc, drahá, - potom sa jeho dých stával čoraz pravidelnejším. Claire opatrnne vykízla z posteľe a všuchla sa do Marcovej izby, odkiaľ sa vždy vracala nadráhom. Keď sa Simon zobudil, bud sa naňho usmieval z manželskej posteľe, alebo už v župane ukladala šatstvo.

- Čo by bolo so mnou bez teba - vrazil Simon s láskou v hľase. - Si úžasná, a ja jeden nemožný manžel!

- A keby som sa chcela rozvíest? - spýtala sa ho žartom.

- Nedá sa nič robiť, - odvetil v tom istom tóne, - musíš si to vyhodit z hlavy. Budeš ma musieť znášať do konca života. Bez svojej najdrahšej by som nemohol existovať.

A opäť sa začal deň, podobný predošlému i budúcomu.

Claire bola čoraz nervóznejšia a hádky s milencom boli častejšie. V jedno popoludnie na pláži sa srdcervúco rozplakala:

- Nikdy, nikdy, nedovolí, aby som od neho odišla ... Aj mi to povedal. Marc, už ho nemôžem zniest. Žiť pri ňom je utrpenie. Musíme sa ho zbavit!

- Claire!

- Kým bude žiť, bude stáť medzi nami! Ak ma máš rád ako ja teba, potom nebudete váhať.

- Ty si sa zbláznila!

- Nenávidím ho, počuješ?!

- Upokoj sa. Mohol by nás počuť.

- Nijaká tragédia. Len sa naňho pozri na tom jeho milovanom Čiernom stupni! Len sa podívaj, ako maľuje tie svoje

príšerné akvarely! A rozmýšľaj ... bolo by to také ľahké! Stačí ho len trochu posotiť ... jeden nepatrny pohyb a všetko by sa vyriešilo. Bola by to nehoda ... hlúpa nehoda ...

- Claire, desíš ma!

- A pomysli si na bohatú vdovu, ktorú by som sa stala!

- Čuš, Claire!

- Je to moje posledné slovo.

- Nikdy by som to nevedel urobiť. Nikdy by som ...

- Tvoja vec, - povedala jednoznačne.

Tej noci za milencom nezašla, a keď v nasledujúcich dňoch ostali sami, dívala sa mu ponad hlavu, ani sa mu neprihovorila.

- Počúvaj, - začal jedného rána Marc, - tátó situácia sa už stáva neznesiteľnou...

- Premýšľal si? - spýtala sa.

- Áno, - zašeptala.

- Dobre. Čo najsúkôr ho vyvezieš na Čierny stupeň.

Claire sa s ním ďalej nebaivila. Pojne si nastríhala ruže v záhrade, potom pripravila raňajky, ktorých sa Marc sotva dotkol.

- Pôjdemem? - spýtal sa Simon.

- Trochu je sice zamračené, ale Bretónsko je v tomto šere ešte krajinie.

Kocky sú hodné, pomyslela si Claire a Marc cítil, ako mu zvlhli dlane. Ich pohľady sa stretli, a stôcký pokoj, ktorý našiel v očiach milenky, Marcovi dodal odvahy.

Okolo pol piatej popoludní sa Marc so Simonom vybrali na Čierny stupeň.

- O chvíľu prídem za vami, - povedala Claire.

- Do skorého videnia, drahá, - odvetil jej Simon.

Claire mu poslala vzdušný bozk a v duchu si povedala: - Príliv vrcholí okolo piatej. Už niet veľa času. - A od tej chvíle sa jej zdalo, že sa minút vleču slimačím tempom. Nahla sa z okna a vzrušene sledovala stúpanie vody: - Príliv už zaplavil cestičku ... Marc sa čo nevidieť vráti, - vrazil sa a vystrela sa na posteli. Počula, ako v diaľke zapieskali krídla čajok. Čas sa vliekol nekonečne pomaly. Zrazu v schodišti zazneli zvuky ťažkých krokov tlmených kobercom.

- Marc! Konečne!

Rozbehla sa naproti, ale vo dverách stál Simon.

- Ty ... ty, - jachtala.

- Áno, drahá. Ale sadni si. Navidomoči bledneš.

- Ty ... ty chodíš! - podarilo sa jej konečne dostať zo seba.

- Len zopár dní. Chcel som vyčkať, až úplne vyzdraviem, aby som ťa prekvapil, ale veci sa nie vždy vyvijajú tak, ako si to človek naplánuje! Vyťkal som ťa, lútujem!

- A Marc? - spýtala sa bezfarebným hlasom.

Simon sa zhľboka nadýhol.

- Marc? Nuž! Predstav si: keď som spokojne sedel vo vozičku a kreslil, začul som, ako sa ku mne od chrba zakráda. Napadlo mi, že určite chystá nejaké pešto! Ved vieš, ako rád vystrája! A nemýlil som sa, lebo som vzápäť dostal mohutnú ranu do chrba! Blázon, nepozná vlastnú silu! Mohol som sa zrútiť do hlbín! Našťastie sa vozík zasekol. Vtedy som si pomyslel, že prišiel rad na mňa, aby som si tiež zavtipkoval a náhle som sa postavil. Keby si bola videla jeho tvár! Účinok bol úžasný! Marc sa roztriasol, zavrávoril a ... v skutočnosti ani neviem, čo sa stalo. Stratil rovnováhu, rozhodil ramená a hrozne vykrikol. Ešte aj teraz ho počujem! Potom zmizol. Neštastník! Zrútil sa dolu na skaly a vlny ho odnesli.

- Božemôj, - nariekla Claire.

- Chúďatko moje drahé. Rád by som ti bol to hrozné neštastie oznámiť šetrnejšie! Viem, že aj ty si ho mala veľmi rada. Často som vás poobede vídal rozprávať sa v záhrade.

- Ale ty si predsa spal!

- Nie vždy. Spánok býva rozmarný. Nehovoril som vám o tom, aby som vás nezneprokojoval. Obaja ste ma obetavo opatrovali. Potom som niekedy, keď ste šli spolu do dediny, vyšiel na Čierny stupeň. Zbožňujem tento pokojný kút ... Vieš, tam prináša zvuky mora i hľasy zdola. Mohol som vás odtiaľ sledovať takmer až po dedinu. No a ešte jedno malé prekvapenie, nie príliš prijemné ...

Tie prášky na spanie a lieky ma takmer pripravili o zdravý rozum! Takže asi tri týždne ich neberiem ...

- Ale ved', keď som sa vracala z kúpeľne, zdalo sa, že spíš! - jachtala Claire.

- Iba som sa pretvaroval. Len preto, aby som ti nespôsobil bolest. Nikdy som ti predsa nebránil, aby si prežila príjemnú noc, však? A prestaň už plakať. O dva týždne pôjdem na cestu, po akej túžiš! Och, aký šťastný by bol Marc, keby nás mohol vidieť odcestovať! Ako predtým ... ako milenecký pári! Chudák Marc. Bola to nehoda. Hlúpa nehoda!

(ExPRESS č. 33/1990)

Moment privítania prof. J. Čongvu na recepcii

Pracovníci veľvyslanectva SR vo Varšave

DEŇ ÚSTAVY SR

1. septembra pripadá na Slovensku štátny sviatok, oslavovaný ako Deň ústavy Slovenskej republiky. Pripomeňme, že tento dôležitý právny akt bol schválený 1. septembra 1992, teda krátko po vyhlásení zvrchovanosti Slovenska, a znamenal významný krok Slovákov na ceste k osamostatneniu a vzniku demokratickej Slovenskej republiky.

Pri tejto príležitosti charge d'affaires a.i. SR vo Varšave Viliam Roth s manželkou usporiadali 2. septembra 1998 v rezidencii veľvyslance SR slávnostný koktail, ktorého sa zúčastnili vysokí štátni predstaviteľia, poslanci Sejmu PR, senátori, členovia vlády, cirkevní hodnostári, zástupcovia diplomatického zboru v poľskom hlavnom meste, novinári, významné osobnosti zo sveta kultúry a vedy a ďalší. Na koktaili boli prítomní aj predstaviteľia Spolku Slovákov v Poľsku - predsedu ÚV prof. Jozef Čongva a šéfredaktor Života Ján Šternog. Početná účasť hostí je svedectvom uznania, akému sa Slovenská republika teší nielen v Poľsku, ale aj vo svete.

J. Š.

NEDOŠLI DO FRIDMANA

Spolok Slovákov v Poľsku zorganizoval dňa 30. augusta t.r. vo Fridmane na Spiši XVII. prehliadku krajanských dychoviek. Dotiahnuť posledné záležitosti pred podujatím išiel ako obvykle tajomník ÚV SSP v Krakove Ľudomír Molitoris, ktorého sprevádzali pracovník ÚV SSP František Šoltýs a sekretárka Jolanta Zychová. Na cestu z Krakova sa vybrali 29. augusta ráno, do cieľa však, žiaľ, neprišli. Za obcou Skomielna, na tzv. Zbójeckej gôre, nákladný automobil s rumunskou značkou prešiel na pravú časť vozovky a narazil do boku automobilu Opel Astra, ktorým cestovali na Spiš. Počas nehody utrpel veľmi vážny úraz hlavy a komplikované vnútorné zranenia František Šoltýs, ktorý bol ihneď prevezený do nemocnice v Krakove. Ľudomír Molitoris utrpel úraz hlavy a bol prevezený na ošetroenie do nemocnice v Rabke, odkiaľ ho

vypustili po dvoch dňoch. Bez zranení vyziaza iba Jolanta Zychová. Vodič automobilu TIR sa po nehode nezastavil, neposkytol zraneným pomoc a z miesta nehody ušiel. Policajná hliadka ho zadržala až v Myšleniciach.

Prehliadka dychoviek sa nakoniec uskutočnila, samozrejme bez účastníkov nehody. Krajanci a členom dychoviek vo Fridmane, potom ako sa dozvedeli smutnú správu, veru nebolo ani do hrania, ani do spevu. Františkovi Šoltýsovi prajeme rýchle uzdravenie.

PETER KOLLÁRIK

OPRAVA V REDAKCII ŽIVOTA

V polovici augusta t.r. sa začalo veľké stahovanie z redakcie Života. Balili sa knihy, vynášali sa písacie stoly, stoličky, skrine, poličky, počítače, skrátku všetko, čo by mohlo prekážať pri opravárskych práciach. Redakcia si na niekoľko mesiacov našla provizórne miesto vo veľkej zasadáčke Spolku. Tu sme pripravovali ďalšie čísla vášho časopisu, ved' život, ako aj ŽIVOT musel bežať ďalej aj v provizórnych podmienkach.

Stavbári, t.j. hlavný majster Ján Molitoris, aj s ďalšími murárskymi pomocníkmi G. Łopatom z Nedece a M. Ślusarczykom z Krakova, medzitým usilovne pracovali. Znižili stropy vo všetkých redakčných miestnostiach, zaliali ich betónom a vybudovali schody vedúce do podkrovia, kde by v budúcnosti mohli vzniknúť ďalšie priestory, vhodné napríklad pre hostí a návštěvníkov. Všetky opravárske práce spojené s prerábaním redakčných priestorov a nielen, sú iste nákladné. Nemalé finančné prostriedky na podobné opravy pochádzajú zo ziskov, plynúcich z prenájmu priestorov v budove Spolku.

Koncom októbra by všetky práce, v tom aj maľovanie mali byť ukončené, takže priestory redakcie zažiaria čistotou. Možno sa opäť nastáhovať a začať pracovať v príjemnejšom prostredí.

PETER KOLLÁRIK

SLOVENSKÍ BISKUPI NA VEĽVYSLANECTVE SR VO VATIKÁNE

Veľvyslanec SR pri Sv. stolici M. Servátka usporiadal 10. 9. t.r. v rezidencii ZÚ koktail pre slovenských biskupov pri príležitosti ich návštevy ad limina Apostolorum. Počas zvojho príhovoru uviedol, že ide o historicky prvú návštevu celého slovenského biskupského zboru na pôde ZÚ v jubilejnom roku 1130. výročia vysviacky kňazov pre územie Slovenska, 35. výročia založenia Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme a v roku jeho povýšenia na pápežský, ako aj vzniku Pápežského slovenského kolégia sv. Cyrila a Metoda. Vzhľadom na blížiace sa veľké jubileum veľvyslanec zároveň poukázal na možnosť spolupráce štátnej a cirkevných inštitúcií doma a v zahraničí a odvola sa na historicky dobré vzťahy Slovenska a Sv. stolice. Predseda KBS biskup R. Baláž podakoval za privítanie i ponuku na spoluprácu a vyzdvihol význam a špecifickú funkciu veľvyslanectva SR pri Sv. stolici

POSVÄTENIE UMELECKÝCH DIEL V RÍMSKYCH BAZILIKÁCH

Na záver svojho pobytu v Ríme sa slovenskí biskupi zišli v bazilike Santa Maria Maggiore (P. Márie Snežnej), kde koncelebrovali sv. omšu podľa gréckokatolíckej liturgie J. Zlatoústeho. Hlavný koncelebrantom bol prešovský eparcha Mons. J. Hirka, ktorý vo svojej homílie zdôraznil myšlienky odpustenia a zmierenia a potreby budovania pravého pokoja.

Po skončení liturgie, ktorej sa zúčastnil i veľvyslanec SR pri Sv. stolici M. Servátka so sprievodom, sa účastníci zhromaždili pri pamätnej tabuli pripomínajúcej historickej udalosť schválenia a posvätenia staroslovenských bohoslužobných kníh pápežom

Hadriánom II., ktoré do Ríma priniesli sv. Cyril a Metod v roku 868. Za prítomnosti celého biskupského zboru toto umelecké dieľo majstra M. Polonského posvätili biskup J. Hirka, kardinál J. Ch. Korec a arcibiskup J. Sokol.

V chráme sv. Klimenta biskup J. Hirka posvätil tiež tumbu, dielo majstra A. Rudavského. Týmto aktom sa všetky pamätné dieľa, ako dar slovenského národa k Veľkému jubileu, stali dôstojnou súčasťou rímskeho sakrálneho umenia. Po spoločnej modlitbe pri hrobe sv. Cyrila položili predstavitelia veľvyslanectva SR k hrobu kyticu vďačky.

PREZENTÁCIA TATIER

Koncom augusta t.r. sa v krakovskom klube novinárov Pod hruškou konala prezentácia veľmi zaujímavej publikácie *Slovensko-poľské Tatry*, ktorá vyšla v tomto roku v náklade bratislavského vydavateľstva Dajama v šiestich jazykových mutáciách: v slovenčine, poľštine, angličtine, nemčine, maďarčine a ruštine. Jej autormi sú Slováci Daniel Kollár a Ján Lacika a z poľskej strany Roman Malarz.

Ako sa podotýka v úvode knihy, jej posláním je propagovať myšlienku spolu- nažívania dvoch národov v prihraničných regiónoch Slovenska a Poľska, ktoré majú veľa spoločných čít a historických spojení. Publikácia teda obsahuje o.i. všeobecnú geografickú charakteristiku i história Tatier a podtatranských oblastí po oboch stranach hranice, teda Spiša, Oravy, Liptova a Podhalska, popis jednotlivých miest, obcí i osád a ich okolia, najkrajších turistických trás, kultúrnohistorických pamiatok a prírodných zaujímavostí, ako aj vyše 180 pekných farebných fotografií. Texty sú zároveň ilustrované rôznymi legendami, historickými príbehmi, povestami a zaujímavosťami, ktoré približujú mentalitu, zvyky, charakter a kultúrnu pribuznosť Slovákov a Poliakov.

Krakovskej prezentácii sa popri autoroch publikácie zúčastnil i veľvyslanec PR v Bratislave Jan Komornicki, prestavitelia vyda-

vateľstva Dajama, ako aj Margita Baligová, riaditeľka Slovenského inštitútu, ktorý prezentáciu pripravil, novinári a znalci i milovníci Tatier a ich okolia. Ako vo svojom príhovore zdôraznil veľvyslanec J. Komornicki, ktorý je akoby krstným otcom publikácie, Tatry sú naším spoločným pokladom, ktorý treba chrániť. Žijú v nich a celom okolí podobní a blízki si ľudia, ktorých tieto hory v skutočnosti nedelia, ale spájajú. Propagovanie tejto myšlienky patrí k najväčším hodnotám knihy.

Text a foto: J. Š.

ROMBAŇ V ORAVICIACH

V rámci tohtoročného IX. ročníka Čitateľského tábora mladých krajanov sa dňa 26. júla t.r. uskutočnil v amfiteátri rekreačného areála v Oraviciach pri Tvrdošíne festival Folklórne Oravice '98. Medzi množstvom účinkujúcich, ktorí vystúpili na súťažnej prehliadke, si diváci vypočuli hudobnú skupinu Kredit, tvrdošínskych amatérskych spevákov, folklórne súbory Jánošík zo Zvolena a Drevár z Krásna nad Kysucou a súbor Podbielan z Podbiela. V tejto silnej konkurencii sa nestralili ani naši zástupcovia.

Študentka gymnázia Cyrila a Metoda v Nitre a účastníčka čitateľského tábora Barbora Čukanová z Nitry predniesla viacero slovenských ľudových piesní a v programe vystúpil aj súbor Rombaň z Chyžného. Mladí speváci a tanecníci pod vedením Janka Capiaka aj tentoraz podali ukážky toho najlepšieho, čo majú vo svojom bohatom repertoári. Vystúpenie Oravcov vyzvalo neutíchačujúci potlesk divákov a bolo dobrým ocenením ich elánu.

PETER KOLLÁRIK

LACNEJŠIE HOVORY

Telefonovanie nie je lacnou záležitosťou. V mnohých prípadoch však nevyhnutne potrebujeme niekomu odovzdať súrne informá-

cie, a práve vtedy siahame za telefónom. Na konci mesiaca, pri platení účtu, sme však nezraz neprijemne prekvapení z výšky účtu, ktorý máme zaplatiť. Tešíme sa teda vtedy, keď sa dozvieme, že za hovory môžeme platiť menej.

Od začiatku septembra t.r. úrad Poľská telekomunikácia s.a. znížil poplatky za medzimestské hovory. Možno to vyplýva z ich boja s konkurenciou, ktorú vytvárajú firmy IDEA, CENTERTEL či GSM, ale to bežných ľudí predsa nezaujíma. Pre nich je dôležitejšie, že hovory majú lacnejšie.

V II. zóne, t.j. do 100 km, zaplatíme za 1 min. hovoru v čase od 8.00 do 18.00 hod. - 70 gr., večer (od 18.00 do 22.00 hod.) - 52 gr., v noci (od 22.00 do 8.00 hod.) - 35 gr.

V III. zóne, t.j. nad 100 km, zaplatíme za 1 min. hovoru: v čase od 8.00 do 18.00 hod. - 93 gr., večer - 70 gr. a v noci - 46 gr.

Zmenili sa tiež poplatky za medzimestské hovory v soboty, nedele a sviatky. V II. zóne od 8.00 do 22.00 hod. teraz zaplatíme 52 gr. a v hodinách od 22.00 do 8.00 - 35 gr. V III. zóne v čase od 8.00 do 22.00 hod. stojí 1 minúta hovoru - 70 gr., a od 22.00 do 8.00 hod. - 46 gr.

P.K.

OPRAVA

V Živote č. 8/98 sme v článku Zlatí jubilanti na str. 20 chybne uviedli meno manželky Juraja Čiscoňa, ktorá sa volá Cecília a nie Evelína. Zase v Živote č. 9/98 došlo v článku Krajania o Živote na str. 1 k vzájomnej zámene fotografií a výpovedí J. Kriška a J. Grigláka. Okrem toho autorom fotografie na 1. str. obálky je Ján Petrášek a nie J. Janiczko, ako sme uviedli. Autorom a čitateľom Života sa ospravedlňujeme.

Redakcia

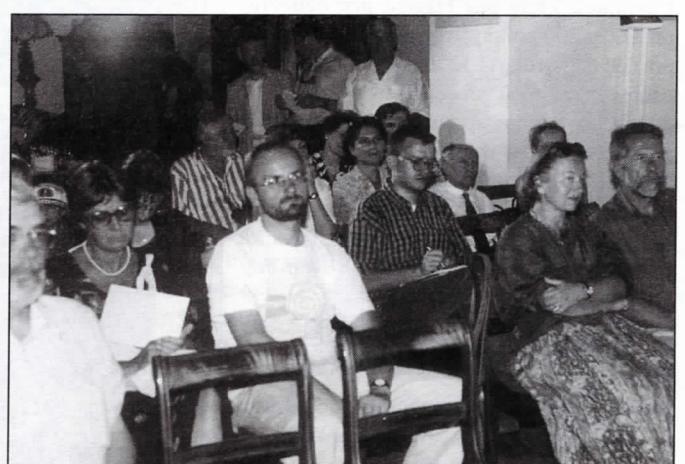
POŽIARNICKÉ VÝROČIE

Tradície dobrovoľnej požiarnej ochrany majú dlhé korene. Na Slovensku bol prvý dobrovoľný požiarny zbor založený už v roku 1847, t.j. pred vyše 150 rokmi. Najstaršie

Velvyslanec PR v Bratislave J. Komornicki počas príhovoru

Účastníci krakovskej prezentácie

zmienky o požiarnej ochrane však siahajú až do starovekého Egypta, Asýrie a Babylónie a prvé protipožiarne opatrenia sú z antického Ríma, keď za vlády cisára Augusta mal tamomjší požiarne zbor až 7000 členov.

Dlhú tradíciu majú dobrovoľné požiarne zbyty aj na Orave a Spiši. Dňa 23. augusta t.r. sa konali v Hornej Zubrici oslavky 75. výročia vzniku obecného požiarneho zboru, spojené s posvätením zástavy a požiarneho automobilu STAR 200. Slávnosť sa začala sv. omšou, počas ktorej kňaz Ludwik Kołacz posvätil zástavu. Po omši bola zástava označená zlatou medailou za zásluhy pre požiarneho, ktorú prevzal náčelník požiarnej jednotky Józef Głusiaik. Na slávnosti sa zúčastnili viačerí hostia, o.i. predstaviteľia gminného úradu v Jablonke a oblastnej správy požiarnych zborov ochrany v Novom Targu a Nowom Sączi.

P.K.

DO POĽSKA SO ZLOTÝMI

Od 18. augusta 1998 začal platiť dekrét ministra vnútra Poľskej republiky (PR), upravujúci finančné zabezpečenie na výjazd, prejazd a pobyt cudzincov na území PR. Poľská pohraničná stráž môže od cudzincov vyžadovať preukázanie finančnej hotovosti na cestu a pobyt v poľskej alebo inej voľne zameniteľnej mene, kreditnej karty alebo potvrdenia banky, že vlastník účtu má uložené finančné prostriedky v banke, ktorá má v PR zastúpenie. Od preukazovania financií sú osloveni cudzinci, ktorí do Poľska cestujú na pozvanie tamojších orgánov štátnej správy, občania štátov, s ktorími má PR dohodu o malom pohraničnom styku, ale výlučne pri cestách v rámci tejto dohody. Platí to aj pre cudzincov, ktorým bolo udelené poľské pracovné vízum, alebo povolenie na dlhodobý, prípadne trvalý pobyt so súhlasmom na prešťahovanie. Poľská hraničná polícia môže požadovať, aby sa cestujúci preukázal sumou 100 zlôtých na deň, minimálne však 500 zlôtých (50 zlôtých na deň, minimálne však 300 zlôtých pre deti do 16 rokov).

Pri cestách do troch dní sa vyžaduje 300 zlôtých (150 zlôtých pre deti do 16 rokov). Cestujúci, ktorí cez PR len prechádzajú, preukážu 200 poľských zlôtých (100 zlôtých pre deti do 16 rokov). Účastníci zájazdov a iné osoby, ktoré majú zabezpečený pobyt, sú na požiadanie povinní preukázať sa sumou 20 zlôtých na deň, minimálne 100 zlôtých. Dúfajme, že toto obmedzenie nemá za cieľ odradiť napríklad tých návštěvníkov zo Slovenska, ktorí prichádzajú do Poľska za nákupmi na trhy v Jablonke, či v Novom Targu. (TASR)

INFORMÁCIE Z HRANICE

V období od 31. januára do 31. augusta t.r. bola najväčšia frekvencia na poľsko-slovenských hraničných prieschodach v Chyž-

nom, kde hranicu prekročilo celkom 2 791 013 osôb. Cez prieschod na Lysej Polane prešlo v tom istom čase 1 509 720, v Piwnicnej 637 601, v Nedeci 411 244, v Szczawnici 322 821 a v Muszynej 123 337 osôb, t.j. celkom 5 795 736 osôb.

V období od 1. januára do 10. augusta t.r. príslušníci pohraničnej stráže zadržali 256 osôb (vtom najviac Poliakov a Rumunov) a zhobili tovar v celkovej hodnote 162 tisíc zlôtých.

Od 1. novembra t.r. budú v pásme od Babej hory až do styku štátnych hraníc Poľska, Slovenska a Česka strážiť poľsko-slovenské hranice príslušníci Karpatského oddielu pohraničnej stráže so sídlom v Nowom Sączi. Vyplynie to z toho, že zanikne Beskidský oddiel pohraničnej stráže v Cieszynie. Karpatský oddiel PS súčasne preberá ochranu dvoch prieschodov vo Zwardoni (zelezníčného a cestného), cestného prieschod v Korbielowe, ako aj troch prieschodov malého pohraničného styku v Przegibku, Rycerce a Ujsołach a niekoľko strážnic.

PETER KOLLÁRIK

MEDAILA NÁŠMU ODBOJÁROVI

Ako sme už mnohokrát písali, na frontoch druhej svetovej vojny bojovali - budťo v radoch slovenskej alebo poľskej armády - viačerí naši krajania zo Spiša a Oravy. Jedným z tých, ktorí sa aktívne zúčastnili protifašistického odboja na Slovensku, vtom aj Slovenského národného povstania, je aj krajan Jozef Tomaškovič z Fridmana, ktorému predsedníctvo Slovenského zväzu protifašistických bojownikov udelilo - pri príležitosti postoročia nášho Spolku - pamätnú medailu SNP. Odovzdal ju J. Tomaškovičovi Dr. Ján Budziňák z Ministerstva kultúry SR počas tohoročnej prehliadky dychoviek vo Fridmane. Gratulujeme.

J. Budziňák a vyznamenaný J. Tomaškovič

KRÁTKO ZO SPIŠA

Spišiaci vždy venovali veľkú pozornosť svojim kostolom. Len nedávno sme písali o opravách buď úpravách svätostánkov v Nižných Lapšoch, o niečo skôr v Kacvíne či Nedeci, a teraz sa do renovácie kostolného interiéru, vtom i lavíc, pustili Fridmančania. Túto príležitosť využili aj krakovski archeológovia, ktorí skúmajú vnútromajšok fridmanského ranogotického kostola sv. Stanislava. Pripomeňme, že patrí k najstarším na Spiši a jeho začiatky siahajú do prelomu 13. a 14. storočia.

* * *

Záujem o Nedecký zámok neustále rastie, čo sa prejavuje neprestajným zvyšovaním návštevnosti tohto vzácneho historického a architektonického objektu na Spiši. Kým vlane navštívilo zámok 185 tisíc turistov, v tomto roku ich počet len do konca augusta prekročil 190 tisíc, čo je ročný rekord návštevnosti v dejinách zámku. O jeho popularite svedčí aj fakt, že napr. v nedeľu 9. augusta t.r. si zámok prezrelo až 2.200 návštevníkov. (jp)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 24. júla 1998 zomrel vo Veľkej Lipnici vo veku 59 rokov kraján

EUGEN JANOVIAK

Zosnulý bol dlhoročným členom členom nášho Spolku a čitateľom Života, aktivistom MS SSP v obci a delegátom MS na 9. zjazde SSP. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý manžel a otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast'.

MS SSP vo Veľkej Lipnici

* * *

Dňa 11. septembra 1998 zomrela vo Fridmane vo veku 69 rokov krajanka

EUDMILA BLAHUTOVÁ

Zosnulá bola dlhoročnou členkou MS SSP vo obci a horlivou čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, starostlivá manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbockú sústrast'.

MS SSP vo Fridmane

Z KALENDÁRA NA OKTÓBER

Záhradkári

V tomto mesiaci dokončujeme zber plodovej zeleniny (ak sme ju uchránili pred mrázikmi) a najmä hlúbovej a koreňovej zeleniny, pričom upozorňujeme na tie druhy, ktoré možno cez zimu nechať na hriadke buď skladať aj vonku.

Ako prvý vyberáme zeler. Bulvy s neškodenými srdiečkami skladujeme tak, že ich koncami korenkov ukladáme do piesku, prípadne z nich robíme pyramídu s koreňmi dovnútra, presýpanými pieskom. Podobne skladujeme petržlen, hoci časť môžeme nechať na hriadke, kde dobre prezimuje. Vybratá mrkvka po plynkom orezaní vŕtate sa najlepšie skladuje v piesku. Z červenej repy stačí orezať vŕtať a môže prezimovať voľne nasypaná v pivnici. Pór skladujeme čiastočne v pivnici a časť nakopcuje a ponecháme vonku na záhonoch. Kaleráb môžeme ukladať v pivnici koreňmi do piesku, ale aj bez koreňov. Kapustu (okrem tej, ktorú chceme kvasiť) a kolmožno nechať až do silných mrazov vonku, ale pred úplným zamrznutím ich buď vyrežeme a uložíme v pivnici na policu, alebo ich zbavíme veľkých listov a založíme aj s koreňom napr. na parenisku. Doň môžeme zakladať aj nedorastený karfiol. Naproti tomu vybratý ružičkový kel stačí prikryť z bokov čečinou a nechať zapadnúť snehom. Vonku dobre prezimuje aj nakopený neskorý kel, ktorý však treba prikryť čečinou, lístom a fóliou. Cez zimu ho vyberame za bezmrazých dní, pričom odstraňujeme prípadné nahniaté listy.

Ovocinári

dokončujú oberanie jesenného ovocia a poňomoberajú zimné sorty jablk a hrušiek.

Obraté ovocie treba starostlivo vytriediť a hned ukladať na liesky alebo do debničiek vo vyčistenej a dobre vyvetranej komore alebo pivnici, v ktorej sa udržuje stála teplota 2 až 5°C a vzdušná vlhkosť 88 až 92 %. Menej kvalitné ovocie spracúvame alebo nechávame na konzumovanie v prvom rade.

Dôležitou prácou v tomto období je sadenie ovocných drevín - najprv ríbezľí a egrešov a po 15. októbre aj jadrovín a kôstkovín. Ovocné sadenice treba chrániť pred zaschnutím koreňov. Pred vysadzovaním ich korene močíme 10-12 hodín vo vode alebo vo výživnej kaši pripravenej z ornice, kompostu a močovky, čím zabezpečíme lepšie ujatie. Po vysadení do skôr pripravených jamiek, každý stromček zalejeme vodom (10 až 12 litrov na kus). Keď voda vysiakne, urobíme okolo stromčeka kopček z ornice a kmeň opatríme chráničom proti hlodavcom, napr. zajacom. Po obraní ovocia možno prerazávať koruny jadrovín a rezné plochy uhladiť nožom a natrieť voskom alebo fermežovou farbou. Vo voľnom čase rýlujeme pod stromami pôdu a zapracujeme do nej maštaľný hnoj alebo kompost.

Chovatelia

v súlade s vyvinutosťou a vekom sliepok prípravujú ich na znášku. Aj keď je hmotnosť vajec plemenným znakom, možno ju určitými opatreniami ovplyvniť. Keby sme intenzívnu výživou skrátili čas na dosiahnutie pohlavnnej dospelosti a tak vyvolali „predčasnú“ znášku, vajcia budú mať aj tak nízku hmotnosť, akú majú nielen tzv. kuracie vajcia (tých býva 14 - 18), ale aj vajcia znesené neskôr. Keď spozorujeme, že sliepočky pohlavnne dospevajú (tvarovanie a vyfarbenie hrebeňov, lalokov,

chwostov, brucha), kŕmnú dávkou zmeníme tak, aby mala vyšší obsah bielkovín (i živočišných), minerálnych látok, najmä vápnika a vitamínov.

Kto chová husi, mal by čo najskôr vybrať kusy pre nový chovný kfdeľ. Treba sa obzrieť najmä po novom gunárovi, ktorý musí byť v kŕdi skôr, než sa husi začnú páriť, lebo by sa mohlo stať, že ho husi neprijmú. Keď je jeseň pomerne teplá, môžeme husi po tretí raz podškľbať.

Včelári

Včelstvá ešte využívajú každú príležitosť na prelety a za príaznivého počasia včelstvá dobrých úžitkových vlastností zbierajú ešte peľ. Pred úľmi niektorých včelstiev býva za teplého počasia v poludňajších hodinách rušno. Mladé včely využívajú príležitosť na orientačné prelety, pričom sa zbavujú nestrávitelných látok nahromadených vo výklových vakoch. Takéto včelstvo si poznačme.

Práce vo včelnici ubúda. Treba ešte skontrolovať letákové otvory, či niekde nie sú dieury, cez ktoré by sa mohli dostať do úľa myši alebo piskory. Otvory sú zúžené na výšku 7 mm. Ak strecha neprilieha, myši sa môžu dostať do úľa aj z vrchu. Koncom mesiaca a niekedy aj skôr, keď sa v dôsledku nižej teploty včely lepšie stiahnu do chumáča, takže ich v podmetoch niet, vkladáme do podmetu pod plasty nepieskovanú lepenku. Keď je teplejší čas, odložíme túto prácu na neskôr, ale nemôžeme na ňu zabudnúť. Na jar totiž vytiahnutím a vyčistením podložky ušetríme včelám veľa práce; nemusia samy vynášať mŕtvolky i melivo a okrem toho podľa stavu na podložke a počtu mŕtvoliek, ktoré cez zimu spadli na dno, sa veľa dozvieme, ako včelstvo zimovalo, aký je jeho stav po prezimovaní a do značnej miery aj jeho zdravotný stav. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes prišla na rad ďalšia liečiva rastlina, nazývaná aj baza. Je to CHAB-ZDA (lat. *Sambucus Ebulus L.*; pol. bez hebd), bylina vysoká 100 až 200 cm, veľmi podobná baze čiernej, ktorá je však krom bud' menším stromkom. Od bazy sa líši najmä listami, ktoré sú užšie a dlhšie. Rastie na stráňach a okrajoch lesov, pri železníčnych násypoch, v stredných a vyšších polohách. Dodajme, že chabzdu pokladali za liečivú už v staroveku, napr. Plinius ju označoval za liek proti všetkým chorobám.

Predmetom zberu je najmä koreň, niekedy však aj čerstvá kôra a zrelé bobule a v ľudovom liečiteľstve aj listy. Korene, zdravé a dosť hrubé, sa vykopávajú v októbri a po očistení a pozdĺžnom rozrezaní sa sušia v tenkých vrstvách na zatienených a dobre vetraných miestach. Čerstvé korene voňajú ako syr, usušené sú horké a bez pachu. Listy sa tiež sušia, kým plody (zbierané v septembri-októbri) sa používajú zväčša čerstvé, niekedy však aj sušené (na vzduchu v tenkých vrstvách). Koreň, podobne ako celá rastlina, obsahuje ešte neprebadaný horčinový princíp, glykozidicky viazaný jedovatý kyanovodík, octovu, vinnú a ďalšie kyseliny, triesloviny, saponín a pod.

Korene majú močopudný a potopudný účinok. Treba ich dávkovať opatrné: na pohár studeného macerátu, z ktorého sa každý druhý deň pijú po dve dávky, stačí pol čajovej lyžičky rezaného koreňa. Niektory

sa odporúča 3 % odvar, ktorý má postať 12 minút. Pije sa 2-3 šálky denne. Keďže chabzda obsahuje jedovaté látky, neodporúča sa užívať väčšie dávky, keďže môžu spôsobiť dávenie či závraty. Ľudové liečiteľstvo odporúča chabzdu proti kašľu, pri zápaloch močových ciest, pri piesku v moči, vodnatielke, ochorení obličeiek, zapečení a pod. Niektorí sa v liečení používajú kombinácia výťažkov koreňa, morskej cibule a konvalinkového listu. Bežnejšie je však vonkajšie použitie (odvar alebo liehový výťažok po macerácii) na naťieranie pri ochoreniah kĺbov a pohybových ústrojov (napr. reumatizmus). Liehový výťažok sa veľmi dobre uplatní ako prostriedok na vzrasť vlasov a proti lupinám (masáže). (jš)

NEBOJ SA, JA SOM TU!

Schýľovalo sa k večeru. Vonku bolo príjemne, lebo denná pálava skončila a vzduch už neboli taký dusivý, ako okolo obedu. Slabý vetrik osviežoval ovzdušie a jeho dotykom stromy ani čoby sa prebudili a rozvážne mávali konármu ženskej postave prichádzajúcej od dediny na salaš. Ožili aj huňati strážcovia oviec, zalezení cez deň v chládku pod hustým porastom. Vitali ju zametajúc chvostami vyšušenú zem.

Pre Betku Gocmanovú bolo roboty už naozaj nad hlavu. Ved' okrem celodennej práce na poli ju takto v lete ešte vždy čakalo dojenie. Aj dnes, kym podojila spolu s otcom vyše dvesto oviec, pozlievala mlieko do kotla a zjedla kúsok dynu s chlebom, na ceste späť do dediny ju zastihla noc. Vetrík zosilnel a hora už šumela celá ako pred búrkou.

Po pamäti sa vracala dolu vyšliapaným chodníkom, ktorý ju šikmo cez okraje lúky a poľa zaviedol na močariská pod horou. Zišla z kamennej cestičky, prešla cez vlnké podlažie a za chvíľu už stúpila na prvé brvienko jednoduchého mostika nad jarkom, čo ani v najväčších suchách nevysychal.

Kráčala bistro. Strach ju poháňal. Kol'ko krát už tadiaľto prešla v dennom i nočnom čase. Ale vždy jej v týchto miestach mráz prebehol po chrbe. Zlava bola hora s hustým porastom, sprava sa tiahla močarina plná vysokých tráv a nepriehľadného trstia... A k tomu tie všelijaké zvuky vychádzajúce z vlnkej temnoty.

Darmo sa cestou obzerala, že sa nejaká živá duša pripojí k nej, alebo pôjde oproti. Nezbadala ani živej duše. Keby si bola aspoň lampáš vzala! - vycítala si. Lenže, akoby ho aj niesla, keď mala obe ruky plné. Na chrbe batôžtek so syrom, v jednej ruke kanvičku s mliekom od kravy, čo sa pri salaši pasie, a v druhej žinčicu.

Pozastavila sa na mostiku, nadýchla sa a pozrela pred seba. Ale v tme d'aleko nevidela. Močiar stíhol. Žaby prestali kŕkať a nebolo počuť ani šuchoť trstia.

Nepáčilo sa jej takéto ticho. Pevnejšie uchopila kanvičky a pomaly, aby sa nepoklila na dreváči, pokročila d'alej cez mostik. Bola asi v polovici, keď sa jej v tom napäti ako naproti-veň zvrhlo jedno brvienko, prekotúlilo sa a ona len-len že nezbýfka sa do jarku. Nezdržala sa a keď znova našla rovnováhu, vhľko z nej: „Bodaj ľa, veď by som bola padla!“ Vtom sa ozval tesne pri nej mužský hlas: „Neboj sa Betka, ja som tu, ja by som ľa bol prichytí!“

Celá od strachu zdúpnela. Neobzerala sa ani napravo, ani naľavo, len utekala rovno do dediny. Vrchnáčiky na kanvičkách nadskačovali, mlieko sa vylievalo, ale veru nezastala, kym doma neprepadla cez prah do kuchyne. Dobrú chvíľu zadýchaná a vyťakaná nemohla chýtiť dych.

Ked' vyrozprávala, čo sa jej prihodilo, nik tomu neveril. Ba malí ju na posmech: - Betka, Betka, akože to bolo s tým strašidlom?

- S akým strašidlom? - ona na to.

- S tým dvojnohým, čo ľa to chytilo na moste... Alebo pod mostom, či kde to bolo? - posmievali sa.

Najviac sa do nej obúval posmeškami Ďuro Radema, čo by ju rád bol odprevádzal a škrelo ho jej vytrvalé odmietanie.

Raz predsa len vyčíhol, že Betka asi nestihne do tmy podojiť a čakal ju na začiatku močariska, presvedčený, že potme neodmietne jeho pomoc. Tá však, poučená minulou príhodou, stihla pôdoj ešte za svetla a pred zmrkávaním už bola pred močiarom.

- Dnes si sa akosi ponáhlila - oslovil ju, až sa strhla.

- Fuj! Ešte aj po svetla strašíš? - vycítavo sa ozvala.

- Nehnevaj sa, ale čakám tu na teba, že ak pôjdeš potme, žeby si sa nebála... Na kuse by som ľa odprevadil...

- Prosím ľa! Po tom všetkom by som už ani za zlatý peniaz tadiaľto za tmy nešla...!

Zahovárali sa a spolu prišli na most.

- Ty, ale vážne, hádam mi nechceš nahovoriť, že tuto na tomto moste ľa niekto oslovil a ty si nikoho nevidela? A ešte vraj k tomu aj mesiac svietil...

- Daj mi s tým pokoj. Ale keď chceš vedieť, tak naozaj to bolo práve tu! - dodala a mierne nahnevaná dupla na vratké brvienko.

Prikročil k nej a vraví s posmeškom: - Tak to si si pekne vymyslela. Neverím ja takým báchorkám.

Vtom sa okolo chaty zdvihol vietor, v šašine močiara to zašumelo a on dostal také dve zauchá, že len to plesklo, ani čoby práčka piestom ľapla po mokrej bielizni.

- Jój, čo sa to robí! - zvolala Betka v strachu, keď videla, ako to Ďura posotilo raz na jednu, raz na druhú stranu. A vtedy sa znova ozval známy hlas:

- Neboj sa Betka, to som ja tu!

PaedDr. GEJZA SÁDECKÝ, CSc.

ŠTEFAN ŽÁRY

OKTÓBER

Celá škála vinných vôní
presýtila vzduch,
štakli ústa, nozdry plní,
páli ako lúh.
Omámcene ideš za ňou,
lovec uhranený laňou
a podzimný kraj sa vlní
v hre storakých stúh.

Pejko kreše dlažbu mesta,
vetrom hriva plá,
kadiaľ ide - pozdĺž cesta
plno girlánd má.
Svet sa vlní, plný rínok,
ide vítať nové víno,
kym na veži bije šiesta
a stelie sa tma.

Zasadneme vôkol stola,
budeže nám hej!
Odvíja sa dobrá vôlej
z čaše hľbokej.
A tak plňme radom sklenky
liekom, čo nad všetky lieky,
nech nás mrazy neprebolia:
víanko ty nás hrej!

Láska, Bože, láska...

Andante

([Redakcia, 1880])

Lás - ka, bo - že, lás - ka, kde ta lu-dia be - rú,
na ho - re ne - ras - tieš, v po - li ta ne - se - jú!

Keby sa tá láska,
na brale rodila,
[:nejedna panenka
hlavu by zlomila:]

Ale sa tá láska,
na brale nerodí,
[:nejedna panenka
i bez lásky chodí:]

Lúbosti, lúbosti,
mala som ľa dosti,
[:ale už ľa nemám
ani medzi prsty:]

A nad soľ vzácnnejšie sú pre človeka nite,
ked' nemá, čím by prišiel záplatu
na to, čo bolí, čo ma zostať skryté
jak chromá ruka pod rukávom kabátu.

Tisíckrát zamkni všetko, čo t'a trápi.
Do krvi zamkni slovo plačúce,
zo živej vody rozumu sa napi,
na jazvy nehl'ad', nehl'ad' na srdce.

Tým, čo t'a lúbia, pre ich lásku luhaj.
Rozkolíš zvony poézie v nociach tesknaty.
Na nebi smutných vyjdi ako dúha,
nad cudzím srdcom, ktoré nenôti.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Otecko, vieš sa podpísat aj so zatvorenými očami?
- Áno, prečo sa pytás?
- Tak mi, prosím t'a, podpíš žiacku knižku!

* * *

- Paľko, prečo tak stojíš a vrieskaš a ne-pomôžeš mi postaviť stan?
- Ked' t'a tak veľmi ťutujem, že musíš robiť všetko sám...

* * *

- Ako poznáme vek kačice?
- Podľa zubov.
- Ved' kačica nemá zuby!
- Zato my máme!

* * *

- Otecko, naozaj je v každom lese zdravo?
- Samozrejme!
- Aj ked' tam rastú jedovaté huby?

ČO JE TO?

Nemá štetec ani farby,
ale lístie žltým farbí.
(ňesej)

* * *

Sedem kamarátov spolu býva,
šešť ich do práce beží,
a siedmy si doma leží.
(ňedžýT)

* * *

Štyria ustielajú,
dvaja svietia,
jeden si l'ahne.
(seP)

* * *

Vo vode sa mačká,
stále sa jej čká, čká...
(akčák)

* * *

Ktoré zviera možno zjest
pred narodením i po narodení?
(akpeilS)

Milí mladí čitatelia!

Redakcia za spoluúčasti základných škôl na Spiši a Orave vypisuje pre vás novú

VÝTVARNÚ SÚŤAŽ ŽIVOTA '98

pod názvom

PAMIATKOVÉ A INÉ ZAUJÍMAVÉ OBJEKTY VO VAŠOM OKOLÍ

Je to ľahká téma a určite si s ňou hravo poradíte. Ved' v každej obci sú iste nejaké vzácne staré budovy, ktoré majú historickú hodnotu, prípadne iné zaujímavé stavby, ktoré vzbudzujú vašu pozornosť. Patria sem aj prírodné pamiatky. Napokon keby aj neboli, stačí sa prejst' po okolí a určite niečo zaujímavé stretnete. Aby sme vám prácu uľahčili, navrhujeme niekoľko pomocných námetov:

- pamiatkové kostoly, kaplnky, oltáre, náhrobky a iné objekty,
- okolité hrady, zámky, kúrie a iné panské sídla,
- staré obytné domy, mlyny a iné vodné diela, píly, sýpky, brány a pod.,
- prírodné pamiatky, rezervácie, skaliská, doliny, staré stromy a iné krásy prírody,
- zaujímavé súčasné stavebné objekty.

Súťaže sa môžu zúčastiť všetci žiaci základných škôl, ak nám pošlú aspoň jednu prácu na uvedenú tému. Pri práci môžete používať ľubovoľnú techniku - farbičky, pastelky, ceruzky, textil, papier, drevo a pod. Každá práca musí obsahovať nasledujúce údaje: názov (titul), meno, priezvisko, vek, triedu, číslo školy a presnú adresu autora.

Svoje práce posielajte na adresu redakcie (Redakcia Život, ul. Šv. Filipa 7/7, 31-150 Kraków), najneskôr do **20. decembra 1998**.

Najlepšie práce získajú hodnotné vecné a knižné odmeny a budú uverejnené v Živote.

Srdečne pozývame!

MAĽUJTE S NAMI

Predstavujeme vám dnes veľmi sympatický obrázok a vašou úlohou bude tento obrázok pekne vymaľovať farbičkami alebo farebnými ceruzkami. Najkrajšie práce odmeníme knihami. Z posledných prác, ktoré redakcia dostala, sme vyžrebovali troch výhercov. Sú to: Patrícia Laciaková z Chyžného, Bartolomej Surma z Krempách a Zuzana Knapereková z Jablonky.

NEPREMOŽITEĽNÝ

Takto možno právom povedať o tomto neobvyklom športovcom, reprezentantom Ruska v gréckorímskom zápasení, Alexandrovi KARELINOM. Na každom podujatí vzbudzuje najväčší obdiv. Nemohlo byť ináč ani na nedávnom svetovom šampionáte vo švédskom Gävle, kde žiadnen z vlaňajších zlatých medailistov nedokázal obhájiť majstrovský titul. Iba on, štartujúci v najťažšej hmotnostinej kategórii (nad 130 kg), opäťovne zvíťazil a získal už ôsmy titul majstra sveta. Už 11 rokov je neporaziteľný. Takto športovci sa ešte počas aktívnej športovej činnosti stávajú legendou.

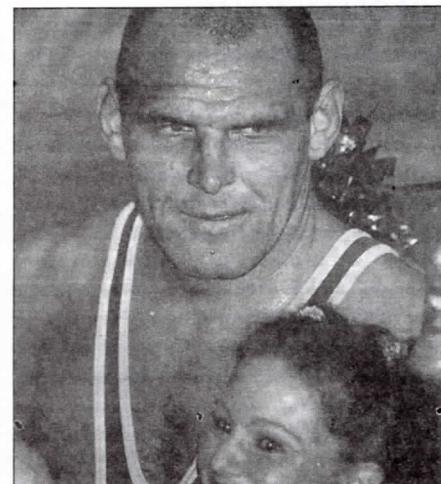
Mohutný, mimoriadne silný, 31-ročný zápasník prehral poslednýkrát na majstrovstvách bývalého ZSSR v januári 1987, kedy podľahol vtedajšiemu majstrovi sveta Roztozkému. Odvtedy mu už nikto nedokázal prekaziť v získaní všetkých najcennejších trofejí. Karelín totiž vybojoval zlaté medaily zaradom na troch Olympijských hráčach v Soule, Barcelone a Atlante, získal tiež osem titulov majstra sveta a desať titulov majstra Európy. Mohol ich mať aj jedenásť, ale raz ho premohla... choroba. Po OH v Atlante si totiž liečil zranené rameno, v súvislosti s čím v r. 1997 nemohol štartovať na majstrovstvách Európy.

Po každom šampionáte novinári píšu najviac o ňom. Predstavujú ho ako superhviedzu, ba neraz dokonca ako nadčloveka, ktorý nemá seberovných. Nedávno sme sa v tlači dočitali, že vraj prechádza k profesionálom a

už má aj dohodnuté zápasy vo wrestlingu, ktorý je akousi obmenou komerčného zápasenia. - *Ovšem, dostať som niekoľko pozvánok z USA, kde som mal zvíťazniť niekoľko profesionálnych zápasníckych súbojov* - hovorí Karelín. - *Navrhovali mi za ne veľmi vysoké sumy, ale na ničom konkrétnom sme sa nedohodli*. Ostatne, do USA sa skutočne nikdy nemal v úmysle presťahovať.

Karelín, predstavovaný ako nadčlovek, bud' ktosi z iného sveta, sa pri bližšom zoznámení ukazuje ako normálny športovec, ktorému nie sú cudzie ani ľudské obavy či tréma, skrátka ako človek, ktorý sa vie tešiť, vtipkovať, ale aj seriózne a múdro rozprávať. Snáď len silnejší, svalnatnejší, no a lepšie prípravený do boja ako iní. Silák z Novosibirska dokáže, azda ako jediný v tejto hmotnostinej kategórii, zdvihnuť súperov vysoko hore a hodit ich na žienku ako vrece zemiakov. - *Silu som zdedil po rodičoch* - hovorí skromne - *všetko ostatné robí sústavný tréning. Zápasím už 14 rokov*.

Na tlačové konferencie chodí obyčajne s inými majstrami, aj keď najviac otázok je adresovaných jemu. Dokáže sa priznať k slabším chvíľam, tréme či obavám pred zápasmi. Po OH v Atlante otvorené hovoril, že sa hanbí sa svoj slabší štart na tomto podujatí, aj keď vybojoval zlatú medailu. Nerád odpovedá len na otázky týkajúce sa jeho súkromného, rodinného života. Za svojho najťažšieho súpera považuje Švéda T. Johanssona, potom niekoľkých bulharských, ruských a kazašských zápasníkov.

Na poslednom šampionáte v Gävle vyhral skoro všetky súboje predčasne a bez ľažkostí sa dostať do finále, v ktorom sa stretol s Američanom Mattom Ghafarim, tým istým, s ktorým bojoval o zlato v Atlante. Nebolo najmenších pochybností, kto bude víťazom. Karelín rýchlo získal veľký bodový náskok, a v 2. minúte, keď už viedol 7:0, položil svojho súpera na lopatky.

Povráva sa, že keby Karelín chcel, mohol by sa v Rusku so svojimi veľkými úspechmi stať generálom. On však, aj keď je veľkým zápasníckym bojovníkom, nemá dušu vojaka a netúži po dôstojníckej kariére. Podobne ako po peniazoch, hoci by mohol mať milióny. - *Stačí mi to* - hovorí - *čo mám*.

J. Š.

Hviezdy svetovej estrády

BOB DYLAN

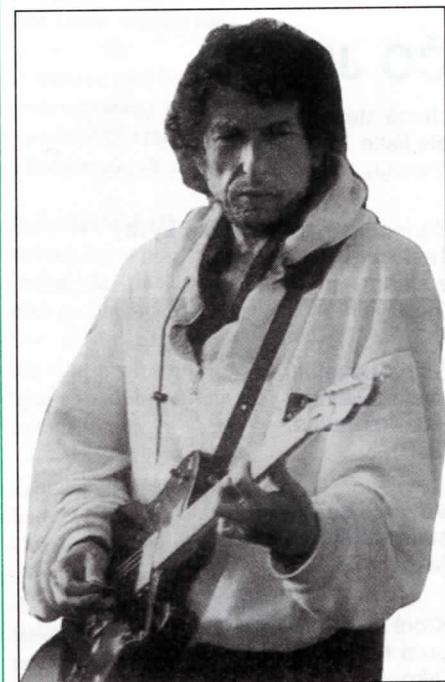
Tento legendárny americký spevák, ktorý rád ohromoval svojich fanúšikov vystúpeniami na nezvyčajných miestach, prišiel na začiatku t.r. s priam senzačným albumom *Time Out Of Mind*. Niektorí dokonca žartovali, že ak sa nestane zázrak, čoskoro ho vyhlásia za svätého a istý profesor americkej vojenskej akadémie ho dokonca navrhol na Nobelovú cenu, pretože - ako zdôvodňoval - „Bob Dylan vytvoril takmer neohraničené universum umenia“.

Pre Dylana nič nie je nemožné. Za posledné roky tento 57-ročný „song and dance man“, ako sám seba charakterizoval, nevynechal nič, čo by jeho priaznivcov poriadne nezrušilo. Vystúpil na americkej vojenskej akadémii Westpoint, svoj niekdajší protestný song *The Times They Are A-Changin* prenechal ako reklamný slogan pre Bank of Montreal, a keďže je to teraz v móde, vytiahol zástrčku z elektrickej gitary a zahrál v MTV. Svojmu publiku zostával dlžný iba album s

novými pesničkami. Totiž od svojej poslednej platne z roku 1990 (*Under the Red Sky*) nevydal nič nové. Namesto toho chodil na turné po celom svete. Napr. na koncerte v Nemecku r. 1996 šušlal do mikrofónu hlavne svoje staré hity zo 60. a 70. rokov a jeho fanúšikovia sa museli uspokojiť iba s niekoľkými improvizáciami, ktoré načarbal na turné.

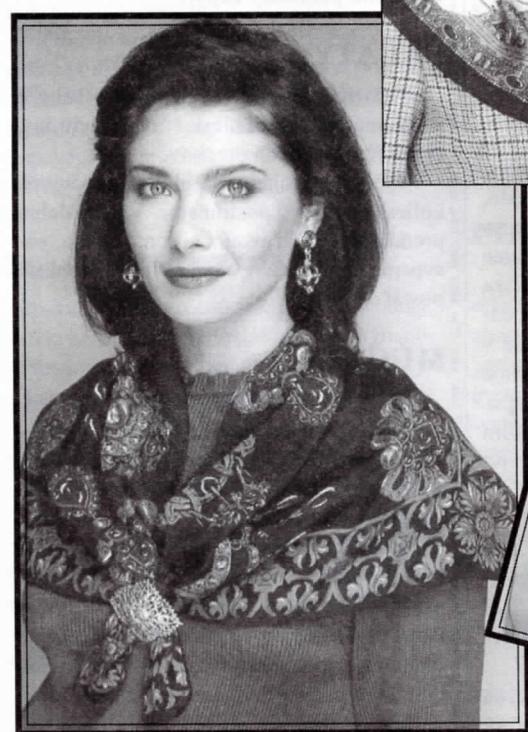
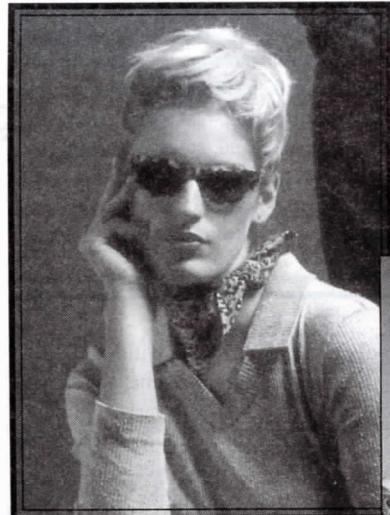
Teraz je však s improvizáciami koniec. Nová, spomínaná platňa *Time Out Of Mind*, ktorá je už 41. Dylanovým albumom, prevyšuje takmer všetko, čo spevák doteraz vydal. Dylan tu znie prekvapujúco inak, ako počas celej svojej kariéry. Iba skladba *New Morning* pripomína jeho hlas z platne pred 27 rokami. V desiatich skladbách spevák typicky bluesovo charakterizuje utrapy z neštastnej lásky, radosť z jazdy, osamelosť na vidieckych cestách, nádej na zmeny, ktoré sa črtajú, a modlí sa za spásu sveta. Napriek všetkým neprijemnostiam, s ktorými musel zápasíť, vtom aj s ľažkou chorobou, zostáva verný sám sebe a svojmu sebavedomému prevedčeniu, že „niekoho takého, ako ako on, svet ešte nikdy nevidel“. Tak či onak, tento

Einstein rocku, ako ho niektorí volajú, znie dnes lepšie, ako kedykoľvek predtým. (jš)

ZDOBÍ A HREJE

Počas jesenných, chladnejších dní, kedy striehne na nás chrípka, sa každý snaží chrániť si svoje telo, najmä však hrdlo, pred prechladnutím. Popri teplejšom oblečení slúži tomu najmä šatka alebo šál. Tento praktický doplnok však nielen hreje, ale je aj peknou ozdobou, navyše môže byť tým, čo zvýrazní osobnosť a upúta pozornosť. Mal by byť teda zladený s farbou a štýlom oblečenia, preto jeho výberu treba venovať zvýšenú pozornosť. (jš)

ZJADANIE ŁOŻYSKA U KRÓW

U wszystkich samic zwierząt domowych istnieje skłonność do zjadania popłodu czyli łóżyska lub błon płodowych. O ile chodzi o zwierzęta mięsożerne lub wszystkożerne, to nie przedstawia to nic dziwnego. Ale jeśli zwierzęta roślinożerne zjadają po porodzie swoje łóżysko, to wyłania się kwestia, czy łóżysko nie wpłynie niekorzystnie na zdrowie matki. Przewód pokarmowy tych zwierząt nie jest przystosowany ani nastawiony na trawienie tkanek pochodzenia zwierzęcego. Doświadczenie uczy jednak, że przypadki zachorowań u zwierząt roślinnożernych z powodu zjadania błon płodowych po porodzie są bardziej rzadkie. U krów, kłaczy, owiec i kóz nie dopuszcza się do zjadania łóżyska po porodzie dla tego, że u nich niekiedy zjawiają się w następstwie tego zaburzenia przewodu pokarmowego, np. u przeżuwaczy zdarza się zatkanie żołądka, które kończy się nawet śmiercią. Sukom nie pozwala się zjadąć wszystkich błon płodowych, gdyż osoby małe posiadające kilka młodych mogłyby się nabawić wskutek większej ilości zjadzionych łóżysk choroby przewodu pokar-

mowego. Świniom zjadzone łóżyska zupełnie nie szkodzą. Jeżeli jednak i tu stawia się pewne ograniczenia, to jedynie dlatego, że świnie przez pożeranie łóżysk zostają w ten sposób jakby zachęcone do zjadania też i swoich młodych. U krów w następstwie zjadania łóżysk zauważa się utratę chęci do jadła, objawy lekkiej koliki, wzdęcia, ustanie odzuwania, utratę mleka i zaparcie. Zazwyczaj już po upływie kilku do kilkunastu dni następuje wyzdrowienie i tylko w niektórych przypadkach sprawa jest tak poważna, że krowę ubija się z konieczności. Błony płodowe częściowo przynajmniej nienaruszone opuszczają przewód pokarmowy i mogą dawać powód do uboju dla tego, że zwisające w tym przypadku strzępy błon płodowych z odbytu pozorują jakby podarte jelita.

Zapobieganie temu zjawisku polega na doglądaniu porodu i z chwilą, gdy błony płodowe opuszczą drogi rodne, usuwa się je natychmiast i zakopuje. Leczenie natomiast będzie potrzebne w pewnych tylko przypadkach, mianowicie tam, gdzie istotnie w następstwie zjadania błon płodowych wystąpiły objawy choroby przewodu pokarmowego. Natomiast tam, gdzie po zjadzeniu błon objawów takich nie ma, nie stosuje się żadnego leczenia, zwłaszcza przy pomocy środków zadawanych doustnie. U zwierząt roślinnożernych wszelkie zaburzenia przewodu

pokarmowego w następstwie zjadenia przez nie łóżyska leczy się głodówką.

POPORODOWY
OBRZEK ZŁOSLIWY U KRÓW

Choroba jest obrzękiem złośliwym zewnętrznych części rodnych u krów i owiec w okresie poporodowym. Obrzęk taki jest następstwem wtargnięcia bakterii obrzęku złośliwego poprzez otarcie i drobne, nie krwiące skaleczzenie sromu i pochwy, jakie zdarzają się z reguły przy każdym trudnym porodzie przeprowadzonym z pomocą rąk ludzkich. Bakterie te znajdują się w obfitych ilościach w ziemi, w nawozie, w ściółce i sianie, więc zakażenie u zwierząt, zwłaszcza w chwili udzielania im pomocy przy porodzie nieczystymi rękami czy sznurami, nie przedstawią żadnej trudności. Zakażenie pojawia się często tam, gdzie oprócz otarć chodzi o równoczesne zmiażdżenie tkanek kanalu rodniego, gdyż wówczas tkanka jest mało odporna. Poporodowy obrzęk złośliwy dotyczy przede wszystkim sromu i pochwy, a stąd rozprzestrzenia się na bliższe i dalsze sąsiedztwo. Obrzmyłe wargi sromowe są rozchycone. Cała okolica sromu jest też obumarła a w dotknięciu jest gorąca lub zimna i trzeszcząca. Trzeszczące i później nieboleśnie obrzęki rozszerzają się szybko na cały zad, pośladki

ZUZKA
VARÍ

ČO NA OBED?

JABLKOVÉ RAŽNIČI. 3 menšie jablká, 8 kuracích pečienok, 80 g údenéj slaniny alebo údeného vareného bôčika, 1 väčšia cibuľa, mleté čierne korenie, vegeta, olej.

Jablká umyjeme, vykrojíme okvetie a stopky, priečne rozkrojíme na polovicu, vyberieme jadrovník a pokrájame na 16 polkoliesok. Cibuľu pokrájame na 8 koliesok, slaninu na 8 plátkov, umyté pečienky na 16 dielov. Pečienky a cibuľu posypeme korením a vegetou. Na ihlice striedavo napichujeme jablko, pečienku, cibuľu, jablko, pečienku, slaninu, jablko, pečienku, cibuľu atď. Na pekáči zohrejeme olej, ražniči opečieme a dáme do horúcej rúry na 10 min. dopiecť. Namiesto opekania a pečenia môžeme ražniči aj grilovať alebo ich bez ihlic poukladať do alabalu a upiecť.

REZNE ASTRA. 600 g prerasteného bôčika, 3 vajcia, 80 g hladkej múky, sol', olej alebo mast' na vyprážanie, 20 g masla na potretie.

Prerastený bôčik pokrájame na menšie kocky, dva razy zomelieme, hodne osolíme, rukami добре spracujeme a necháme do druhého dňa

v chlade odležať. Z odležaného mäsa sformujeme rukou na mokrej doske tenké rezne, ktoré obalíme cestičkom pripraveným z vajec rozšľahaných s múkou a v rozpálenom oleji alebo masti vyprážime. Hotové rezne potrieme roztopeným maslom. Podávame so zemiakovými hranolčekmi a s tatárskou omáčkou.

JABLKOVÉ KNEDLE. 300 g zemiakov, 100 g hrubej múky, 20 g masla, 1 vajce, 4 jablká, sol'.

Zemiaky uvarené v šupke očistíme, pretlačíme alebo pomelieme. Pridáme hrubú múku, trošku soli, maslo a vajce. Vymiesíme cesto, ktoré rozvalíkame na pomúčenej doske na hrúbku 3-4 mm. Rozvalíkané cesto pokrájame na štorce a do každého vložíme pol mesiačika jablka. Môžeme ich obalíť v kryštálovom cukre s troškou škorice. Zabalíme a uvaríme v osolenej vode. Knedle podľa veľkosti varíme 5-6 min., vyberieme ich, pokvapkáme rozputeným maslom a posypeme ich kakaom zmiešaným s práškovým cukrom alebo opráženou strúhankou.

BRYNDZOVÁ POLIEVKА. 4-5 menších zemiakov (asi 400 g), 100 g makaronov (kolienka), sol', 125 g bryndze, 2 dl smotany alebo mlieka, 1,5 dl vody, 2 polievkové lyžice posekaného kópru.

Do osolenej vody dáme variť očistené, na menšie kocky pokrájané zemiaky, a keď sú

už napoly uvarené, pridáme k nim kolienka. Počas varenia občas premiešame, aby sa nám neprichytili na dno. Keď sú uvarené, pridáme do polievky bryndzu, dobre vymiešanú so smotanou alebo s mliekom. Necháme krátko zovrieť, odstavíme a nakoniec primiešame nadrobno posekaný kópor.

SALÁTY

RUDKOV ŠALÁT. 2 jablká, 4 banány, 2 väčšie mrkvky, 0,5 dl oleja, šťava z 1 citróna, za hrst' posekaných orechov.

Jablka pokrájame na plátky, banány na kolieska a mrkvu postrúhame. Všetko dobre premiešame so šťavou z citróna a oleja, posypeme orechmi a necháme chvíľu v chlade postáť.

MÚČNIKY

BRATISLAVSKÉ PAJGLE. 500 g hladkej múky, 50 g práškového cukru, 250 g masla, sol', 4 žltky, 3-4 lyžice smotany, kvások z 1 kocky droždia, 3-4 lyžice vlažného mlieka s 1 kockou cukru.

Do misy s vykysnutým kváskom pridáme múku, cukor, maslo, žltky, sol', a vypracujeme polotuhé cesto. Aby bolo vláčne, pridávame podľa potreby smotanu. Cesto necháme 15 minút odpočíniť v chlade, potom ho rozdelíme na 5 dielov. Každý diel natenko rozvalíkame, potrieme plnkou, ktorá musí byť

i uda. Przy tym zwierzę jest ogólnie ciężko chore. Porusza się z trudnością, ostrożnie i powoli, zaprzestaje przyjmować pokarmy, wyraźnie gorączkuje. Po upływie kilku dni choroba prawie bez wyjątku kończy się śmiercią. Poduszkowaty, trzeszczący obrzęk zewnętrznych części rodnych z rozprzestrzeniem się na sąsiedztwo a pojawiający się w 2-3 dni po porodzie, przy równoczesnym wyraźnym ogólnym schorzeniu zwierzęcia, uprawnia do rozpoznania poporodowego obrzęku złośliwego.

Podobną chorobą z trzeszczącymi obrzękami jest szelestnica. Po przecięciu obrzęku złośliwego wypływa ciecz surowicza, cuchnąca, natomiast po przecięciu obrzęku szelestnicowego wypływa ciecz różowa o mdłym zapachu. Zapobieganie polega na przestrzegananiu największej czystości przy udzielaniu pomocy porodowej zwierzętom czołym na tę chorobę.

Leczenie. Niekiedy udaje się przez wcześnie, szerokie i głębokie nacięcia obrzęków i odpowiednie odkażanie ich jedyńkę chorobę przetrzymać a resztki jej unieszkodzić wstrzykiwaniem środków odkażających i przepłukiwaniem macicy. Mięso ze zwierząt ubitych na skutek niebezpiecznie przebiegającej gorączki poporodowej jest z reguły niezdane do spożycia przez ludzi.

HENRYK MĄCZKA

vlažná, aby sa dobre rozožierala. Skrútime do závinu, vidličkou po dĺžke popicháme a necháme pol hodiny odpočívať na teplom mieste. Potom potrieme žltkom rozmiestaným s troškou mlieka a cukru a upečieme v mierne vyhriatej rúre. Ešte teplé pajgle zabalíme - každú osobitne - do alobalu, vydržia na chladnom mieste aj mesiac.

Orechová a maková plnka: Z 2 dl vody a cukru podľa chuti uvaríme sirup a pridáme do neho 400 g mletých orechov alebo mletého maku. Pridáme trochu škorice, strúhanej citrónovej kôry, hrozienka, môžu byť aj strúhané jablká a premiešame.

MLADÝM GAZDINÁM

- Postrúhanú a posolenú zeleninu, ako uhorky, tekvicu, kapustu, nevytláčame, lebo tým odstraňujeme z nej vitamíny a minerálne látky.
- Zeleninu na varenie vkladáme do vriacej vody a varíme ju prikrytú.
- Ryby upravujeme hned' po zabítí; do druhého dňa ich môžeme odložiť iba v chladničke.
- Strukoviny nesčervivejú, keď ich odkladáme do vzdušných vreciek a trochu posolíme.
- Drobivé syry krájame tenkým čistým drôtom alebo cvernovou.
- Aby kakao (do plniek) po uvarení zostało hladké, pridáme trochu maizeny, s ktorou ho rozmiešame a povaríme.

PRAWNIK

SĄD A MŁODOCIANY

Jeżeli zdarzy się, że dziecko, które ukończyło 13 lat (ale nie ukończyło jeszcze 17 roku życia) popełni jakieś przestępstwo lub wykroczenie, wtedy będzie ono odpowiadać przed sądem rodzinnym dla nieletnich. Wyjątek od tej zasady jest jeden: gdy dziecko po ukończeniu 16 lat popełni zbrodnię przeciwko życiu, gwałt zbiorowy lub ze szczególnym okrucieństwem, umyślnie spowoduje ciężkie uszkodzenie ciała bądź rozstrój zdrowia, to wówczas może odpowiadać na zasadach określonych w kodeksie karnym (Ustawa z 26. 10. 1982 r., Dz. U. nr. 35, poz. 228).

MIESZKANIE A ROZWÓD

Po rozwodzie małżonkowie zajmujący mieszkanie spółdzielcze powinni zdecydować, które z nich w nim zostanie. Jedno z eksmałżonków musi bowiem zrezygnować z udziału w prawie do mieszkania. Taką decyzję mogą podjąć sami lub w ciągu roku złożyć w sądzie wniosek o podział majątku dorobkowego. Jeżeli nie dotrzymają terminu, spółdzielnia powinna wyznaczyć dodatkowy termin (nie krótszy niż 3 miesiące). Jeśli również w tym czasie nie podejmą decyzji, to wówczas spółdzielnia ma prawo zadecydować o wygaśnięciu prawa do mieszkania.

SZCZĘPIENIA

Od sierpnia b.r. obowiązują nowe zasady przeprowadzania szczepień ochronnych przeciwko chorobom zakaźnym. Na przykład dzieci od 7 tygodnia życia do ukończenia 19 lat poddawane są obowiązkowemu szczepieniu przeciw: błonicy, tężcowi a także porażeniu dziecięcemu. Dzieci i młodzież zaś od 13 miesiąca życia do ukończenia 19 lat powinni zostać zaszczepieni przeciw odrze oraz rożyczce. (Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 06.07.1998 r. - Dz. U. nr. 94, poz. 600)

POZBAWIENIE PRAWA

Jeśli chcemy wystąpić o ubezwłasnowolnienie członka swojej rodziny, który np. jest chory psychicznie i nie mając rozезнania, w jaki sposób rozporządza majątkiem, marnotrawi go, to w takim wypadku musimy złożyć wniosek do sądu wojewódzkiego o ubezwłasnowolnienie. Z wnioskiem takim mogą wystąpić: małżonek, krewni w linii prostej, rodzeństwo lub przedstawiciel ustawowy osoby, która ma być ubezwłasnowolniona. (Art. 544-560 kodeksu postępowania cywilnego).

ODPRAWA DLA URZĘDNIKA

Wyróżnia się dwa rodzaje urzędników: urzędnik państwowwy i urzędnik mianowany.

ny. Urzędnik państwowego ma prawo do jednorazowej odprawy, której wysokość zależy głównie od jego stażu pracy. Wynosi ona: po 10 latach pracy w urzędach - równowartość dwumiesięcznego wynagrodzenia, po 15 latach - trzymiesięcznego, zaś po 20 latach - równowartość sześciomiesięcznego wynagrodzenia. Natomiast jeśli jesteśmy urzędnikiem mianowanym i przechodzimy na rentę lub emeryturę, mamy prawo do odprawy wyższej od tej przewidzianej w kodeksie pracy dla pozostałych pracowników. Urzędnik mianowany w takim przypadku ma bowiem prawo do jednorazowej odprawy równej jego trzymiesięcznemu wynagrodzeniu.

TRANSPORT DZIECKA

Od 1 stycznia 1999 r. zaczną obowiązywać nowe przepisy dotyczące przewożenia dziecka w samochodzie, wyposażonym w pasy bezpieczeństwa. Dziecko powinno być umieszczone w foteliku ochronnym lub innym urządzeniu odpowiednim do jego przewożenia. Taki sposób transportu będzie wymagany wtedy, gdy ze względu na wagę lub wzrost dziecka nie jest możliwe przypięcie go bezpośrednio pasami. Zasada ta nie będzie jednak obowiązywała w razie przewozu dziecka taksówką, bądź też karetką pogotowia albo wozem policyjnym.

PEŁNOMOCNIK

Osoby prowadzące działalność gospodarczą, które chcą wyjechać na urlop lub zchorować, mogą ustanowić pełnomocnika, aby reprezentował ich w czasie nieobecności. Pełnomocnictwo ustanawia się w urzędzie dzielnicowym lub gminnym w chwili wpisywania działalności gospodarczej do ewidencji gospodarczej albo później, gdy wymaga tego sytuacja. Procedura polega na złożeniu podania, w którym ustanawia się pełnomocnika i podaje jego dane. Pełnomocnictwo można cofnąć w każdym momencie. Wygasza ono również z chwilą śmierci którejś ze stron.

DORECZENIE WEZWANIA

Jeżeli organ administracji państowej chce nas wezwać, to powinien wysłać pismo za pokwitowaniem za pośrednictwem poczty lub doręczyć je przez inną upoważnioną osobę. Pismo musi być doręczone do domu lub do miejsca pracy. Jeżeli toczy się postępowanie w naszej sprawie, a my zmieniamy adres, to powinniśmy o tym powiadomić urząd. Pismo może zostać doręczone za pokwitowaniem do rąk dorosłego domownika, sąsiada lub dozorca domu, o ile te osoby podejmą się jego oddania. Konieczne jest wówczas zamieszczenie na naszych drzwiach informacji o tym fakcie. Pismo może też zostać złożone w urzędzie pocztowym lub w urzędzie gminy na okres 7 dni (w tym przypadku doręczyciel również musi zostawić na drzwiach informację).

HVIEZDY O NÁS

ŠKORPÍÓN (24.10.-22.11.)

Máš rôzne starosti a problémy, ale napriek tomu sa snažíš zachovať dobrú náladu a objektívny pohľad na svet. Tvoje okolie si všíma tvoj sebakritický postoj a kladne ho hodnotí. Návrat z kratšej cesty domov bude veľmi milý; teraz náležite oceníš všedný život v rodine. Mal by si však byť voči iným veľkorysejší.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Nič nenasvedčuje tomu, aby si s niečim mal byť nespokojný. Preto si nerob zbytočné starosti ani s tým, že twoje vzťahy s istou blízkou osobou prechodne trochu ochladli. Môžu sa opäť zlepšiť. Bude to však závisieť od toho, či prejavíš viacnej znášanlivosti a pokúsiš sa aspoň pochopíť motívy konania druhej osoby.

KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Žiješ iba dneškom. Náhodná udalosť ti však pripomene, že by si nemal byť taký bezstarostný a začal myslieť aj na budúcnosť. Ostatne nejde len o teba, ale aj o tvoju rodinu, a v takomto prípade je tvoja ľahkomyselnosť neospravedlniteľná. Nezabúdaj, že okrem hmotného zabezpečenia musia tvoji blízki vedieť, že sa na teba môžu vždy spoľahnúť.

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Zdá sa, že twoje najväčšie problémy budeš mať čoskoro za sebou. Dlho si si lámal hlavu, ako sa dostať z tohto, dalo by sa povedať, začarovaného kruhu. Nedávno sa v tvojom živote objavil človek - priam nenahraditeľný. Pomôže ti prekonáť prekážky a prevedzi ňa, akú veľkú hodnotu má úprimné, nezištné priateľstvo.

RYBY (19.2.-20.3.)

V tvojom okolí sa vyvíja dosť nepriaznivá situácia, vzmáha sa chaos a čoraz väčší zmätok. Preto je dobre, že si tomu nepodľahol a potichu sa pripravuješ na ďalší vývin udalostí. V najbližšom čase to budeš môcť využiť vo svoj prospech. V súvislosti s tým t'a však čaká jedna či dve neplánované cesty, ktorých výsledky budu prekvapujúco priaznivé a vyriešia viaceré problémy.

BARAN (21.3.-20.4.)

V tvojom vnútri prebieha boj medzi srdcom a rozumom. Veľa však nasvedčuje tomu, že sa začínaš prikláňať na stranu rozumu. Nemožno však preháňať, lebo to nevedie k ničomu dobrému. Niekoľko blízkych ti bude veľmi povd'ačný za trošku dobrej vôle a srdečnosti, ktoré by odstránili doterajšie nedorozumenia. Žiaľ, značné problémy ti spôsobuje tvoj kritický postoj k priateľom, ktorí ti chcú pomôcť.

BÝK (21.4.-20.5.)

Najbližšie týždne budú obdobím nových známostí a spoločenských kontaktov. Keď ňa niekde pozývajú, chod' a nehľadaj výhovorky. Zmena ti len prospeje. Okrem toho spoznáš niekoľko zaujímavých osôb a zbavíš sa istých komplexov, ktoré ňa trápiu. Nové známosti ti môžu napokon otvoriť širšie perspektívy do budúcnosti. Čakáj ňa neplánované výdavky, ktoré však nenarušia rovnováhu tvojho rozpočtu.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Tvoja námaha, ktorú vynakladáš na realizáciu istého predsa vziaťa, nebude daromná. Aj keď ňa to bude stáť hodne peňazí, nehovoriač o zvýšenom úsilí, s výsledkami budeš spokojný. Len sa nedaj sprovočovať do osobných sporov a nedorozumení. Snaž sa zachovať objektívny pohľad na veci a ľudí hodnotiť podľa ich činov a nie podľa slov.

RAK (22.6.-22.7.)

Očakávaš isté zmeny vo svojom okolí a trochu sa ich aj obávaš. Úplne zbytočne, lebo všetko prebehne hladko, bez väčších problémov. Ani rodinné starosti nebudú trvať dlho a dokonca aj tvoja finančná situácia bude čoraz stabilnejšia. Všetko však nemôže byť ideálne. Dočkáš sa sklamania od osoby, ktorá ti sice nebola veľmi blízka, ale sa tešila tvojej plnej dôverie.

LEV (23.7.-23.8.)

Akosi nemôžeš nadobudnúť stratený vnútorný pokoj a vobec obnoviť vnútornú rovnováhu. Stále ňa niečo trápi, vzbudzuje čoraz viac pochybností. Tvoje konanie vyzera niekedy tak, akoby ti bolo všetko ľahostajné, hoci v skutočnosti je naopak. V najbližšom čase stretnieš nových ľudí a ocítneš sa v nových situáciách. Veľa bude závisieť od toho, či budeš schopný konáť rozvážne a s mierou.

PANNA (24.8.-23.9.)

Zdá sa, že si sa nedávno trochu prepočítať a niektoré fakty ňa veľmi prekvapili. Nehľadaj vinníkov tam, kde nie sú. Sám si si na vine. Navyše vo finančných otázkach sa často chováš absolútne nezodpovedne. Nemôžeš predsa žiť zo dňa na deň, ved' ani konštatácia, že máš právo robiť to, čo sám považuješ za správne, nie je žiadnym východiskom.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Po dlhšom období, v ktorom si prežívali mnoho pochybností a s veľkými obavami si pozoroval chovanie niektorých osôb z tvojho okolia, príde konečne ukludnenie a dokonca niekoľko milých prekvapení, ktoré ti badateľne zlepšia náladu. Medzi ľinym zistíš, že osoba, voči ktorej si mal množstvo výhrad, je ti naklonená a môžeš sa na ňu plne spoľahnúť. (jš)

NÁŠ TEST

S t e t a j o m n ý?

1. Aké ste znamenie?

a/ Strelec, Lev alebo Baran - 0; b/ Kozorožec, Býk alebo Panna - 3; c/ Vodník, Blíženci alebo Váhy - 6; d/ Ryba, Rak alebo Škorpión - 9.

2. Z úspešných podnikateľov obdivujete takých, ktorí...

a/ ..."bojujú" v predných liniách - 0; b/ ...držia v rukách dôležité nitky, ktorými potahujú z úzadia - 9; c/ ...postupne, bezpečným investovaním zväčšujú si majetok - 6; d/ ... zostávajú ľudími - 3.

3. Vidiet na vás, keď klamete?

a/ Väčšinou. Klamanie považujem za vyčerpávajúce - 0; b/ Nikto to na

mne nevidí - 9; c/ Tí, čo ma poznajú, ma vždy odhalia - 6; d/ Občas ma prezradí moje telo - 3.

4. Vaša osobnosť najlepšie zodpovedá...

a/ ...vysokokarátovému drahokamu - 3; b/ ...bizarnej skale - 6; c/ ...obyčajnému ploskáču - 0; d/ ...lesknúcej sa perle - 9.

5. Aké flirtovanie sa vám najviac páčí?

a/ Zdržanlivá výmena pohľadov - 6; b/ Horúce, vyzývavé pohľady - 3; c/ Hravé až vzrušujúce úsmevy - 9; d/ Priame pohľady prenikajúce do najtajnejšieho vnútra - 0.

6. Ktoré európske mesto vás najviac fascinuje?

a/ Paríž - 3; b/ Štokholm - 9; c/ Praha - 6; d/ Rím - 0.

7. Vaša partnerka vie, kol'ko presne zarábate?

a/ Približne - 9; b/ Áno, presne - 0; c/ Nie - 6; d/ Žijem sám - 3.

MENO VEŠTÍ

E M I L - jasné, dobré a úprimné meno. Najčastejšie pochádza z nezámohnej mnohotetnej rodiny, v ktorej rodičia musia ľažko pracovať a nemajú pre deti príliš veľa času. Preto sa Emil ako chlapec cíti často osamelý. Máva obyčajne svetlé, svetlohnedé a niekedy aj tmavohnedé riedke vlasy a sivé, hnedé bud' čierne oči. Je priemerne vysoký, širokoplecí, silný a svižný, často športovec, spoločensky zaľožený. V škole sa učí priemerne, má však technické nadanie, preto nezriedka navštěvuje strednú technickú školu bud' nejaké odborné učilište. Pre značné športové úspechy, hlavne v školských športových súťažiach, si získava obľubu fanúšikov.

Emil je ináč veľmi obratný človek, chytrý, trochu egoista starajúci sa o vlastné záujmy. Veľmi rád číta, má intelektuálne sklony, ale zároveň aj veľké manuálne schopnosti. Váži si každú poctívú prácu, neznáša márnotratnosť, vypočítavosť a protekciu. Hoci má zmysel pre racionalizmus a praktickosť, nechýba mu ani dávkam romantizmu. Má zmysel pre krásu, umenie, literatúru, hudbu a krásu prírody. Dobre vychádza s ľudmi, je každému priateľsky naklonený a spravodlivý. Preto ho často rodina, priatelia, známi bud' susedia prosia o radu, prípadne o rozsúdenie sporov a nedorozumení.

Pre svoje manuálne schopnosti si Emil najčastejšie volí technické povolania. Pracuje medziiným ako automechanik, technik, údržbár, elektrikár, prípadne ako vojak z povolania a pod. Často je aktívnym a obetavým verejným činiteľom, nikdy však z vypočítavosti. Nedbá o slávu, uznanie či vyznamenania.

Treba podotknúť, že Emil máva veľký úspech u žien. Žení sa však pomerne neskoro s peknou a milou ženou, spravidla hodne mladšou od neho. Mávajú niekol'ko detí, pre ktoré je Emil vynikajúcim, veľmi starostlivým otcom. Dbá o to, aby im nič nechýbal, snaží sa sa im zabezpečiť vzdelenie a všetko to, čo sám nemohol dostať v mladości. Stáva sa, že občas chorľavie, hlavne na žalúdok alebo obličky. Jeho najšťastnejšie čísla sú 13 a 29 a najlepší deň pre dôležité rozhodnutia - štvrtok. (jš)

SNÁR

Verite snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Rozum stratiť - príjemná večera.

Rubín, mať prsteň s ním - šťastie pre teba a iných.

Rudu kopať - dozvieš sa tajomstvo; veľký kus vidieť - nedostaneš očakávanú pomoc.

Rukavice mať na rukách - v najbližšom čase sa dozvieš veľké novinky.

Rusalka - chráň sa pred zvodenými ženami.

Ružová záhrada - šťastie v manželskom zväzku.

Ryba, jest' ju - šťastie v lotérii; jest' s omáčkou - hrozí ti nebezpečenstvo tuberkulózy; malá - nevôľa; veľká - dôležité predsavzatie; mŕtva - budeš prenasledovaný klebetami; chytať ju - dostaneš množstvo sľubov, ale falošných.

Rýchlik vidieť - twoje prianie sa splní; cestovať ním - máš tulácke sklony. Sála, veľká - priaznivé pomery; tancovať v nej - čaká ľa veselý život; vlastniť ju - získaš majetok.

Saláš - budeš viesť voľný život.

Samovražda, spáchat' ju - škoda, nešťastie z vlastnej viny.

Sedlo vidieť - nájdeš žiadanú podporu; sedieť v ňom - ľahký zárobok; byť z neho vyhodený - šťastie v hre

Sekera, vidieť ju - zlo, nešťastie; pracovať nou - sľubné perspektívy; rúbať nou drevo - vnútorná rozpoltenosť.

Seno vidieť - neočakávané, ale dobré zvesti.

Sestra, hovoriť s nou - dobrá správa.

Sito, naberať ním vodu - vedieš márnotratný život; kupovať - nešťastná láska, manželské roztržky. (jš)

Učiteľ vrúcene objíma svoju ženu a pýta sa:

- Lúbiš ma?
- Áno, drahý.
- Odpovedaj celou vetou.

* * *

- Tak čo, predstavila ti už dcéra svojho snúbencu?

- Je príliš nesmelá. Nevie sa k tomu odhadlať. Nateraz ho vodí k nám len vtedy, keď niesť nikoho doma.

* * *

- Kedy už konečne prestaneš piť?

- Ja pijem len preto, aby som zabudol na svoje nešťastie?

- Na aké nešťastie?
- Že veľa pijem.

* * *

- Pán kolega, ako sa cíti ten váš pacient, ktorý o sebe tvrdil, že je génius?

- Ďakujem, už je to oveľa lepšie. Teraz o sebe tvrdí už len to, že je neobyčajne schopný.

* * *

Sudca sa pýta obžalovaného:

- Kde máte trvalé bydliisko?

- Vo väzení, pán sudca.

* * *

Po skončení súdneho pojednávania obžalovaný dakuje obhajcov:

- Som vám veľmi zaviazaný. Z celého srdca dakujem, pán doktor, že ste dokázali moju nevinu.

- No, také niečo?! Chcel som presvedčiť iba sudcov. A dúfal som, že sa mi to podarí. Ale že ste tomu uverili aj vy, to sa mi ani nesnívalo.

* * *

Istá francúzska poistovňa takto propaguje svoje služby:

„Keď budete poistení u nás, nebudeste sa už ani môcť dočkať, aby sa vám stala nejaká nehoda.

* * *

- Ako môžeš tvrdiť, že ten chlapík je zlodej? Ved' vyzerá tak poriadne.

- Vyzerá! V mojich najlepších šatách!

* * *

- Neviem, čo mám dať žene na výročie svadby, aby som jej spravil radosť, a pri tom sa finančne nezruinoval.

- Napíš jej anonymný lúbotný list.

VYHODNOTENIE

41 až 63 bodov: Zaháľuje vás tieň tajomnosti a je nemožné preniknúť do vášho najhlbšieho vnútra. Okrem toho sa veľmi rád zahrávate s ohňom. Ste si vedomý, že vaša tajomná aura vyvoláva v ľuďoch vzrušenie. A to sa vám páči.

20 až 40 bodov: Pred novou partnerkou sa rád zahaľujete do rúška tajomstva. Chcete, aby vás objavovala postupne. Máte rád obdobie, keď postupne odhalenia odkrývajú vašu osobnosť. Ak už niekto získal vašu dôveru, ukážete, kým naozaj ste.

0 až 19 bodov: Ste otvorený človek. Nerád sa zahaľujete do rúška tajomstva, ktoré sľubuje viac, ako môžete splniť. Nebojíte sa hned odhaliť svoje vnútro a ukázať, čo sa vo vás skrýva. (jš)

„KRÁLOVNÁ BANDITOV“ POSLANKYŇOU. Phoolan Deviová stála na čele gangu, ktorý roku 1981 v indickej obci Bémai, kde bola predtým väznená a niekoľkokrát znásilnená, zavraždil dvadsať mužov z vysokej kasty, za čo dostala prezývku „kráľovná banditov“. Dva roky po masakre sa vzdala úradom a do roku 1994 bola vo väzení. Táto dcéra chudobného roľníka, ktorú otec ako jedenásťročnú predal za manželku tyranovi, sa vôbec necíti vinná za svoj čin. V nedávnych volbách dokonca kandidovala v štáte Uttarpradéš a dostala sa do parlamentu. Jej životný príbeh sa stal vďačou témou viacerých filmov a kníh. Na snímke 35-ročná P. Deviová vo svojom byte.

MATKA A DCÉRA V PLAYBOI. Také niečo doteraz ešte nebolo, dokonca ani v tomto časopise. Ukážu sa v ňom dve atraktívne vyzlečené ženy z anglického mesta Birmingham - dcéra Jodie Brownová (23 rokov) a matka Annie Edwardsová (46 rokov). Annie kedysi pracovala ako modelka, ale potom sa tejto práce vzdala, aby sa mohla venovať domácnosti a deťom. Nikdy však nepredpokladala, že porodí až desať detí a potom sa opäť vráti pred kamery fotografov. Najstaršie dieťa tejto stále peknej modelky má 28 rokov, kým najmladšie - iba tri. Keď atraktívna mama dostala do Playboya ponuku, dlho sa nevedela rozhodnúť. Obávala sa, čo povie jej rodina, keď ju uvidí nahú v časopise. Lenže deti a manžel súhlasili. Na snímke: odľíšte mamu od dcéry?

IDEÁLNY POČET DETÍ. Rozsiahly sociologický prieskum - ako píše Slovenka, - uskutočnený v pätnástich štátoch Európy a v siedmich mimoeurópskych krajinách o ideálnom počte detí v rodine dokázal, že bez ohľadu na vek opýtaných existuje vo verejnej mienke stabilný model rodiny. Najklasickejšie reagovali opýtaní v Írsku, kde za ideálny počet drívavá väčšina považuje tri deti. Nór, Hollandčania, Poliaci, Švédi a Slovenci by sa prikláňali aj k troma, ale najčastejšie by stačili dve. Váhavejšie, len za dve deti, sa vyslovili Angliačania, Maďari, Španielci, západní Nemci, Taliansi, Rusi, Česi a Bulhари. Väčšina vý-

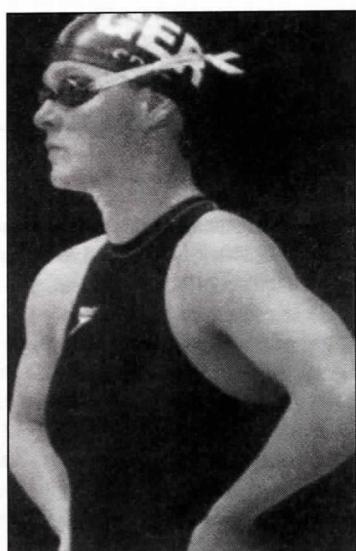
chodných Nemcov by však za ideálny počet považovala jednoznačne dve deti. Na Slovensku nadálej pretrváva klasický, dvojdetný model rodiny.

EVIN ROZVOD. Milovali sa priam väšnivo, trávili spolu každú voľnú chvíľu, všetci im predpovedali dlhý, dalo by sa povedať, rajský spoločný život. Nedávno však nečakane vyhlásili, že sa rozvádzajú, čo mnohých ohromilo. Ide o známu supermodelku českého pôvodu, 24-ročnú Evu Herzigovú, ktorá na Západe urobila veľkú kariéru, a 45-ročného Tica Torresa, vedúceho známej hudobnej skupiny Bon Jovi. Zoznámili sa pred necelými dvomi rokmi a po niekoľkotýždňovej známosti sa zosobášili. Ako teda veriť Eve?... Na snímke: Eva a Tico.

PREŽILA SKAZU TITANICU. Pani Milvina Deanová (na snímke) je jednou zo siedmich žijúcich šťastlivcov, čo si môžu povedať, že prežili potopenie slávnej lode Titanic. Má už 86 rokov a konečne sa jej podarilo skompletizovať materiály o ceste rodiny za lepším životom do USA, na ktorú sa vybrała v roku 1912. V čase osudnej plavby do New Yorku mala iba 9 mesiacov a zachránila sa vďaka obetavému námorníkovi, ktorý ju zabalil do vreca a dal ju do záchranného člna. Jej príbeh v knižnej podobe - ako uvádzá Slovenka - bude patriť bezpochyby k najpredávannejším, už aj preto, že je skutočný.

VYSOKÁ CENA ZA MEDAILY. Niektoré plavkyne z bývalej Nemeckej demokratickej republiky, ktoré kedysi stávali na stupňoch víťazov, majú z minulých slávnych čias nepríjemné dedičstvo: kríče celého tela, výražky, hormonálne poruchy, abnormálne ochlpenie a mužské svaly. Také sú dôsledky vpichovania steroidov a testosterónových prípravkov, ktoré športovci NDR (akiste nie len plavci) údajne dostávali v 80. rokoch od svojich trénerov a lekárov. Pred niekoľkými mesiacmi sa v Berlíne začal súdny proces, na ktorom 19 žalobkýn - vrátane zlatých medailistiek, akou je napr. Katrin Meissnerová (na snímke), šampiónka z roku 1988 - tvrdilo, že im tréneri tieto drogy vydávali za vitamíny. Sudcov čaká tiažká práca, medziiným budú musieť preskúmať vyše tisíc prípadov takéhoto zneužívania športovcov, z ktorých sa niektoré skončili aj smrťou. (js)

Koncertuje dychovka z Novej Belej...

... a z Krompách (Slovensko)

VYSTÚPENIA DYCHOVIEK A MAŽORETIEK VO FRIDMANE

Podvčania so svojimi sólistkami

Jubilujúca fridmanská dychovka

Krempašania so svojím dirigentom

Foto: Ján Šternogá

Hrá dychový orchester z Jurgova

Stovky divákov obdivovali mažoretky z Krompách...

... a ich konkurentky z Podvľka pochodujúce cez obec

Oravské zátišie s mostom (Horná Zubrica). Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

WYKONUJE:

jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW

poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	6,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	7,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	5,00 zł
Zbigniew Tobojański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	7,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	7,00 zł
M. Homza, St. A. Sroka, <i>Štúdie z dejín stredovekého Spiša</i> , Kraków 1998	8,00 zł
<i>Miejsce w zdarzeniu - antologia współczesnych opowiadań słowackich</i> , Kraków 1998	9,00 zł
Vlastimil Kovalčík, „ <i>Klucz Światła</i> ” - wybór poezji, Kraków 1998	10,00 zł